



Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2017 30 stp.
Fakultetet for landskap og samfunn

Praktiseringen av de nye regler om lagmannsrettens sammensetning i jordskifteloven § 8-7 og domstolloven § 12 andre ledd

The application of the new provisions concerning
the composition of the Court of Appeal in Section 8-
7 of the Land Consolidation Act and Section 12
second paragraph of the Courts of Justice Act

Vibeke Marie Svendsen
Master i Eiendom

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på en mastergrad i Eiendom ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Oppgaven er skrevet i løpet av våren 2017 og har et omfang på 30 studiepoeng. Hovedveileder under arbeidet har vært professor Per Kåre Sky.

Jeg vil først takke Domstoladministrasjonen for økonomisk støtte til arbeidet, samt for bidrag til den statistiske oversikten.

Jeg vil også gjerne takke jordskiftelagdommerne og utrederne ved landets lagmannsretter for intervjuer og bidrag til statistikk og eksempelsaker. En særlig takk til utreder ved Frostating lagmannsrett, Viggo Finset, for fantastisk tilrettelegging og hjelpsomhet i forbindelse med min deltagelse under fagseminaret for jordskiftelagdommere i februar 2017.

Veileder Per Kåre Sky var ikke bare opphavet til temaet for oppgaven, han har også bidratt med uvurderlige råd og innspill underveis i prosessen. En stor takk til ham.

Jeg vil også takke Marit Wøien Larssen og Amund Brede Svendsen for konstruktiv kritikk, korrekturlesing og opplysende juridiske diskusjoner.

Avslutningsvis vil jeg takke min medstudent og kollokviepartner gjennom seks år, Gina Marie Qvale, for utallige timer med diskusjoner og frenetisk blaing i den store røde boken.

Og Kristian Ovesen, for absolutt alt annet.

Ås, 14. mai 2017
Vibeke Marie Svendsen

Sammendrag

Temaet for oppgaven er hvordan de nye lovbestemmelsene for rettens sammensetning ved anke i jordskifteloven § 8-7 og domstoloven § 12 andre ledd blir praktisert ved de ulike lagmannsretter. Det undersøkes hvordan sammensetningen av retten ved behandling av anker har blitt i praksis, og hvilke erfaringer man ved lagmannsrettene har gjort i løpet av det første drøye året jordskifteloven har vært i kraft.

Følgende problemstillinger søkes belyst:

1. *Hvilke vurderinger legges til grunn når sammensetning av lagmannsretten bestemmes?*
2. *Anvendes lovbestemmelsene forskjellig i de ulike lagdømmene?*
3. *Har lovendringen bedret partenes rettssikkerhet i henhold til lovgivers intensjoner?*

Oppgaven er avgrenset til å omfatte rettsmiddelet *anke*, og nærmere bestemt sammensetningen av retten i ankeinstansen. Det er undersøkt anker over følgende typer avgjørelsesformer:

- anke over jordskifteavgjørelse
- anke over dom
- anke over kjennelse
- anke over skjønn (overskjønn)
- anke over dom og kjennelse fra tingretten

Når denne oppgaven skrives har jordskifteloven av 21. juni 2013 vært i kraft i litt over ett år. Jordskifteoverrettene er fusjonert med lagmannsrettene, og lagmannsrettene har fått tilført jordskiftefaglig kompetanse i form av jordskiftelagdommere.

Funnene viser at denne tiden har vært preget av at det har tatt tid å få tilsatt jordskiftelagdommere i samtlige lagmannsretter. Dette har fått direkte innvirkning på anvendelsen av de nye lovbestemmelsene den første tiden etter at jordskifteloven trådte i kraft, ved at ikke alle lagmannsretter har hatt mulighet til å ta i bruk alle de alternativer for rettens sammensetning som loven åpner for.

Alle lagmannsrettene legger hovedsakelig vekt på de samme hensyn ved beslutninger om rettens sammensetning: hvilken kompetanse som kreves for å få en best mulig prøving av de spørsmål saken reiser, og den samlede ressursituasjonen med tilgjengelige dommere ved den enkelte domstol. Dersom de to hensynene tilsier forskjellige valg av sammensetning, tillegges det sistnevnte større vekt. Det er i all hovedsak lovens hovedregler om rettens sammensetning for de ulike avgjørelsesformene som brukes. Funnene indikerer likevel mot at det er enkelte forskjeller mellom lagmannsrettene.

Lovgiver hadde intensjoner om å skape en enklere og bedre ankeordning for partene i saker anket fra jordskifteretten. Samtidig vektla de å sikre kvalitet ved saksbehandling og en smidig administrasjon av lagmannsrettene. Funnene viser at dette i all hovedsak er oppnådd.

Abstract

This thesis is a survey of how the new provisions concerning the composition of the panels of the Courts of Appeal in Section 8-7 of the Land Consolidation Act and Section 12 second paragraph of the Courts of Justice Act have been applied by the different Courts of Appeal a little over one year after the new Land Consolidation Act entered into force.

The survey looks into the composition of the panels of the Courts of Appeal when hearing appeals in land consolidation cases, cases concerning boundaries and rights in real property, and cases concerning appraisals of the value of real property for the purpose of determining the compensation owed to the owner upon its expropriation).

When The Land Consolidation Act of 21 June 2013 entered into force, the previous Land Consolidation Courts of Appeal were merged with the ordinary Courts of Appeal. Land consolidation court of appeal judges have been appointed and serve in the Courts of Appeal to ensure proper competency when appeals against land consolidation decisions are heard and decided.

The main findings show that the application of the new provisions during the first year under the new Land Consolidation Act has been impacted by the fact that it has taken some time to appoint land consolidation court of appeal judges for some of the country's six Courts of Appeal. Not all of the Courts of Appeal have been able to apply the full range of alternative compositions of the panels of the Court of Appeal that are available under the new act.

The survey shows that two main considerations are predominant when the Courts of Appeal decide on the composition of the panel that is to hear an appeal: firstly which composition will ensure the best possible review of the individual case, taking into account the competence and experience best suited in the light of the characteristics of the case, and secondly the general workload and availability of judges of the individual Court of Appeals. Should there be conflict between the two, the latter will be given preference. The findings show that the Courts of Appeal tend to choose the standard or "default" composition rather than one of the alternative compositions. Still, certain differences between some of the Courts of Appeal are recorded.

The legislators intended to create, in the interest of the parties, a simpler procedure for appeals against decisions of the Land Consolidation Courts, implementing procedural rules of a high quality, as well as an efficient administration of the Courts of Appeal. The findings show that this has been generally achieved, more or less as intended.

Innhold

Forord	1
Sammendrag	2
Abstract	3
Kapittel 1 – Innledning	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Problemstilling og avgrensning	8
1.2.1 Problemstilling	8
1.2.2 Avgrensning	8
1.3 Opplegget for oppgaven	9
Kapittel 2 – Metode	9
2.1 Innledning	9
2.2 Ulike metoder	10
2.3 Juridisk metode	10
2.4 Intervjuer	11
2.4.1 Innledning	11
2.4.2 Utvalg av intervjuobjekter	11
2.4.3 Geografisk dekning	11
2.4.4 Intervjuguiden	12
2.4.5. Etterarbeid	12
2.3 Gyldighet og pålitelighet	12
2.4 Forskningsetikk og personvern	13
Kapittel 3 – Teori	13
3.1 Innledning	13
3.2 Formål	13
3.3 Historisk perspektiv	15
3.4 Jordskifteloven 1979	16
3.4.1 Avgjørelsesformer	17
3.4.2 Anke til lagmannsrett	17
3.4.3 Anke til jordskifteoverrett	17
3.4.4. Hvilken ankeinstans?	18
3.4.5 Særskilt om anke over kombinerte saker	18
3.5. Prosessen fram til ny lov	19
3.5.1 Generelt om ankeordningen	19

3.5.2 Rettens sammensetning ved anke over jordskifteavgjørelse (AJA)	21
3.5.3 Rettens sammensetning ved anke over dom (ASD) og kjennelse (ASK)	22
3.5.4 Rettens sammensetning ved felles behandling av flere avgjørelser	23
3.5.5. Rettens sammensetning ved skjønn	24
3.5.6 Rettens sammensetning ved saker fra tingrett	24
3.5.7 Førstelagmannens rolle i forarbeidene	25
3.6 Jordskifteloven 2013	25
3.6.1 Avgjørelsesformer	25
3.6.2 Anke til lagmannsrett	26
3.9 Lekmannsprinsippet	27
3.10 Rettssikkerhet	29
Kapittel 4 – Empiri	30
4.1 Innledning	30
4.2 Oversikt over saker	30
4.2.1 Situasjonen under rettsmiddelordningen etter jordskifteloven 1979	31
4.2.2 Situasjonen ved ny rettsmiddelordning etter jordskifteloven 2013	34
4.3 Jordskiftelagdommernes synspunkter	38
4.3.2 Anke over jordskifteavgjørelse - jordskifteloven § 8-7 andre ledd	39
4.3.3 Anke over dom og kjennelse - domstolloven § 12 andre ledd første punktum	42
4.3.4 Felles behandling av flere avgjørelser - jordskifteloven § 8-7 tredje ledd	43
4.3.5 Anker fra tingrettene – domstolloven § 12 andre ledd andre punktum	44
4.3.6 Dommernes synspunkter på lovbestemmelsenes virkning	45
4.4 Eksempelsaker	46
4.4.1 Anke over jordskifteavgjørelse	46
4.4.2 Anke over dom og kjennelse	47
4.4.3 Felles behandling av flere avgjørelser i samme sak	48
4.4.4 Saker fra tingretten	48
4.4.5 Spesielle saker	49
Kapittel 5 – Drøfting	50
5.1 Innledning	50
5.2 Drøfting av delproblemstilling 1	50
5.2.1 Hva forteller funnene?	50
5.2.2 Kritisk vurdering av funnene	56
5.2.3 Oppsummering av funnene	56
5.3 Drøfting av delproblemstilling 2	57
5.3.1 Hva forteller funnene?	57

5.3.2 Kritisk vurdering av funnene	58
5.3.3 Oppsummering av funnene	58
5.4 Drøfting delproblemstilling 3	58
5.4.1 Hva forteller funnene?	58
5.4.2 Kritisk vurdering av funnene	60
5.4.3 Oppsummering av funnene	60
Kapittel 6 – Avsluttende refleksjoner	60
Kilder	62
Litteratur	62
Forarbeider, utredninger mv.	62
Lovregister	63
Rettsavgjørelser	63
Vedlegg	64

Kapittel 1 – Innledning

1.1 Bakgrunn

Jordskifteretten er en særdomstol, hvis formål er å legge til rette for effektiv og rasjonell utnyttelse av fast eiendom. Formålet med de ordinære domstolene er å avgjøre tvister, altså slå fast hva som er gjeldende rett. Jordskifterettens status som særdomstol forutsetter positiv lovhjemmel for å kunne ta en sak opp til behandling, og arbeidets særegne karakter krever i enkelte tilfeller spesielle prosessregler.

1. januar 2016 trådte en ny jordskiftelov¹, heretter kalt jordskifteloven, i kraft. Det medførte blant annet en vesentlig endring av rettsmiddelordningen. Den foregående ordningen etter den gamle jordskifteloven², heretter kalt jordskifteloven 1979, innebar et todelt løp for ankebehandling av saker fra jordskifteretten. De ble behandlet enten i jordskifteoverretten eller i lagmannsretten, avhengig av om det ble anket over materielle eller prosessuelle forhold.

Denne ordningen var komplisert og vanskelig å forstå, og førte ofte til at saker ble anket til feil ankeinstans. I verste fall kunne det sette partenes rettssikkerhet i fare og ordningen innebar en risiko for å lide rettstap. I noen tilfeller måtte saker også ankes til både jordskifteoverrett og lagmannsrett for å få en full overprøving av saken. I de innledende lovforarbeidene ble problemene beskrevet på følgende måte:

«I nokre tilfeller må partane i dag anke til to ulike instansar for å få prøvd saka si; rettsfastsetting til lagmannsretten, og rettsendringa til jordskifteoverretten. Det kan vere vanskeleg for partane å finne fram til rett ankeinstans eller sjå konsekvensane av valet av ankeinstans. Det kostar mykje tid og pengar med behandling i begge ankeinstansane.»
(Høyringsnotat, 2009, s. 109).

Flere alternative ankeordninger ble vurdert under lovforarbeidet, herunder om jordskifteoverretten skulle være eneste ankeinstans for alle saker fra jordskifteretten, eller om en skulle beholde en videreføring av det todelte systemet med enkelte tilpasninger. Ordningen som ble valgt, innebærer at alle ankesakene fra jordskifteretten nå går til lagmannsretten. Med bare én ankeinstans er det ikke lenger mulig å anke til feil instans.

Denne nye ordningen utløste et behov for å sikre at ankeinstansen blir satt sammen slik at den har rett kompetanse med tanke på å ivareta de særegne hensynene som kan følge med saker fra jordskifteretten. Dette er gjort ved at det er utnevnt såkalte *jordskiftelagdommere* ved lagmannsrettene. Bestemmelsene om hvordan disse skal benyttes, er gitt i jordskifteloven § 8-7 og domstolloven³ § 12.

De nye lovbestemmelsene er omfattende, og er nærmere beskrevet i punkt 3.6. Her gis kun en oppsummering:

Ved anke over dom, kjennelse og vedtak er hovedregelen av retten skal settes med tre lagdommere etter domstolloven § 12 første ledd, jf. jordskifteloven § 8-7 første ledd. Alternativt kan førstelagmann beslutte at en av de tre dommerne skal være jordskiftelagdommer, etter domstolloven

¹ Lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova)

² Lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. (jordskifteloven)

³ Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven)

§ 12 andre ledd. Ved anke over en jordskifteavgjørelse settes retten etter jordskifteloven § 8-7 andre ledd, etter hovedregelen med jordskiftelagdommer og to jordskiftemeddommere. Alternativt kan retten etter § 8-7 andre ledd andre og tredje punktum i tillegg til jordskiftelagdommeren settes med enten fire jordskiftemeddommere, eller en lagdommer og en eller tre jordskiftemeddommere.

Ved ferdigstillingen av denne oppgaven har jordskifteloven vært gjeldende i ett år og fire måneder. Det kan kanskje stilles spørsmål ved hvor mye erfaring en kan trekke ut fra en ordning som har virket i så vidt kort tid. På den annen side ga opplysninger om antall ankesaker fra tidligere år grunn til tro at det ville komme inn et ganske stort antall anker og at mange ulike spørsmål ville komme opp, selv i løpet av ett år. Lovbestemmelsene er også av helt ny karakter, og jeg anså det interessant å undersøke hvordan de har blitt benyttet så langt, blant annet for å se om det allerede kunne ses noen bestemte mønstre, eller eventuelle ulikheter mellom de enkelte lagmannsrettens praktisering av reglene.

1.2 Problemstilling og avgrensning

1.2.1 Problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å se undersøke hvordan de nye lovbestemmelsene i jordskifteloven § 8-7 og domstolloven § 12 andre ledd er praktisert ved de ulike lagmannsretter, hvordan sammensetningen av retten ved behandling av anker har blitt i praksis, og hvilke erfaringer man ved lagmannsrettene har gjort i løpet av det første drøye året jordskifteloven har vært i kraft.

Følgende delproblemstillinger søkes belyst:

1. *Hvilke vurderinger legges til grunn når sammensetning av lagmannsretten bestemmes?*
2. *Anvendes lovbestemmelsene forskjellig i de ulike lagdommene?*
3. *Har lovendringen bedret partenes rettssikkerhet i henhold til lovgivers intensjoner?*

1.2.2 Avgrensning

Begrepet rettsmiddel omfatter både det ordinære rettsmidlet anke, og de ekstraordinære rettsmidlene gjenåpning og oppfriskning. I oppgaven har jeg valgt å avgrense mot de to sistnevnte, og behandler kun rettsmidlet anke. Begrepene rettsmiddelordning, ankeordning og ankereform er brukt vekselvis.

Det er flere sider ved ankeordningen i jordskifteloven man kunne sett på, men jeg har valgt å se utelukkende på sammensetningen av retten i ankeinstansen. Jeg har sett på anker over følgende typer av avgjørelser:

- anke over jordskifteavgjørelse
- anke over dom
- anke over kjennelse
- anke over skjønn (overskjønn)
- anke over dom og kjennelse fra tingretten

Med dette som utgangspunkt, sammen med det faktum at oppgaven skrives bare litt over et år etter at jordskifteloven trådte i kraft, har omfanget av datainnsamlingen fått en naturlig avgrensning. Dette er beskrevet nærmere i kapittelet 2.

1.3 Opplegget for oppgaven

I kapittel 1 gis det en innledning til temaet i oppgaven, en presentasjon av problemstillingene som skal belyse temaet nærmere og en beskrivelse av hvordan oppgaven er avgrenset.

Kapittel 2 gjør rede for de ulike metodene som er valgt for å belyse temaet.

Kapittel 3 gir et juridisk rammeverk og dermed det teoretiske grunnlaget for drøftingen av delproblemstillingene i kapittel 5. Det redegjøres for lovforarbeidene og annen relevant litteratur. Det redegjøres også for enkelte sentrale termer og begreper.

I kapittel 4 presenteres først en statistisk fremstilling av de aktuelle sakene. Videre gis en presentasjon av intervjuer som er gjennomført med jordskiftelagdommerne. Til slutt presenteres noen eksempelsaker for å illustrere praksisen.

Kapittel 5 inneholder en analyse og drøfting av innsamlet data presentert i kapittel 4 opp mot teorien presentert i kapittel tre.

I kapittel 6 presenteres en oppsummering av funnene, og noen avsluttende refleksjoner rundt temaet.

Kapittel 2 – Metode

2.1 Innledning

Her presenteres de ulike metodene som er benyttet i oppgaven.

«Å bruke en metode, av det greske methodos, betyr å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannessen et al., 2001, s. 33).

Formålet med denne oppgaven er å se på praktiseringen av enkelte lovbestemmelser som omhandler ankeordningen i den nye jordskifteloven. Ved valg av metode er det naturlig å vurdere hva slags fremgangsmåte som best vil bidra til å belyse dette temaet. En sentral del av empirisk forskning *«dreier seg om å samle inn, analysere og tolke data»* (Johannessen et al., 2001, s. 33).

Temaet i oppgaven er forsøkt belyst gjennom tre delproblemstillinger, som alle krever ulike typer metode for å bli tilstrekkelig belyst. Det er vanlig å skille mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Mens man med kvantitativ metode *«er opptatt av å telle fenomener, det vil si kartlegge utbredelse»* sier kvalitativ metode:

«noe om kvalitet eller spesielle kjennetegn/egenskaper ved det fenomenet som studeres. Kvalitativ metode er særlig hensiktsmessig hvis vi skal undersøke fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på, og når vi undersøker fenomener vi ønsker å forstå mer grundig.» (Johannessen et al., 2001, s. 36).

Det ble tidlig i prosessen klart at samtlige delproblemstillinger krever en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode.

2.2 Ulike metoder

I oppgaven er det gjennomført analyser av lovtekst, forarbeider, og enkelte rettsavgjørelser. I tillegg er det gjennomført intervjuer, og det er innhentet og laget inn en statistisk oversikt over antallet aktuelle rettsavgjørelser. Statistikken vil kunne gi et bilde av i hvor mange saker det potensielt kan benyttes ulike sammensetninger av retten, og i hvilket omfang jordskiftelagdommerne benyttes slik de nye lovbestemmelsene åpner for.

2.3 Juridisk metode

Det sentrale temaet i oppgaven er hvordan de aktuelle lovbestemmelsene, eller rettsreglene, anvendes. For å forstå hvordan rettsregler skal anvendes må de tolkes. «*Rettskildelæren gir anvisning på en prosess for å avgjøre hva en rettsregel går ut på. Det finnes regler for denne prosessen. Disse reglene kalles rettskilderegler.*» (Boe, 2010, s. 81). Det ligger i rettskildelæren at det er flere gyldige rettskildedefaktorer utover selve lovteksten som kan vurderes for å komme fram til rettsregelens rette innhold.

I henhold til Eckhoff Rettskildelære (2001, s. 23) kan opptil flere faktorer telle:

1. Lovtekster
2. Lovforarbeider, annet bakgrunnsstoff og etterfølgende lovgiver-uttalelser
3. Rettspraksis (dvs. domstolenes praksis)
4. Andre myndigheters praksis
5. Privates praksis
6. Rettsoppfatninger (særlig i juridisk litteratur)
7. Reelle hensyn (vurderinger av resultatets godhet)

Selv om alle rettskildedefaktorene er momenter i en totalvurdering, vil enkelte faktorer likevel veie tyngre enn andre. Foruten selve lovteksten, vil Høyesterettsavgjørelser være av vesentlig betydning. I tillegg kan lovforarbeider spille en stor rolle, særlig når en lov er ny, mens deres betydning som rettskilde vil avta «*etter hvert som dommer og andre faktorer kommer til*» (Boe, 2010, s. 109). Også formålsargumenters betydning for tolkningen fremheves - «*Ingen regel er jo til for sin egen skyld; den skal fylle bestemte formål*» (Boe, 2010, s. 109). Juridisk litteratur vil ha sekundær betydning, men kan likevel bidra til å belyse et tema.

Jeg vil ikke her gå nærmere inn på generell juridisk metode eller på rettskildelæren, men påpeker at de viktigste rettskilder som er benyttet er lovteksten og forarbeidene. Av forarbeidene er det lagt særlig vekt på *Høyringsnotat om ny jordskiftelov (og endringer i andre lover)*, videre omtalt som høyringsnotatet, og *Prop. 101 L (2012-2013) Lov om fastsetjing og endring av eigheds- og rettshøve på fast eigedom m.m, videre omtalt som Prop. 101 L*. Også juridisk litteratur er benyttet, blant annet kommentarutgavene til både jordskifteloven 1979 og jordskifteloven 2013.

Det er også gjort en dokumentstudie, i form av analyse av rettsavgjørelser.

Enkelte sentrale rettsavgjørelser etter jordskifteloven 1979 er benyttet for å eksemplifisere noen av utfordringene som fantes i den forrige rettsmiddelordningen.

Det presenteres også et utvalg rettsavgjørelser etter jordskifteloven 2013. Avgjørelsene er fra flere forskjellige lagmannsretter, fra perioden 1. januar 2016 til 1. mai 2017. De fleste av avgjørelsene er valgt ut etter forslag fra jordskiftelagdommerne som er intervjuet. Noen avgjørelser er også valgt ut gjennom søk på lovdata.no. Avgjørelsene er brukt for å illustrere noen aspekter ved anvendelsen av de aktuelle lovbestemmelsene. Utfordringene ligger her i at det så langt finnes lite rettspraksis etter den nye loven, og at grunnlaget for anvendelsen av de aktuelle lovbestemmelsene ikke begrunnes i de enkelte rettsavgjørelsene. Dette har sammenheng med at de nye regler om sammensetning av retten ved anker over avgjørelser av jordskifteretten som oppgaven har gått ut på å undersøke

gjennomføringen av, gjelder prosessregler der avgjørelsene ikke er gjenstand for forhandlinger i retten og heller ikke kan angripes ved rettsmidler. Analyser av rettsavgjørelser etter lovendringen er derfor rettet mot å fastlegge karakteren av anken/avgjørelsen eller dens kategorisering, og å sammenholde dette med den sammensetning av som ble valgt i den aktuelle sak. Selve begrunnelsen for valget mellom de mulige sammensetninger fremgår som nevnt ikke av avgjørelsene. Kilden til informasjon om dette måtte derfor bli intervjuene med jordskiftelagdommerne.

2.4 Intervjuer

2.4.1 Innledning

Intervjuer er den mest brukte måten å samle inn kvalitative data på, og gjør det mulig å få fyldige og detaljerte beskrivelser (Johannessen et al., 2001, s.143). Intervjuene har vært vesentlige for å få belyst nærmere hva som er vurderingsgrunnlaget ved anvendelsen av lovbestemmelsene.

2.4.2 Utvalg av intervjuobjekter

Med utgangspunkt i at de aktuelle lovbestemmelsene i all hovedsak omhandler anvendelsen av jordskiftelagdommere ved ankebehandling i lagmannsretten, er det gjennomført intervjuer med jordskiftelagdommerne i de ulike lagmannsrettene.

Samtlige intervjuer er gjennomført i løpet av samme dag, 1. februar 2017, i forbindelse med et fagseminar for jordskiftelagdommere.

Det er seks lagmannsretter i landet, og dermed også seks jordskiftelagdommere (ved tidspunktet for intervjuene kun fem). For å avdekke om det kunne være forskjeller mellom de ulike lagmannsrettene, var det ønskelig å intervjuer hele utvalget. Det var derfor ikke mulig å gjennomføre en pretest, eller testintervju.

2.4.3 Geografisk dekning

Fram til 31. desember 2016 var landet inndelt i fem jordskiftedømmer, med en jordskifteoverrett i hvert jordskiftedømme*. Dette var Hålogaland, Frostating, Gulating, Eidsivating og Agder jordskiftedømme. Fire av de nåværende jordskiftelagdommerne, i henholdsvis Frostating, Gulating, Eidsivating og Agder lagmannsrett, satt som jordskifteoverrettsledere i de gamle jordskiftedømmene, og har gått videre inn i rollen som jordskiftelagdommere etter innføring av den nye rettsmiddelordningen.

Jordskifteoverrettsleder i Frostating jordskiftedømme satt i flere år som konstituert jordskifteoverrettsleder i Hålogaland jordskiftedømme. Etter ikrafttredelsen av den nye jordskifteloven 1. januar 2016 satt han som konstituert jordskiftelagdommer i Hålogaland lagmannsrett fram til 31. desember 2016. Fra 1. januar 2017 fikk Hålogaland lagmannsrett en egen jordskiftelagdommer. Førstnevnte jordskiftelagdommer har uttalt seg om praksisen i Hålogaland fra 1. januar 2016 til 31. desember 2016, og sistnevnte jordskiftelagdommer har uttalt seg om sine erfaringer fra tiltredelse 01. januar 2017 til tidspunktet for intervjuet.

De områdene som i dag faller inn under Borgarting lagdømme; Buskerud, Østfold, Oslo og deler av Akershus, lå før anke reformen under Eidsivating jordskiftedømme. Etter overgangen til den nye ankeordningen var tidligere jordskifteoverrettsleder i Eidsivating jordskiftedømme, nåværende jordskiftelagdommer i Eidsivating lagmannsrett, konstituert jordskiftelagdommer i Borgarting lagmannsrett. Borgarting lagmannsrett fikk sin egen jordskiftelagdommer først 1. april 2017. Hun er

på grunn av tidspunktet for tiltredelse, sett i sammenheng med tidspunktet for ferdigstillingen av denne oppgaven, ikke intervjuet.

I oppgaven er lagmannsrettene omtalt som: Agder, Borgarting, Eidsivating, Frostating, Gulating og Hålogaland.

2.4.4 Intervjuguiden

Intervjuteknikken som er valgt er *semistrukturert intervju*, som kjennetegnes av at en overordnet intervjuguide brukes som utgangspunkt, men at spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere (Johannessen et al., 2001, s.145). Intervjuguiden, se vedlegg 1, er utarbeidet med et kronologisk perspektiv. Med unntak av noen innledende spørsmål om intervjuobjektens erfaring, tar spørsmålene først for seg intervjuobjektens synspunkter på ankeordningen slik den var etter jordskifteloven 1979, før de går over til omhandle ankeordningen etter den nye jordskifteloven.

2.4.5. Etterarbeid

Det ble gjort lydopptak av samtlige intervjuer. I etterkant av intervjuene ble materialet transkribert, og sammenfattet i punkt 4.3. Samtlige intervjuobjekter fikk anledning til å gjennomføre sitatsjekk. Tre av intervjuobjektene kom med noen forslag til enkle redaksjonelle endringer og oppklaringer, men meningsinnholdet ble ikke endret.

2.3 Gyldighet og pålitelighet

Gyldighet, eller validitet, sier noe om hvor godt dataene representerer det generelle fenomenet som skal undersøkes (Johannessen et al., 2001, s.73). Vurderingen av validitet vil være forskjellig mellom kvantitativ og kvalitativ forskning, fordi det er vanskelig å måle kvalitativ forskning. Validitet i kvalitativ forskning vil i større grad dreie seg om:

«i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten. Teoretiske funn, begrepsmessig klarhet og metodiske vurderinger inngår i slike diskusjoner.» (Johannessen et al., 2001, s. 244).

Som redegjort for i punkt 2.2 er det ved datainnsamlingen benyttet flere ulike metoder. Dette kalles *metodetriangulering*, og kan bidra til å bidra til å øke dataenes validitet.

Pålitelighet, eller reliabilitet, sier noe om hvor pålitelige data er, blant annet gjennom nøyaktigheten i datainnsamlingen og etterfølgende bearbeiding. Ved kvalitativ forskning er det vanskeligere å vurdere dette enn ved kvantitativ forskning, fordi kvalitativ forskning i stor grad er person- og kontekststøttet. Det vil være umulig for en annen forsker å gjennomføre en annen undersøkelse på nøyaktig samme måte.

For å øke påliteligheten er det her forsøkt å benytte en så lik som mulig fremgangsmåte ved alle intervjuene. Det er benyttet én intervjuguide for samtlige intervjuer. Intervjuobjektene fikk også tilsendt intervjuguiden på forhånd, så de kunne forberede seg på spørsmålene om de ønsket. Jeg var også bevisst på å stille spørsmålene så likt som mulig under alle intervjuene, og passet på å stille oppfølgingsspørsmål som sikret at alle intervjuobjektene uttalte seg om de samme faktorene. I tillegg stilte jeg oppfølgingsspørsmål for å sikre at alle intervjuobjektene forstod spørsmålene og begrepene likt. Intervjuobjektene fikk også tilsendt det bearbejdede materialet i etterkant for sitatsjekk, og flere opplyste – uten å bli spurt om det – at de kjente seg igjen i fremstillingen. Ingen ønsket endringer som ville endret meningsinnholdet. Samlet mener jeg dette taler for påliteligheten til innsamlingen og bearbejdelsen av datamaterialet.

2.4 Forskningsetikk og personvern

«Etiske problemstillinger oppstår når forskningen direkte berører mennesker, spesielt i forbindelse med datainnsamlingen, enten det foregår deltakende observasjon, intervjuer eller eksperimenter» (Johannessen et al., 2001, s.93-94).

Dette innebærer at man ved forskning, herunder også ved utarbeidelse av en masteroppgave, må forholde seg til både etiske prinsipper og juridiske retningslinjer.

Denne oppgaven er i stor grad basert på innhenting av data, i form av intervjuobjektene erfaringer og synspunkter, gjennom intervjuer. Fordi det på enkelte områder i datamaterialet forekommer vesentlige forskjeller mellom lagdømmene som er interessante for problemstillingene, er dataene delt inn etter navnet på de ulike lagmannsrettene for å tydeliggjøre forskjellene. Med utgangspunkt i at det kun er seks lagmannsretter i landet, og dermed også bare seks jordskiftelagdommere, vil det være umulig å gi intervjuobjektene full anonymitet. Begrunnet i at intervjuobjektene kun har uttalt seg om sine erfaringer gjort under utøvelsen av sine embeter, og at dataene ikke omfatter sensitive personopplysninger, har jeg likevel valgt å gjengi datamaterialet på denne måten.

Alle prosjekter hvor det behandles eller benyttes personopplysninger skal meldes inn til Personvernombudet for forskning. Denne oppgaven omfattes av meldeplikten, og er derfor meldt inn. Søknad og godkjenning er vedlagt oppgaven, i henholdsvis vedlegg 2 og 3.

Kapittel 3 – Teori

3.1 Innledning

«Dersom du skal evaluere en lovbestemmelse, er formålet med regelen isolert sett og loven generelt noe av det første du bør se på.» (Tuseth og Winge, 2014, s. 62).

Med dette som utgangspunkt vil jeg først se på formålet med jordskifteloven generelt, og rettsmiddelordningen spesielt. Deretter følger en kort innføring i den historiske utviklingen av rettsmiddelordningen i jordskifteretten. Videre redegjøres det for hovedtrekkene i ankeordningen etter jordskifteloven 1979, og sentrale elementer og vurderinger i prosessen med arbeidet med den nye jordskifteloven. Dette er aktuelt fordi jordskifteloven 2013 førte med seg enkelte endringer av både formell og materiell karakter. I denne sammenheng beskrives derfor avgjørelsesformene i både jordskifteloven 1979 og 2013 nærmere. Det redegjøres også nærmere for enkelte sentrale begreper og prinsipper som er anvendt både i lovforarbeider og lovtekst.

3.2 Formål

Som nevnt innledningsvis er det for å forstå en lovbestemmelse naturlig å se på formålet med både loven generelt og bestemmelsen spesifikt. I det følgende presenteres derfor først det generelle formålet med jordskifteloven, og de hensyn den skal ivareta. Det er flere bestemmelser som regulerer den nye ankeordningen i jordskifteloven, og det gis derfor en generell beskrivelse av formålet med anke som rettsmiddel, slik det er omtalt i lovforarbeidene.

Jordskifteloven 1979 hadde ikke noen formålsparagraf, da dette ikke var vanlig på den tiden loven ble utarbeidet. Det er etterhvert blitt normen ved utarbeidelse av nye lover å ha en formålsparagraf, og spørsmålet om den nye jordskifteloven skulle ha en formålsparagraf, ble drøftet i høringsnotatet. Det ble lagt vekt på at en formålsparagraf blant annet ville:

«kunne tydeleggjere innhald, sentrale mål og tolkingsprinsipp. (...). Arbeidsgruppa meiner føresegna bør spegle at lova både er ei prosesslov og ei lov med materielle føresegner for løysing av konkrete problem knytt til fast eigedom. I høve til den prosessuelle delen av jordskiftelova er tvisteloven si formålsføresegn det naturlege utgangspunktet.» (Høyringsnotat, 2009, s. 42-43).

I tvisteloven⁴ § 1-1 første ledd angis lovens formål slik:

«Loven skal legge til rette for en rettferdig, forsvarlig, rask, effektiv og tillitskapende behandling av rettstvister gjennom offentlig rettergang for uavhengige og upartiske domstoler.¹ Loven skal ivareta den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister og samfunnets behov for å få respektert og avklart rettsreglene.»

I tvistelovens kommentarutgave er det blant annet sagt om hensynene som ligger bak og skal ivaretas av loven:

«Det er av stor betydning å skape bevissthet om disse hensynene, også fordi mange av lovens regler nødvendiggjør utøvelse av skjønn. (...) Den praktiske betydningen av bestemmelsen er først og fremst at den peker på og fremhever sentrale vurderingsmomenter ved skjønnsmessige avgjørelser.» (Schei et al., 2007, s. 22).

Det er i kommentarutgaven videre beskrevet hvordan tvistelovens hensyn og verdier i første ledd tar opp hovedelementene i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6(1), "men også har et videre perspektiv». Med dette menes blant annet ordlyden i tvisteloven § 1-1 første ledd andre punktum: «samfunnets behov for å få respektert og avklart rettsreglene», og hvordan dette sammen med:

«hensynet til å fremme rettssikkerhet for den enkelte ved at de kan få sine rettstvister løst ved uavhengige avgjørelsesorganer, utgjør de to hovedfunksjonene ved loven - den samfunnsmessige og den individuelle» (Schei et al., 2007, s. 22-23).

Begrepet rettssikkerhet er beskrevet nærmere i punkt 3.10.

Om formålsparagrafens angivelse av at rettergangen skal være «forsvarlig», er det i kommentarutgaven poengtert:

«Sentralt for en forsvarlig prosess er i det hele at behandlingsreglene er innrettet med henblikk på å nå et materielt riktig resultat. Men selv om dette er særdeles viktig, kan det ikke alene styre prosessen. Det må avpasses mot hensynet til proporsjonalitet (...)» (Schei et al., 2007, s. 24).

Formålsparagrafens andre ledd syvende strekpunkt lyder: «For å oppnå formålene etter første ledd, skal (...) – avgjørelser av vesentlig betydning kunne overprøves». Forskjellen mellom formålsparagrafens første og andre ledd er i kommentarutgaven beskrevet på følgende måte: «Noe skjematisk kan man si at § 1-1 i første ledd angir verdier og sentrale hensyn bak tvisteloven mens andre ledd angir virkemidler for å tilgodese disse verdiene og hensynene» (Schei et al., 2007, s. 22). Om overprøving er det i kommentarutgaven beskrevet at det er viktig ikke bare for den enkelte sak, men også «mer generelt for kvalitetssikring og kontroll med systemet».

⁴ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Om jordskiftelovens formålsparagraf ble det i forarbeidene uttalt at:

«Departementet meiner at formålsparagrafen bør vere opplysende om dei grunnleggjande prinsippa som gjeld for saksbehandlinga. Tvistelova slår fast det som er formålet med, og grunnleggjande prinsipp for rettslege prosessar. Sjølv om jordskifteretten er ein særdomstol, bør formåla og prinsippa for jordskifteprosessen i utgangspunktet vere dei same som etter tvistelova.» (Prop. 101 L, s. 76).

Med utgangspunkt i dette har jordskifteloven fått en formålsparagraf § 1-1 som angir et materielt formål i første ledd og et prosessuelt formål i andre ledd:

”§ 1-1. Formålet med lova

Formålet med lova er å leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet. Dette skal skje ved at jordskifteretten bøter på utenlege eigedoms- og brukstilhøve, klarlegg og fastset grenser og rettar, og behandlar skjønn og andre avgjerder etter denne og andre lover.

Lova skal òg leggje til rette for rettferdig, forsvarleg, rask, effektiv og tillitsskapande behandling av sakene gjennom offentleg rettgang for uavhengige og upartiske jordskifterettar.”

I henhold til departementets uttalelse i Prop. 101 L (s. 76), er formålsparagrafens andre ledd «en forkortet utgave av formålsbestemmelsen i tvisteloven § 1-1.» (Bjerva et al., 2016, s. 28). I motsetning til det som er tilfelle i tvisteloven, er overprøving - ved bruk av rettsmidler - ikke nevnt i formålsparagrafen til jordskifteloven. Imidlertid la Departementet som nevnt - se det siterte fra Prop. 101 L (s. 76) - til grunn at formålene og de grunnleggende prinsippene i jordskifteprosessen i utgangspunktet skal være de samme som i tvisteloven. Dette vil da også omfatte rettsmidler, siden tilgang til rettsmidler – dvs. muligheten til å få overprøvet en rettsavgjørelse for å rette opp feil ved saksbehandling, rettsanvendelse og bevisbedømmelse anses som et grunnleggende prinsipp som også er inntatt i tvisteloven.

Hva gjelder formålet med rettsmiddelordningen spesifikt, er det flere steder i forarbeidene understreket at formålet er å ta vare på rettsikkerheten til partene. Hva dette omfatter er redegjort for i punkt 3.10. Videre vektlegges det at ordningen skal være enkel. Det bør være mulig å få overprøvd avgjørelser som vil kunne påvirke resultatet i en sak. Det bør være lett for partene å vite eller finne ut hvilken domstol en anke skal rettes til, og avgjørelser skal ha høy kvalitet. Dette er forhold som er sentrale for tilliten til rettssystemet. «Overprøvinga skapar dessutan presedens, noko som fremjer kvaliteten på avgjerdene i underinstansen.» (Prop. 101 L, s. 373-374). Disse hensyn må balanseres mot hensynet til at omfanget av retten til overprøving bør stå i et rimelig forhold til det saken gjelder, og hensynet til en effektiv og rask saksbehandling. Også dette berøres i proposisjonen på s. 373.

3.3 Historisk perspektiv

Det ligger utenfor rammen for denne oppgaven å redegjøre i detalj for den historiske utviklingen av jordskifteordningen og de ulike rettsmiddelordninger man har hatt gjennom tidene. Jeg vil likevel gi en kortfattet fremstilling av de viktigste historiske trekkene bakover i tid. Ettersom det er nærliggende å sammenligne den nye ankeordningen med den ordning man hadde tidligere, og flere av intervjuobjektene har vurdert ankeordningen i lys av den ordning den avløste, har jeg valgt å gå noe nærmere inn på 1979-loven i punkt 3.4.

Om opprinnelsen for det todelte systemet i rettsmiddelordningen skriver Austenå og Øvstedal (2000, s. 256):

«Røtene til dette systemet finn ein truleg i våre eldste reglar om skjønning», og vidare at «Var skjønning ledd i eit søksmål blei det alltid leia av ein dommar. Han hadde kompetanse til å avgjere dei rettsspørsmål som kom opp i saka, men tok ikkje del i granskinga og vurderinga. Denne kompetansedelinga fekk følgjer for rettsmiddelreglane. Den som var misnøgd med skjønning, kunne alltid krevje overskjønning. Var det avgjerdene til administrator det var misnøye med, var det anke til overretten som var rettsmidlet.»

Videre beskriver Austenå og Øvstedal (2000, s. 256) hvordan denne ordningen ble ført videre i utskiftingsloven av 1821⁵, hvor § 12 slår fast at *«Tvistigheter om Eiendomsret, indbyrdes Rettigheder, eller Brug i Sameiet, ... kan paankes til høiere Ret, hvorimod Tvistigheder angaaende selve Delingen og Delingsplanen endelig afgjøres ved Overskjønning»*.

Samme bestemmelse finnes i loven av 1857⁶, som også innebar en formalisering gjennom opprettelsen av Utskiftingsvesenet (Ot.Prop. nr. 106, 2002-2003, s. 12). Nå skulle arbeidet i første instans *«leiest av faste, fagkunnige funksjonærer som var tilsette og løna av staten, kalla utskiftingsformenn»* (Langnes, 2009, s. 103), og av *«Overudskiftningsmændene»* som ankeinstans i skjønningsspørsmål (Ot.Prop. nr. 106, 2002-2003, s. 12). Til tross for at utskiftingsvesenet på dette tidspunktet fortsatt formelt ikke kan regnes som en domstol, har vi i prinsippet *«hatt same ordninga heile tida sidan»* (Austenå og Øvstedal, 2000, s. 256).

Utskiftingsloven av 1882⁷ førte ikke med seg noen større endringer utover at Utskiftingsretten nå offisielt ble definert som en særdomstol, og utskiftingsformannen som dommer, *«sjølv om somme meiner det kan diskuteras om ikkje dette allereie kom inn med 1857-lova»* (Langnes, 2009, s. 112). Selv om det senere ble vedtatt en rekke endrings- og tilleggslover til 1882-loven, ble den stående helt fram til ny lov av 1950⁸ ble vedtatt.

Da loven av 1950 trådte i kraft ble landet delt inn i 9 jordskiftedømer med hver sin jordskifteoverrett. Det ble nå også innført at anke over rettslige spørsmål skulle gå til lagmannsretten, hvor det tidligere var herredsretten som var første ankeinstans (Austenå og Øvstedal, 2000, s. 259). Enda en ny lov kom allerede i 1979⁹, og også den har gått gjennom flere endringer fram til siste jordskiftelov i 2013. Blant annet har det skjedd en gradvis reduksjon av antallet jordskifteoverretter fra ni til fem (Bachke & Klepp, 2009, s. 145). Rettsmiddelordningen etter 1979-loven er nærmere beskrevet i punkt 3.4.

3.4 Jordskifteloven 1979

Loven av 1979 har gått gjennom flere vesentlige endringer siden den trådte i kraft, også hva gjelder rettsmiddelordningen. Det ville blitt for omfattende å gå gjennom alle endringene her, og det følgende er derfor en redegjørelse om rettsmiddelordningen slik den sto før jordskifteloven 2013 trådte i kraft.

⁵ Lov angaaende Jords og Skovs Udskiftning af Fælledsskab, av 17. august 1821

⁶ Lov om Jords og Skovs Udskiftning af Fællesskab, av 12. oktober 1857

⁷ Lov om utskiftning mv. av 13. mars 1882

⁸ Lov om jordskifte o.a. av 22. desember 1950

⁹ Lov om jordskifte o.a. av 21. desember 1979

Rettsmiddelordningen etter jordskifteloven 1979 var bygget på et prinsipp om at kompetansen til overprøving var delt mellom lagmannsretten og jordskifteoverretten. Noe forenklet kan man si at prosessuelle spørsmål skulle til lagmannsretten og materielle spørsmål til jordskifteoverretten.

3.4.1 Avgjørelsesformer

Etter jordskifteloven 1979 brukte jordskifteretten fem ulike avgjørelsesformer, dom, vedtak, orskurd, beslutninger og skjønn. Disse var angitt i flere ulike paragrafer.

Etter § 17 avsa jordskifteretten *dom* når det var tvist om grenser, eiendomsrett, bruksrett eller annet innenfor jordskifteområdet, eller mot tilgrensende eiendoms- eller bruksrett. Også ved tvist i en sak som bare gjaldt rettsutgreiing eller grensegang, og ved tvist om underliggende rettsforhold i skjønnssaker som det var nødvendig å få avgjort, skulle det avsies dom (Prop. 101 L, s. 305-308).

Vedtak skulle etter § 17a første ledd brukes i avgjørelser om grenser, rettigheter og plikter for en eller flere parter, dersom det ikke skulle avsies dom, altså når det ikke forelå noen tvist.

Rettsfastsettende vedtak var avgjørelser som fastsatte hva som var gjeldende rett mellom partene. De *rettsendrende vedtakene* omfattet både *regulerende vedtak* og *verdsettende vedtak*. Med regulerende vedtak tok jordskifteretten avgjørelser som endret gjeldene rett, mens verdsettende vedtak var avgjørelser om bonitet og verdsetting (Austenå og Øvstedal, 2000, s. 104).

Vedtaksformen ble også brukt ved avgjørelse om fremmingsspørsmålet, jf. § 14.

Gjennom § 97 første ledd var tvisteloven § 19-1 om bruken av avgjørelsesformene dom, kjennelse og beslutning i ordinær sivilprosess gjort gjeldene for jordskifteprosessen.

3.4.2 Anke til lagmannsrett

Etter § 61 første ledd kunne det brukes rettsmiddel mot jordskifte og enkelte andre avgjørelser tatt i forbindelse med jordskifte. De avgjørelser som kunne ankes til lagmannsretten var oppregnet i § 61 andre ledd, og omfattet blant annet dom etter § 17, rettsfastsettende vedtak etter § 17 a og skjønn etter § 6 b. I tillegg kunne kjennelser og beslutninger etter tredje ledd a-h også ankes til lagmannsretten. Ankene som gikk til lagmannsretten skulle behandles etter bestemmelsene i tvisteloven, jf. § 61 femte ledd, og retten ble dermed satt med tre lagdommere, jf. domstolloven § 12 første ledd. Ved overskjønn gjaldt bestemmelsene i skjønnsprosessloven.

Etter § 71 kunne også enkelte saker fra jordskifteoverretten ankes til lagmannsretten. Dette førte til at det for disse sakene i prinsippet kunne være fire saksbehandlingsinstanser - jordskifterett, jordskifteoverrett, lagmannsrett og Høyesterett.

3.4.3 Anke til jordskifteoverrett

I de tilfeller det ikke gikk uttrykkelig fram av loven at lagmannsretten var rett ankeinstans, skulle anken gå til jordskifteoverretten, jf. § 61 fjerde ledd. Dette omfattet blant annet anke over regulerende og verdsettende vedtak. Behandlingen i jordskifteoverretten fulgte bestemmelsene i jordskifteloven, samt noen bestemmelser i tvisteloven og skjønnsprosessloven¹⁰, jf. jordskifteloven 1979 §§ 6 b, 61 og 69. I henhold til § 9 første ledd skulle jordskifteoverretten settes med en jordskifteoverdommer som leder og fire oppnevnte jordskiftemeddommere. Etter § 9 tredje ledd kunne retten i saker som hadde gått uten jordskiftemeddommere i jordskifteretten ved anke til jordskifteoverretten settes med bare to oppnevnte jordskiftemeddommere, men likevel med fire dersom en part krevde det eller jordskiftedommeren selv fant det hensiktsmessig.

¹⁰ Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven)

3.4.4. Hvilken ankeinstans?

Det var særlig grensen mellom rettsfastsettende og regulerende vedtak som skapte usikkerhet om hva som var rett ankeinstans etter 1979-loven. Ravna (2005, s. 93) beskriver: «Regulerende vedtak vil lett bli oppfattet som rettsfastsettende, da det kan argumenteres for at de fastsetter både faktiske og rettslige forhold, basert på vurderinger av hva som er gjeldene rett». Utfordringen med å skille mellom de to avgjørelsesformene, og resultatet som ofte var anvendelse av feil rettsmiddel, var flere ganger behandlet av rettssystemet.

I sak Rt. 2000 s. 1162 vurderte Høyesteretts kjæremålsutvalg skillet mellom de to avgjørelsesformene. Kjæremålet hadde utgangspunkt i jordskifterettens avgjørelse om anlegg av ferist og fordeling av kostnadene for dette. Grunneieren som var blitt pålagt dette, mente at det var fattet et rettsfastsettende vedtak, og anket til lagmannsretten. Lagmannsretten la vekt på at selv om et regulerende vedtak tok utgangspunkt i avgjørelse av den faktiske og rettslige situasjonen vedtaket bygger på, var det ikke i seg selv nok til å gjøre det til et rettsfastsettende vedtak. Det ville fortsatt være det regulerende vedtaket i seg selv som måtte gjøres til ankejenstand.

Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til samme slutning som lagmannsretten om at anken måtte avvises, begrunnet på følgende måte:

«Det fremgår av jordskifterettens vedtak at partene har hatt noe forskjellig syn på hvordan beiteproblemene best kan løses, men etter kjæremålsutvalgets syn kan denne uenigheten på ingen måte betraktes som noen tvist om hvordan rettsstillingen mellom partene er. Etter dette kan vedtaket om anlegg av ferist og hvem som skal bære omkostningene ved denne, ikke anses som dom. Etter kjæremålsutvalgets oppfatning kan vedtaket heller ikke anses som et rettsfastsettende vedtak. Selv om vedtaket bygger på en vurdering av hva som følger av gjeldende rettsregler, er det vedtaket som pålegger (NN) å anlegge og bekoste ferist. Vedtaket må etter dette anses som et regulerende vedtak, og det følger da av jordskifteloven § 61 siste ledd at rett ankeinstans er jordskifteoverretten. Anken til lagmannsretten over vedtaket om anlegg av ferist og hvem som skal bære omkostningene ved denne, må etter dette avvises.»

Dette er et eksempel som viser hvordan det tosporede systemet kunne føre til at en part fikk sin rettsmiddeladgang avskåret som følge av å anke til feil instans, og dermed oversitte ankefristen til jordskifteoverretten, som var rett instans.

Med den todelte ordningen var det også en utfordring av parter anket til både lagmannsretten og jordskifteretten, når det ikke var nødvendig. Det foreligger lite konkret statistikk om dette temaet, men det er omtalt i notat nr. 7, versjon nr 2. (2007) datert 13. mars 2007 fra Arbeidsgruppen omtalt i punkt 3.5.1., hvor det anslås at for perioden 2003-2005 ble omtrent 13 % av sakene behandlet i jordskifteretten også anket til lagmannsretten samtidig. 60 % av sakene som ble anket til begge instanser ble siden trukket fra behandling i jordskifteoverretten.

3.4.5 Særskilt om anke over kombinerte saker

Jordskifteretten hadde etter § 6 første til tredje ledd også kompetanse til å behandle skjønn sammen med jordskifte. Dette ble kalt *kombinerte saker* eller *tiltaks-/vernejordskifter*. En lovendring i 1999 førte til en vesentlig begrensning av ankemulighetene for disse sakene. Før lovendringen gikk anken over kombinerte saker til jordskifteoverretten, som kunne prøve alle sider ved saken, både eiendomsutforming, bonitering, verdsetting, erstatningsutmåling, saksbehandling og rettsanvendelse. Videre kunne saksbehandling og rettsanvendelse ankes til lagmannsretten. «Ordningen var kritisert fordi det tok lang tid og stor ressursbruk før juridiske fagdommere kunne

prøve spørsmål om bruksverdi kontra tomteverdi, nærføringsulemper som støy osv.» (NOU 2002: 9, s. 39-40).

Etter lovendringen skulle anke over kombinerte saker gå fra jordskifteretten direkte til lagmannsretten, som kunne prøve saksbehandling, rettsanvendelse og erstatningsutmåling etter § 61 andre ledd fjerde punktum. Lagmannsretten kunne dermed hverken prøve selve skifteplanen (i dag jordskifteløsningen) eller jordskifterettens skjønnsmessige vurderinger (NOU 2002: 9, s. 39-40). Som eksempel kan nevnes at hvis en grunneier hadde «*fått erstatning helt ut i form av «erstatningsareal»* kunne lagmannsretten i realiteten ikke prøve om det var gitt «*fuld Erstatning*», jf. Grunnloven § 105. Det lagmannsretten kunne prøve var om avgjørelsen var basert på riktige utmålingsprinsipper, «*for eksempel om det har vært riktig å gi erstatning for bruksverdi. Skulle det være gjort feil i så måte, vil det lede til opphevelse av så vel jordskiftedelen som skjønnsdelen*» (NOU 2002: 9, s. 102)

3.5. Prosessen fram til ny lov

3.5.1 Generelt om ankeordningen

Det hadde i mange år vært en generell oppfatning at jordskifteloven 1979 var utdatert og det var et behov for en større revidering. Landbruks- og matdepartementet (LMD) nedsatte en arbeidsgruppe til å gjøre en total gjennomgang av loven og utarbeide et forslag til ny lov. I arbeidsgruppens mandat ble det eksplisitt sagt at de skulle se til at:

«Reglane om anke osv. over dei avgjerder jordskifterettane tek, blir samordna så langt det er tenleg og omsynet til partane sin rettstryggleik tilseier det. Det skal særskilt vurderast om ein skal ha to ulike instansar som i dag, eller om til dømes desse instansane kan samordnast til eller avløysast av ein. Det skal her vurderast om og i tilfelle korleis det skal kunne ankast over avgjerder av skjønnsmessig art, og om det bør fastsetjast reglar som set grenser for ein slik rett, om ankesum og liknande.» (Høyringsnotat, 2009, s. 13).

Resultatet av arbeidet ble et høringsnotat om ny jordskiftelov datert 21. august 2009, hvor alternative rettsmiddelordninger for jordskifterettens avgjørelser ble utførlig drøftet.

Arbeidsgruppen kom fram til at det eksisterende tosporede systemet ikke kunne videreføres, og la derfor fram et forslag om at jordskifteoverrettene burde fusjoneres inn i lagmannsrettene.

Forslaget ble bygget på de grunnleggende forskjellene mellom de rettsfastsettende og rettsendrende avgjørelsene. Disse begrepene er nærmere beskrevet i punkt 3.4.1. Arbeidsgruppen la vekt på at de rettsendrende avgjørelsene ikke blir behandlet i annen prosesslovgivning, og derfor at det er:

«behov for særlege reglar i første instans. Dette behovet er også til stades i ankeinstansen» og videre også at:

«I tillegg til å ta avgjerd i rettsfastsettjande og rettsendrande saker, tar jordskifteretten avgjerd i skjønn. Jordskifteretten utfører dessutan merking av grenser og lagar kart som viser resultatet av saka. Føresegnene om rettsmiddel skal såleis dekkje svært ulike tema der avgjerda kan gjelde eitt tema aleine i ei sak, eller fleire tema i same sak.» (Høyringsnotat, 2009, s. 108).

Arbeidsgruppens mandat inneholdt også en instruks om å se til at:

«Tvistelova, skjønnslova og anna prosesslovgjeving blir gjort gjeldande for jordskifterettane, så langt ikkje særlege omsyn tilseier noko anna. Her skal arbeidsgruppa og ta stilling til kva form tilvisingane til anna prosesslovgjeving bør ha. Det er ønskeleg at

nemningane i saksbehandlingsreglane og på avgjerdsformene, så langt det er mogleg, blir like nemningane i anna prosesslovgeving. (Høyringsnotat, 2009, s. 13).

Arbeidsgruppen tok i høyringsnotatet utgangspunkt i at formålet med en ankeordning først og fremst er å ta vare på rettssikkerheten til partene. Løsningen burde derfor være så enkel som mulig, for å sikre at det daværende usikkerhetsmomentet om hva som var riktig ankeinstans ble fjernet. «*Ein viktig fordel med å ha ein ankeinstans er at partane ikkje lenger må velje ankeinstans. Faren for å velje feil, blir dermed borte.*» (Høyringsnotat, 2009, s. 113). Videre mente de også at tvistelovens hensyn til proporsjonalitet burde tillegges større vekt enn tidligere. Ordningen burde ikke være overdimensjonert i forhold til det saksomfanget som krever særregler.

«Valet av ny ankeinstans må derfor byggje på at ankeinstansen skal ha ei samansetting som tar vare på rettstryggleiken og omsynet til systemkontroll, anten det er juridiske eller jordskiftefaglege spørsmål som gjer seg gjeldande i saka.» (Høyringsnotat, 2009, s. 111).

Videre ble det lagt vekt på at i tillegg til å redusere tidsbruk og kostnader i forhold til tidligere ordning, ville en sammenslåing av ankeinstansene gjøre at prøving av jordskiftesakene nå vil skje i et «*sterkt fagmiljø innan prosesslovgevinga, noko som kan sikre god kvalitet på overprøvinga*» (Høyringsnotat, 2009, s. 114), og at dette også kunne bidra til å styrke samfunnets tillit til avgjørelsene.

Om rettens sammensetning ble det sagt at av hensyn til rettssikkerheten burde avgjørelsene bli tatt av dommere med rett kompetanse i forhold til hva saken gjelder. Retten burde også settes sammen slik at kostnadene ved ankebehandlingen ikke blir for store i forhold til det anken gjelder. «*Samla talar dette for at det bør bli lagt til rette for at samansettinga kan veksle både i forhold til ulike sakstypar og i forhold til kva for avgjerd som det er anka over.*» (Høyringsnotat, 2009, s. 117).

Et annet hensyn som ble nevnt var at om ankeinstansen skal ha en «*smidig administrasjon*», kan den, så fremt det ikke går utover rettssikkerheten, i større grad enn tidligere få påvirke sammensetningen av retten. Når førstelagmannen tillegges kompetansen til å påvirke sammensetningen av retten, åpnes det for at denne kan tilpasses innholdet i saken, og at «*førstelagmannen kan få utnytta dei ressursane som ein finn i domstolen på ein effektiv måte.*» (Høyringsnotat, 2009, s. 206-207). Om saker hvor det er anket over både jordskifteavgjørelse og annen avgjørelse, mente arbeidsgruppen at det vil være prosessøkonomisk tjenlig å behandle spørsmålene samlet.

Arbeidsgruppen foreslo også at førstelagmannen skulle kunne fastsette hvem som skal være saksforberedende dommer. I saker som gjelder anke over jordskifteavgjørelse la arbeidsgruppen til grunn at jordskiftelagdommeren som hovedregel skal forberede saken, men at det ved anke over kjennelse og beslutning (orskurd og vedtak) kan være like naturlig at en lagdommer forbereder saken (Høyringsnotat, 2009, s. 206-207). Uten noen nærmere drøftelse la arbeidsgruppen også til grunn at det ikke skal være mulig å anke over førstelagmannens avgjørelse om sammensetning av retten og hvem som skal være saksforberedende dommer.

Prop. 101 L

Departementet videreførte i i all hovedsak arbeidsgruppens forslag, og det går fram av Prop. 101 L (s. 371-372) at:

«Formålet med rettsmiddelordninga er å ta vare på rettstryggleiken for partane. Det er sentralt for tilliten til rettsystemet at det er mogleg å få ei overprøving av viktige rettsavgjerder.»

Det ble lagt særlig vekt på at det av hensyn til den store andelen selvprosederende parter i jordskifteretten var behov for et bedre skille mellom materielle og prosessuelle regler i jordskifteloven. Dette fikk innvirkning for hva departementet la til grunn om den nye rettsmiddelordningen. Om ordningen etter jordskifteloven 1979 ble det blant annet uttalt at ordningen «er komplisert og vanskelig å finne ut av for dei som får med ankesakene å gjere. I enkelte sakstypar er det ein risiko for at partene lir rettstap.» (Prop. 101 L, s. 20). Det ble derfor lagt til grunn at ankeinstansene skulle slåes sammen og lagmannsretten tilføres jordskiftefaglig kompetanse. «Med berre ein ankeinstans kan ein ikkje anke til feil instans» (Prop. 101 L, s. 20). Når alle sakstypene nå skulle gå til lagmannsretten, fremhevet departementet at retten må settes sammen slik at ankeinstansen får rett kompetanse i forhold til det saken gjelder, og at den heller ikke bør være overdimensjonert i forhold til anke (Prop. 101 L, s. 18).

Departementet bemerket også at det juridiske miljøet i høringsuttalelsene har vektlagt at de ville bli tilført verdifull kompetanse ved en sammenslåing av ankeinstansene, og at jordskifterettene omtalte ordningen som en «kvalitetsreform». Departementet mente at det ville være mye å hente ved å ha én ankeinstans med et bredere kompetansegrunnlag, og at det ville åpne for at ankeinstansen med denne ordningen får «ei samansetjing i den konkrete anken som tek vare på rettstryggleiken og omsynet til systemkontroll anten det er juridiske eller jordskiftefaglege spørsmål som gjer seg gjeldande i ankesaka.» (Prop. 101 L, s. 371-372).

Departementet trakk også frem formålet med å oppdatere loven sett i forhold til flere andre store lovrevisjoner i nyere tid, og nevnte særlig tvisteloven, plan- og bygningsloven og matrikkelloven (Prop. 101 L, s. 18).

Selv om man ved en felles ankeinstans unngår ulempene med at partene selv må velge mellom to instanser, påpekte departementet at lagmannsretten likevel vil måtte skille mellom de ulike avgjørelsene, og avgjøre hva slags prosessform som skal benyttes. Med utgangspunkt i det grunnleggende skillet mellom rettsfastsettende og rettsendrende avgjørelser, var en sentral del av departementets lovforslag å skille de ulike avgjørelsesformene i jordskifteloven, og muliggjøre ulike behandlingsmåter etter hva ankeinstansen skal prøve.

«Eit system der all anke frå jordskifterettane skal behandlast likt, vil etter departementets syn ikkje vere forsvarleg. Det vil heller ikkje gi ein ressursbruk som er tenleg.» (Prop. 101 L, s. 371-372).

3.5.2 Rettens sammensetning ved anke over jordskifteavgjørelse (AJA)

Jordskifteavgjørelse er en ny avgjørelsesform etter jordskifteloven. Den er beskrevet nærmere i punkt 3.6.1.

Høringsnotat

Arbeidsgruppen pekte på at de særegne forholdene knyttet til jordskifteavgjørelser, herunder blant annet bonitering, verdsetting og valg av jordskifteløsning, gjør at disse sakene kun kan få en forsvarlig prøving hvis ankeinstansen kan prøve alle sidene av saken. Dette ble begrunnet med at hele jordskiftefeltet ofte må sees i sammenheng, fordi «Ei avgjerd som gjeld ein del av jordskifteområdet, vil ofte få verknader også for andre deler av området.» (Høringsnotat, 2009, s. 124-125)

Prop. 101 L

Departementet pekte på at saker med anke over jordskifteavgjørelse er «*kjerneoppgåver for jordskiftelagdommeren*», og at det faglige innholdet i disse sakene «går rett i jordskiftelagdommerens kompetanse». Andre dommere bør derfor ikke ha ansvaret for disse sakene. I tillegg vil det åpne for ulik praksis mellom lagmannsrettene å åpne for at førstelagmannen skal ha valgfrihet på dette punktet. Dette mente departementet ville være uheldig, og gikk derfor inn for å lovfeste jordskiftelagdommerens deltagelse ved behandling av anke over jordskifteavgjørelser (Prop. 101 L, s. 382).

For å sikre den jordskiftefaglige behandlingen ved anke over jordskifteavgjørelser, fremhevet departementet at som hovedregel skal retten, i tillegg til jordskiftelagdommeren, settes med «*fagkunnige meddommere*» (Prop. 101 L, s. 18).

«Departementet er samd med dei høyringsinstansane som peikar på at det er viktig at det er jordskiftemeddommarar i lagmannsretten. Jordskiftemeddommarane er viktige for at jordskifteretten skal ta avgjerder som er praktiske og gode for partane. Dei har forståing for lokal kultur og rettsoppfatning. Mange har òg praktisk innsikt.» (Prop. 101 L, s. 384).

Departementet fremhevet at det derfor er viktig å ha med meddommere i retten, men at det ikke er antallet meddommere som er det sentrale, men den samlede kunnskapen i retten. Etter forrige ordning ble retten normalt satt med fire meddommere, noe som kunne utgjøre vesentlige kostnader for partene. Det er ikke ønskelig å bruke flere meddommere enn nødvendig, og departementet vurderte at det som hovedregel er forsvarlig å redusere antallet meddommere til to, likevel sånn at partene kan kreve to ekstra meddommere. I slike tilfeller vil førstelagmannen treffe den endelige avgjørelsen (Prop. 101 L, s. 384).

Det er i Prop. 101 L ikke sagt mye om å sette retten med en lagdommer ved anke over jordskifteavgjørelser. Det kan derfor være vanskelig å se hva slags vurderinger departementet har ment skal legges til grunn ved denne avgjørelsen. Departementet omtalte bruk av lagdommer i forbindelse med vurdering av meddommere og rettens totale antall, hvor det ble sagt:

«Dersom ein kan setje lagmannsretten med tre dommarar, der ein av dei er meddommar, blir retten sett saman på ein mindre kostnadskrevjande måte enn ved ei samansetjing med fem dommarar. Samtidig gir ei slik løysing ei samansetjing som er eit godt alternativ til ei rein samansetjing av fagdommarar etter domstollova § 12. For å gjere samansetjinga av retten meir anvendeleg òg i mindre saker, foreslår departementet ein regel som gjer det mogleg å setje retten med berre ein meddommar. Da får ein tre medlemmer i retten. Det er jordskiftelagdommar, juridisk dommar og meddommar. Det kan vere ein eller tre meddommarar» (Prop. 101 L, s. 385).

3.5.3 Rettens sammensetning ved anke over dom (ASD) og kjennelse (ASK)

Høyringsnotat

Etter ordningen i jordskifteloven 1979 ble avgjørelsene anket til lagmannsretten behandlet etter bestemmelsene i tvisteloven, med tre lagdommere etter domstolloven § 12 første ledd. Arbeidsgruppen så ikke noen grunn til å endre på dette, og pekte på at det ikke bør være ulike regler for ellers like saker alt etter om de er behandlet i jordskifterett eller tingrett som førsteinstans. «*Den som reiser sak, vel rett nok kva for ein rettsinstans han vil bruke, men det bør ikkje få følgjer for kva som kan bli prøvt i ein anke.*» (Høyringsnotat, 2009, s. 124-125). De foreslo riktig nok at

førstelagmannen skal gis kompetanse til å bestemme at en av de tre lagdommerne kan erstattes av en jordskiftelagdommer (*Høyringsnotat, 2009, s. 117-118*).

Prop. 101 L

Departementet sa seg enig med flere høringsinstanser som hadde påpekt at det i mange saker fra jordskifteretten vil være en fordel om lagmannsretten blir satt med en jordskiftelagdommer som en av tre dommere. Likevel pekte de på hensynet til effektiviteten i lagmannsretten, og at et absolutt krav om jordskiftelagdommerens deltagelse kunne gjøre det vanskeligere å avvikle ankesakene fra jordskifteretten enn andre saker i lagmannsretten. Departementet gikk derfor inn for å videreføre den tidligere ordningen med tre lagdommere som hovedregel, men å legge til en regel som åpner for at førstelagmannen kan velge å sette inn en jordskiftelagdommer (Prop. 101 L, s. 383).

3.5.4 Rettens sammensetning ved felles behandling av flere avgjørelser

Etter § 8-1 sjette ledd kan anken, i sak hvor det er anket over flere avgjørelser etter § 6-23 samtidig, behandles samlet som en sak. .

Høyringsnotat

I de tilfeller der det er anket over flere avgjørelser med ulike avgjørelsesformer i samme sak, for eksempel en jordskifteavgjørelse og en dom, mente arbeidsgruppen at det trolig vil være prosessøkonomisk tjenlig å behandle alt i én sak, og da med samme sammensetning av retten i alle spørsmålene det er anket over. Arbeidsgruppen gikk inn for å lovfeste at slike saker skal behandles samlet. Videre mente den at rettens sammensetning skal følge det som er hovedspørsmålet i saken, og at førstelagmannen skal ta denne beslutningen (*Høyringsnotat, 2009, s. 118-119*).

Prop. 101 L

Departementet pekte på at der det er anket over flere avgjørelser i samme sak, ville spørsmålene etter den gamle ordningen bli behandlet separat, først i lagmannsrett og etterpå i jordskifteoverrett, eventuelt ved både ordinær anke og overskjønn til lagmannsrett. Departementet sa seg enig med arbeidsgruppen i at med en felles ankeinstans ville disse sakene kunne bli behandlet samlet som en sak, noe som vil åpne for en forenkling av prosessen i slike saker. Likevel var departementet uenig med arbeidsgruppen om hvorvidt en slik løsning skulle være lovfestet. De mente at løsningen kun skal være en mulighet, og la vekt på den valgte ordlyden: *«anken kan behandles som en sak»*. Avgjørelseskompetansen ble lagt til førstelagmannen, som må legge vekt på hvor hovedtyngden i ankebehandlingen vil ligge, og hvilken behandlingsform som vil: *«passe best for å kunne prøve heile breidda i saka på ein best mogleg måte.»* (Prop. 101 L, s. 378).

Departementet la også til grunn at prosessreglene for de enkelte avgjørelsene skal følges selv om saken er samlet til felles behandling, men påpekte at de ikke så behov for å lovfeste dette (Prop. 101 L, 2. 378).

Hva gjelder rettens sammensetning i slike saker ble avgjørelseskompetansen også lagt til førstelagmann, men hvilke regler han skal følge ble ikke drøftet i noen særlig grad i forarbeidene, og er heller ikke nevnt i lovteksten. Departementet uttalte i Prop. 101 L (s. 386) at: *«Det er berre lagt inn ei avgrensing av kompetansen til førstelagmannen. Dersom jordskifteavgjerd er ei av avgjerdene, skal jordskiftelagdommaren alltid delta ved behandlinga»*. Denne forutsetningen er tatt inn i loven i § 8-7 tredje ledd andre punktum. Spørsmålet om rammene for førstelagmannens avgjørelse er omtalt i lovens kommentarutgave, der det, gitt at jordskiftelagdommeren skal delta etter tredje ledd andre punktum, legges til grunn at:

«De to hovedalternativene som følger av § 8-7 første og andre ledd gir stor fleksibilitet. Det skulle følgelig ikke være behov for at førstelagmannen bestemmer en sammensetning som avviker fra de lovbestemte alternativene i første eller andre ledd» (Bjerva et al., 2016, s. 276).

3.5.5. Rettens sammensetning ved skjønn

Høyringsnotat

Arbeidsgruppen la til grunn at ved anke over skjønn, såkalt *overskjønn*, bør prøvingen av saken være lik enten saken kommer fra jordskifteretten eller tingretten (Høyringsnotat, 2009, s. 124-125). Etter ordningen som allerede gjelder etter skjønnsprosessloven § 34 andre og tredje ledd, skal retten som hovedregel «settes med en av rettens dommere» og «skjønnsmedlemmer i samme antall som ved underskjønnet». Jordskiftelagdommeren vil etter sammenslåingen være en av rettens dommere, og vil da kunne sitte i overskjønn. Dette vil føre til at saken kan bli satt med juridisk eller jordskiftefaglig dommer samt skjønnsmedlemmer avhengig av hva innholdet i anken er. Denne ordningen:

«bygger på element som allerede finst i lagmannsretten, og fangar opp jordskifte kombinert med skjønn på ein smidig måte. Løysinga inneber at retten også ved skjønn kan bli sett saman med eit breiare kompetansegrunnlag enn i dag.» (Høyringsnotat, 2009, s. 118).

Prop. 101 L

Departementet sa seg ikke enig med en del av høringsinstansene som mente at jordskiftelagdommeren skal delta ved overskjønn der jordskifteretten har holdt skjønnet som egen sak. Heller ikke i skjønn som kommer fra tingretten så departementet noen grunn til å påby en bestemt dommer i retten. Av hensyn til domstolens fleksibilitet mente de at det vil være tilstrekkelig at førstelagmannen kan velge å bruke jordskiftelagdommeren. *«Ei slik ordning vil etter departementets syn vere forsvarleg, både fagleg og organisatorisk.» (Høyringsnotat, 2009, s. 383).* Denne løsningen vil også følge naturlig av skjønnsprosessloven § 34, og det vil dermed ikke være behov for noen lovendring.

3.5.6 Rettens sammensetning ved saker fra tingrett

Høyringsnotat

Arbeidsgruppen foreslo at avgjørelser om rettsfastsetting (nå dom) som hovedregel skal bli avgjort av tre dommere etter domstolloven § 12 første ledd, men at det ved et nytt andre ledd åpnes for at førstelagmannen kan fastsette at en av de tre dommerne skal være jordskiftelagdommer. Dette er i tråd med uttalelser fra førstelagmennene og jordskifteoverrettene i et referat fra mai 2009, hvor det var enighet om at retten skal kunne settes på denne måten i saker som gjelder: «anke over tingretten sine avgjerder i grensetvist og i andre saker om rettsforhold som gjeld fast eigedom» (Høyringsnotat, 2009, s. 117-118). Arbeidsgruppen drøftet ikke dette nærmere, da det lå utenfor deres mandat.

Prop. 101 L:

Departementet pekte på at det først og fremst er hensynet til fleksibilitet i domstolene som ligger til grunn for valgfriheten ved sammensetning av retten etter § 8-7. Da hadde de også vurdert risikoen for forskjellsbehandling som kan følge av at saker vil bli behandlet med ulik kompetanse i retten, men vurderte at domstolens fleksibilitet er viktigst. Bestemmelsen avgrenses likevel til saker som gjelder «bruks- eller eighedsrett til fast eigedom» (Prop. 101 L, s. 383). Hva som konkret går inn under dette begrepet er det ikke redegjort for i noen særlig grad, utover at departementet slo fast at

det: «er først og fremst saker der partane har ein valfridom med omsyn til å reise sak for anten jordskifteretten eller tingretten» og utover dette at «Ein kan òg tenkje seg andre saker der tvisten primært er knytt til eigdommen, ikkje til eigartilhøvet eller til utøving av forvaltning» (Prop. 101 L, s. 486).

3.5.7 Førstelagmannens rolle i forarbeidene

Prop. 101 L

Når alle ankene nå skal gå til lagmannsretten, er «ryddinga» av ankebehandlingen lagt til domstolen selv, der den før lå til partene. Denne endringen er omtalt i lovens kommentarutgave:

«Det er en vesentlig forenkling at anken nå kun skal rettes til lagmannsrett. Det er overlatt til lagmannsretten å velge rett behandlingsform, avhengig av hvilken avgjørelse som er påanket fra jordskifteretten. Systemet med flere spor er derfor ikke helt avskaffet, men vesentlig forenklet.» (Bjerva, et al., 2016, s. 258).

Departementet slo fast at dette krever «administrative og organisatoriske verktøy for domstolen», og foreslo som et slikt verktøy at førstelagmannen fikk kompetanse til å avgjøre sammensetting av retten. Det er lagt opp til stor grad av fleksibilitet for domstolene når det kommer til selve sammensetningen av retten. Departementet uttalte at dette i stor grad vil følge av hva slags avgjørelse det er anket over, kompleksiteten i den enkelte saken og ressursituasjonen i behandlende ankeinstans. I vesentlig mindre grad kan partene selv kreve en bestemt sammensetning av retten. Det er valgt en løsning der førstelagmannen tar disse avgjørelsene, og departementet pekte på at denne løsningen ble valgt fordi: «om partane sjølv skal ha høve til å velje, kan ein risikere så mange ulike løysingar at det fort vil bli uryddig.» (Prop. 101 L, s. 385-386).

Et annet verktøy som ble foreslått, er førstelagmannens mulighet til å beslutte å behandle flere ulike sakstyper i en sak. Disse avgjørelsene kan ikke ankes. Departementer mente at den «organisatoriske førande rolla» førstelagmannen har fått gjennom lovendringen er nødvendig for å sikre en forsvarlig behandling av de ulike avgjørelsene fra jordskifteretten, og er en «nødvendig følge av forslaget om at anke skal gå til lagmannsretten» (Prop. 101 L, s. 385-386). Det er oppsummert at:

«Ved å gi førstelagmannen denne oppgåva, opnar høyringsforslaget for eit fleksibelt system som både kan ta vare på omsynet til fagkunnskap og effektiv utnytting av ressursane i lagmannsretten.» (Prop. 101 L, s. 379).

3.6 Jordskifteloven 2013

Med utgangspunkt i utredningene i forarbeidene som er redegjort for i punkt 3.5, ble ny jordskiftelov utarbeidet, og trådte i kraft 1. januar 2016. Her følger en beskrivelse av de paragrafene som er sentrale for rettsmiddelordningen.

3.6.1 Avgjørelsesformer

Etter mønster fra tvisteloven er bestemmelsene om avgjørelsesformene jordskifteretten kan benytte samlet i § 6-23 i den nye jordskifteloven. Departementet uttalte i forarbeidene at bestemmelsen er «fundamentet for rettsmiddelordningen» (Prop. 101 L, s. 306), i den forstand at hvilken avgjørelsesform som er brukt får betydning for sammensetting av lagmannsretten som ankeinstans, i henhold til § 8-7, og dermed den videre behandlingen av saken.

Avgjørelsesformene man kjenner fra tvisteloven; dom, kjennelse og beslutning, er tilpasset det at jordskifteloven er en særdomstol, og dermed har «*avgrensa domsmyndigheit i høve til dei ordinære domstolane*» (Prop. 101 L, s. 463). Det er i jordskifteloven brukt ordet *orskurd* om kjennelse, og *vedtak* om beslutning. Vedtak er valgt at språklige grunner (Prop. 101 L, s. 463).

Etter § 6-23 første ledd avsies jordskifteretten *dom* ved avgjørelser om «*grenser, egedomsrett, rettar og anna*». Formen *dom* omfatter nå både det som var dom og rettsfastsettende vedtak etter jordskifteloven 1979, og innebærer at det nå skal avsies dom også når det ikke foreligger tvist, så lenge jordskifteretten tar «*realitetsavgjerder som med bindande verknad for partane normerer eit rettshøve*» (Prop. 101 L, s. 306).

Den nye avgjørelsesformen *jordskifteavgjørelse* brukes kun i jordskifteretten, og skal etter § 6-23 fjerde ledd benyttes når retten tar avgjørelser om «*realitetene i ei jordskiftesak*» (Prop. 101 L, s. 27). Med det menes ulike avgjørelser som inngår i jordskiftesakene, blant annet avgrensning av jordskifteområdet, verdsetting av arealer som går i bytte og den endelige jordskifteløsningen. Dette omfatter det som gikk under rettsendrende vedtak i jordskifteloven 1979. Også ved skjønn og andre avgjørelser etter andre lover etter kapittel 5 som behandles sammen med sak for jordskifteretten, brukes avgjørelsesformen *jordskifteavgjørelse*. Dette innebærer blant annet at det nå er åpnet for full prøving av tiltaks- og vernejordskifter, som er beskrevet i punkt 3.4.5.

På samme måte som tvisteloven § 19-1 fjerde ledd, slår jordskifteloven § 6-23 femte ledd fast at det ikke får noen rettsvirkning eller påvirker en eventuell overprøving om en avgjørelse er avsagt med feil form. Det er realitetene i saken som gjelder, og ved en anke vil behandlingen følge reglene for den avgjørelsesform som skulle vært brukt (Prop. 101 L, s. 308).

3.6.2 Anke til lagmannsrett

I jordskifteloven er hjemmel for anke og angivelse av hvilke prosessregler som skal benyttes, samlet i § 8-1. Første ledd angir at avgjørelse tatt av jordskifteretten kan ankes til lagmannsretten. Ved anke over dom, orskurd og vedtak skal reglene i tvisteloven gjelde. Ved anke over jordskifteavgjørelse og noen skjønn gjelder reglene i jordskifteloven sammen med enkelte regler i tvisteloven, jf. tredje og fjerde ledd. Enkelte skjønn følger reglene i skjønnsprosessloven, jf. femte ledd.

Ved anke fremgår rettens sammensetning av § 8-7 første ledd som lyder:

"Ved prøving av dom, orskurd eller vedtak skal lagmannsretten setjast saman etter domstolloven § 12."

Domstolloven § 12 første og andre ledd lyder som følger:

"I den enkelte sak settes retten med tre dommere når annet ikke er bestemt ved lov. I stedenfor førstelagmannen eller en lagmann kan en av lagdommerne gjøre tjeneste som rettens leder.

Førstelagmannen kan i sak som er anket fra jordskifterett, beslutte at en av de tre dommerne nevnt i første ledd, skal være jordskiftelagdommer. Også i andre saker som gjelder bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom, kan førstelagmannen beslutte tilsvarende sammensetning av retten. Førstelagmannens beslutning etter første og annet punktum kan ikke ankes"

Det er altså gitt i første ledd at ved anke over dom, kjennelse og vedtak fra jordskifteretten, skal rettens sammensetning følge hovedregelen med tre lagdommere i domstolloven § 12, og er dermed

lik den som benyttes ved saker anket fra tingretten. Andre ledd åpner for en mulighet for at jordskiftelagdommeren kan fylle en av disse tre plassene. Videre fremgår det av andre ledd, andre punktum at tilsvarende sammensetning kan besluttes av førstelagmann i «andre saker», det vil si saker anket fra tingretten, som gjelder bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom. Dette er omtalt i punkt 3.5.6. Ordlyden i § 12 andre ledd gir altså kun en mulighet for , ikke et påbud om jordskiftelagdommerens deltagelse. Når beslutningsmyndigheten er lagt til førstelagmann, åpner det for flere vurderinger og alternative løsninger.

Jordskifteavgjørelser behandles ikke i annen prosesslovgivning, og er således i en særstilling. § 8-7 andre til fjerde ledd lyder:

"Ved prøving av jordskifteavgjerd skal lagmannsretten setjast med ein jordskiftelagdommar og to oppnemnde jordskiftemeddommarar frå det utvalet som er nemnt i § 2-5. Om ein part krev det, avgjer førstelagmannen om lagmannsretten skal setjast med fire oppnemnde jordskiftemeddommarar. Førstelagmannen avgjer om lagmannsretten skal setjast med ein jordskiftelagdommar, ein lagdommar og ein eller tre oppnemnde jordskiftemeddommarar. Ved oppnemning av jordskiftemeddommarar gjeld § 2-7.

Er det anka over ulike avgjerder i same sak, og behandlinga av saka etter § 8-1 sjette ledd er samla i ei sak for lagmannsretten, fastset førstelagmannen samansetjinga av retten. Dersom ei av dei anka avgjerdene er ei jordskifteavgjerd, skal jordskiftelagdommaren alltid delta ved behandlinga.

Førstelagmannen avgjer kven som skal vere saksførebuande dommar og leiar for retten.

Avgjerda førstelagmannen tek etter paragrafen her kan ikkje ankast."

Når det ankes over jordskifteavgjørelser, er hovedregelen altså at retten skal settes med en jordskiftelagdommer og to fagkyndige meddommere. Likevel kan førstelagmannen avgjøre at retten skal settes med fire oppnevnte jordskiftemeddommere, hvis en part krever det. Førstelagmannen kan også bestemme at retten skal settes med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en eller tre oppnevnte jordskiftemeddommere, jf. § 8-7 annet ledd. Det er altså fire mulige sammensetninger ved behandling av disse sakene. Etter tredje ledd kan førstelagmann også ved behandling av flere avgjørelser under ett bestemme rettens sammensetning. Den eneste forutsetningen som følger av lovens ordlyd er at jordskiftelagdommer må være med ved behandling av anke over jordskifteavgjørelse.

3.9 Lekmannsprinsippet

Både i jordskifteretten og i de alminnelige domstolene har lekmannsprinsippet lange tradisjoner.

«Det er over hundre år siden Stortinget bestemte at uavhengige borgere (lekdommere) skulle bruke sin sunne fornuft og skjønn til å avgjøre skyld. Dette skulle være en motvekt og korrigerende kraft for myndigheter og makthavere.» (Domstoladministrasjonen, 2017).

Det alminnelige rettsprinsippet om at man skal «dømmes av sine likemenn» står særlig sterkt i straffesaker, og meddommere deltar i behandling både i tingretten og lagmannsretten. Ordningen med lekdommere i sivile saker er omtalt i forarbeidene til tvisteloven:

«I sivilprosessen har lekdommerelementet i nyere tid aldri hatt en slik posisjon som i straffeprosessen. For de ordinære domstoler er det, med enkelte viktige unntak, i dag ikke krav om deltakelse av lekdommere for noen sakstyper.» (NOU 2001: 32 bind A, s. 147)

I sivile saker er hovedregelen at retten settes med én fagdommer i førsteinstans. Likevel kan meddommere brukes dersom en part krever det eller retten finner det ønskelig, jf. tvisteloven § 9-12 (1). Det er i Tvistelovens forarbeider lagt vekt på skillet mellom alminnelige lekdommere og fagkyndige meddommere. Om førstnevnte er det sagt:

«Her må det nok generelt kunne sies at deltakelse av slike meddommere i seg selv ikke vil gjøre prosessen mer økonomisk, raskere eller mer tilgjengelig. (...) Men det kanskje viktigste argumentet for deltakelse av alminnelige meddommere er tillitshensynet. Det kan ikke ses bort fra at parter vil kunne ha større tillit til et avgjørelsesorgan hvor også «vanlige folk» deltar, kanskje er det særlig grunn til å tro dette i konflikter mellom «den vanlige mann» og mer ressurssterke parter, typisk stat, kommune, offentlige organer ellers og store bedrifter mv.» (NOU 2001: 32 bind A, s. 147)

I jordskifterettene har lekdommerprinsippet alltid stått sterkt. Etter jordskifteloven 1979 var hovedregelen at retten etter § 9 første ledd skulle settes med jordskiftedommer og to oppnevnte jordskiftemeddommere. Alternativt kunne retten også settes med fire jordskiftemeddommere, eller med jordskiftedommeren som enedommer, jf. andre ledd. Jordskifteoverretten skulle som hovedregel settes med jordskifteoverdommer og fire oppnevnte jordskiftemeddommere etter første ledd, og alternativt med bare to jordskiftemeddommere hvis behandlingen i førsteinstans hadde gått med jordskiftedommer som enedommer, jf. tredje ledd. Meddommerne ble hentet fra et særskilt utvalg hver kommune utnevnte, og de skulle være *«kunnige i saker jordskifteretten til vanleg har i kommunen»*, jf. § 8.

Med den nye jordskifteloven er rettens sammensetning i førsteinstans modellert etter tvisteloven, og jf. jordskifteloven § 2-6 første ledd er hovedregelen at jordskifteretten settes med en jordskiftedommer som enedommer. Alternativt kan retten i tillegg settes med to eller fire jordskiftemeddommere jf. andre og tredje ledd.

Det er i kommentarutgaven til loven beskrevet at *«Både ved sak for jordskifteretten og ved skjønn har lekmanselementet betydning for å oppnå kvalitet i avgjørelsene.»* (Bjerva et al., 2016, s. 42). Ordlyden fra 1979-loven er videreført i § 2-5 første ledd andre punktum, og jordskiftemeddommerne skal være *«kunnige i saker som jordskifteretten i jordskiftesoknet til vanleg har.»* Dette betyr at de skal *«ha greie på, kjenne til, eller vite noe om det sakene gjelder»* og at utvalget samlet må være satt sammen på en slik måte at *«det med hensyn til kunnskaper og erfaring vil være i stand til å løse de arbeidsoppgavene jordskifteretten har og vil få innen sitt funksjonsområde»* (Bjerva et al., 2016, s. 42).

Etter jordskifteloven § 2-7 oppnevner jordskiftedommeren jordskiftemeddommere som er kyndige i det saken gjelder, uten hensyn til sognegrensene, jf. første ledd. Første ledd tredje punktum og andre ledd åpner også for å oppnevne jordskiftemeddommere som ikke er med i utvalget. Løsningen med oppnevning av meddommere tilsvare ordningen etter 1979-loven, men skiller seg fra sivile saker i tingrettene, hvor det benyttes trekning. Dette er i Prop. 101 L (s. 107) begrunnet med at oppnevning gir best kontroll med at meddommerne er kyndige i det saken gjelder, og at dette samsvarer med gjeldene ordning i skjønnsprosessloven § 14 andre ledd.

Etter § 8-7 andre ledd fjerde punktum gjelder § 2-7 for oppnevning av jordskiftemeddommere ved prøving i lagmannsretten. Dette betyr at både første- og andreinstans henter meddommere fra det samme utvalget.

Ved ikrafttreddelsen av jordskifteloven har bruken av lekdommere gått gjennom en vesentlig endring, og brukes nå i mindre grad enn etter jordskifteloven 1979. Hva slags betydning dette potensielt kan få, er drøftet nærmere i kapittel 5.

3.10 Rettssikkerhet

Som beskrevet både i punkt 3.2 og 3.5 var et tungtveiende formål med den nye ankeordningen å bedre trygge partenes rettssikkerhet. Begrepet rettssikkerhet er hyppig brukt i forarbeidene, uten at det er gitt noen nærmere beskrivelse eller definisjon. Denne oppgavens rammer og omfang tillater ikke noen omfattende redegjørelse for hvordan begrepet rettssikkerhet drøftes i alminnelig juridisk litteratur. Det er i det følgende forsøkt å definere begrepet ut ifra hva som er sentralt i jordskiftesammenheng, og hva som ble oppfattet som utfordringer knyttet til dette i forbindelse med ankeordningen etter jordskifteloven 1979, og hvordan disse utfordringer er forsøkt behandlet og løst gjennom den nye ankeordningen.

På generelt grunnlag kan rettssikkerhet knyttes til begrepet rettsstat. Robberstad (2015, s. 1-2) beskriver at «*I rettsstaten er både statsmakten og den enkelte borger regulert av rettsregler som det faktisk er mulig å håndheve*» og videre at:

«Ved å stille domstoler til rådighet tar staten ansvar for at borgernes rettslige konflikter kan bli behandlet på en betryggende måte. Den enkelte kan få fastsatt hvilke rettigheter hun eller han har».

Utgangspunktet for dette finnes i Grunnloven¹¹ § 95: «*Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig og upartisk domstol innen rimelig tid. Rettergangen skal være rettferdig og offentlig.*» Det er en klar sammenheng mellom Grunnlovens bestemmelse og formåls-paragrafene i henholdsvis tvisteloven og jordskifteloven, beskrevet i punkt 3.2. Her nevnes også forbindelsen mellom tvisteloven § 1-1 og EMK artikkel 6(1) om retten til en rettferdig rettergang, som lyder:

«1. For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter eller en straffesiktelse mot seg, har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov.»

Den europeiske menneskerettskonvensjonen er ved menneskerettsloven¹² gjort til en del av norsk rett, og skal etter § 3 gå foran annen norsk lov ved motstrid. Dette fremkommer også av Grunnloven § 92, og omfatter også saker etter jordskifteloven (Bjerva et al., 2016, s. 29). Særlig kravet om «*rettergang innen rimelig tid*» er relevant i sammenheng med en av problemstillingene i denne oppgaven. Utgård (2009, s. 172) skriver:

«At ei sak har teke lang tid, kan kome av at det ikkje er tilstrekkelig med ressursar, eller at jordskiftedomstolene er organisert på ein uheldig måte. Begge delar er vedkomande stat ansvarleg for.»

Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har behandlet flere saker fra andre land hvor forsvarlig tidsbruk har vært tema. Med tanke på at andre land har rettssystemer som er bygget opp på ulikt vis, vil det være vanskelig å trekke noen generelle konklusjoner for det norske systemet, selv om det foreligger sentrale likheter. «*Men det må uten tvil vere eit problem at saker kan bli*

¹¹ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov

¹² Lov 25. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

prøvde i flere instanser, med følger for samla tidsbruk» (Utgård, 2009, s. 172). Temaet drøftes ikke noe nærmere, da dette ligger noe utenfor kjernen i denne oppgaven, men nevnes som drøftingsmoment for delproblemstilling 3 i kapittel 5.

Når det gjelder begrepet rettssikkerhet sett i forhold til den nye jordskifteloven, er det omtalt i en generell beskrivelse av lovforslaget, på følgende måte:

«Rettstryggleik er ein føresetnad for eit samfunn av vår type. Ei endring av lovgrunnlaget for ein domstol må alltid ha for auge at rettstryggleiken blir teken vare på, og helst betra. Forslaga til klarare skilje mellom materielle og prosessuelle reglar, ny ankeordning og mindre detaljerte reglar som gjer det lettare for sjølvprosederande partar å forstå kva som skjer i jordskiftesaka, er eksempel på at lovforslaget bidrar til auka rettstryggleik. Departementet viser òg til at samanslåinga av jordskifteoverrettane og lagmannsrettane er ein kvalitetsreform innanfor rettspleia som aukar rettstryggleiken for partar som brukar jordskiftelova.» (Prop. 101 L, s. 410).

Om rettssikkerhet knyttet spesifikt til ankeordningen, er det fremhevet at dette bedre ivaretas når det med den nye loven ikke lenger vil være mulig å lide rettstap som følge av at man anker til feil ankeinstans. Videre er det poengtert at for saker som før måtte ankes til to instanser, kan endringen til bare en instans bidra til å redusere kostnadene både for partene og for samfunnet. Rettssikkerheten bedres også spesifikt for tiltaks- og vernejordskifter, hvor det nå også kan ankes over jordskiftedelen i saken, ikke bare rettsanvendelse og saksbehandling, som beskrevet i punkt 3.4.5. Også det at lagmannsretten nå kan settes sammen slik at rettens kompetanse tilpasses innholdet i saken, vil legge til rette for «betre faglege avgjerder og dermed bedre rettstryggleik» (Prop. 101. L s. 410).

Kapittel 4 – Empiri

4.1 Innledning

I dette kapittelet presenteres det innsamlede datamaterialet, som sammen med teorien i kapittel 3 utgjør grunnlag for drøftelsen i kapittel 5. Først gis det i punkt 4.2 en statistisk oversikt over antall og typer av saker som påvirkes av lovendringen. I punkt 4.3 presenteres data fra intervjuene med jordskiftelagdommerne, og i punkt 4.4 ser jeg på et utvalg saker som skal tjene som eksempler på de ulike rettssammensetningene.

4.2 Oversikt over saker

Oversikten som her presenteres skal bidra til å belyse hvordan lagmannsrettene har benyttet de nye lovbestemmelsene om rettens sammensetning etter at lovendringen trådte i kraft. Det er formålstjenlig å undersøke data ved å sammenligne dem med et relevant sammenligningsgrunnlag. Da den nye rettsmiddelordningen kun har virket i litt over ett år, måtte sammenligningsgrunnlaget bli de tilgjengelige data fra de siste årene med den forrige rettsmiddelordningen etter jordskifteloven 1979. Dette omfatter tall fra både jordskifteoverrettene og lagmannsrettene.

Statistikken er samlet inn ved direkte henvendelse til jordskiftelagdommerne og Domstoladministrasjonen. Noe av tallmaterialet er også hentet fra domstolenes årsstatistikk og Domstoladministrasjonens (2010) rapport: «*Utredning av økonomiske og administrative konsekvenser av rettsmiddelordningen i ny jordskiftelov*».

Oversikten er ikke fullstendig, da ikke alle lagmannsrettene har like fullstendig og detaljert tallmateriale over sakstilfanget. Det har særlig vært vanskelig å få oversikt over saker hvor jordskiftelagdommeren etter loven kunne ha deltatt, men ikke har gjort det. Det foreligger også

enkelte steder differanse mellom tallene som er oppgitt av jordskiftelagdommerne og Domstoladministrasjonen. Tallene fra Domstoladministrasjonen er i disse tilfelle satt i parentes. I de tilfellene hvor det ikke har vært mulig å innhente opplysninger, er det i tabellene markert: « - » .

4.2.1 Situasjonen under rettsmiddelordningen etter jordskifteloven 1979

Anker over jordskifterettens rettsendrende avgjørelser til jordskifteoverretten

Som redegjort for i punkt 3.4.3 ble anke over de rettsendrende sakene i jordskifterettene behandlet i jordskifteoverrettene. Antallet saker i årene før lovendringen er vist her.

Tabell 1: Innkomne saker til jordskifteoverrettene, fordelt etter jordskiftedømmer (Domstoladministrasjonen, 2015, s. 30).

Jordskifteoverrett	2011	2012	2013	2014	2015
Agder	10	10	13	15	11
Eidsivating	12	11	14	11	8
Frostating	7	13	7	10	10
Gulating	13	10	11	17	18
Hålogaland	9	6	8	9	8
Totalt	51	50	53	62	55

Tabell 2: Behandlede saker i jordskifteoverrettene, fordelt etter jordskiftedømmer (Domstoladministrasjonen, 2015, s. 30).

Jordskifteoverrett	2011	2012	2013	2014	2015
Agder	13	9	10	12	14
Eidsivating	12	15	10	10	11
Frostating	4	11	6	9	10
Gulating	11	13	12	16	10
Hålogaland	8	6	7	9	7
Totalt	49	44	45	56	52

Tabell 1 og 2 viser at saksmengden i jordskifteoverrettene var forholdsvis stabil i perioden 2011-2015. Tabellene viser at Hålogaland jevnt over har hatt lavest antall saker. Det er verdt å påpeke at Eidsivating i denne oversikten også omfatter de geografiske områdene som fra 1. januar 2016 sogner til Borgarting.

Anker over jordskifterettens avgjørelser til lagmannsretten

Det har vært vanskelig å finne tall som viser en komplett oversikt over hvor mange saker fra jordskifterettene som ble anket til lagmannsrettene etter jordskifteloven 1979. I forbindelse med arbeidet med forberedelse av lovrevisjonen ble Domstoladministrasjonen etter forespørsel fra Landbruks- og matdepartementet i 2009 bedt om å belyse omstillingskostnader og varige kostnader

knyttet til de to alternative forslagene til ankeordning. Det ble i denne sammenhengen utarbeidet en oversikt over sakstilfanget av sakene fra jordskifterettene. I utredningen er det blant annet uttalt:

«Vi har ikke tall fra saksbehandlingssystemet LOVISA som viser antallet saker i lagmannsrettene som kommer fra jordskifterettene. Imidlertid er det mulig å hente ut antallet saker i jordskifterettene som er anket til lagmannsrettene. Det tas forbehold om mindre feilkilder i disse tallene.» (Domstoladministrasjonen, 2010, s. 8).

Tabell 3: Saker anket fra jordskifterettene til lagmannsrettene (Domstoladministrasjonen, 2010, s. 8).

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gjennomsnitt per år
Totalt	120	124	180	175	138	119	78	133

Det går også fram av Domstoladministrasjonens utredning at det i perioden 2003-2009 ble anket gjennomsnittlig 5,9 saker per år fra jordskifteoverrettene til lagmannsrettene (Domstoladministrasjonen, 2010, s. 8). Dette er de sakene som potensielt kunne ende opp med behandling i fire instanser, omtalt i punkt 3.4.2.

Domstoladministrasjonen har på forespørsel hentet ut tall for perioden 2014-2016, som viser «direkte jordskifterelaterte saker, sannsynligvis saker med krav eller delkrav som har vært innom en jordskifterett i en tidligere fase».

Tabell 4: Innkomne saker til lagmannsrettene fra jordskifterettene¹³.

	2014	2015	2016	Gjennomsnitt per år
ASD	108	93	77	93
ASK	32	30	37	33
SKJ	2	8	4	5
Totalt	142	131	118	130

Tabell 3 og 4 viser at det i periodene 2003-2009 og 2014-2016 i gjennomsnitt ble anket omtrent 130 saker fra jordskifterettene til lagmannsrettene. Fordelt på de daværende fem ankeinstansene utgjør det i snitt omtrent 26 saker per lagmannsrett per år (22 saker fordelt på seks ankeinstanser i 2016). Disse tallet er usikre, og derfor ikke direkte sammenlignbare med tallene for 2016, men de kan gi et generelt utgangspunkt for å vurdere tallene for 2016, i tabell 7, 9, 10 og 11.

Anker til lagmannsrettene over avgjørelser fra tingrettene

Når det gjelder saker fra tingretten, har det også vært utfordrende å finne et representativt tallmateriale. I Domstoladministrasjonens utredning ble det gjort et arbeid med dette, beskrevet på følgende måte:

¹³ Egenprodusert. Tall innhentet ved forespørsel til Domstoladministrasjonen.

«Det har ikke vært mulig å hente ut tall på slike ankesaker fra saksbehandlingssystemet LOVISA. Lagmannsrettene har derfor på forespørsel fra DA foretatt en manuell opptelling av antall saker innenfor denne kategorien, med de feilkilder dette innebærer. Vi mangler tall fra Gulating lagmannsrett.» (Domstoladministrasjonen, 2010, s. 10).

Tabell 5: Ankesaker i lagmannsrettene som kommer fra tingrettene om grenser og rettighetsforhold knyttet til fast eiendom, fordelt på lagdømmer (Domstoladministrasjonen, 2010, s. 10).

Lagmannsrett	2007	2008	1.1.-31.10.2009
Eidsivating	3	5	2
Agder	10	6	10
Borgarting	29	32	14
Frostating	10	6	8
Hålogaland	9	5	3
Gulating	-	-	-
Totalt	61	54	37

Det mangler tall fra de siste årene som viser antallet saker fra tingretten hvor en jordskiftelagdommer potensielt kunne ha deltatt etter de nye lovbestemmelsene. Domstoladministrasjonen opplyste at det ikke er mulig å søke frem slike saker i systemet.

Overskjønn behandlet i lagmannsrettene

Tabell 6: Overskjønn behandlet i lagmannsrettene, fordelt på lagdømmer. (Domstoladministrasjonen, 2017a, s. 3).

Lagmannsrett	2012	2013	2014	2015	2016
Agder	9	10	9	13	4
Borgarting	13	14	15	9	16
Eidsivating	7	7	6	5	10
Frostating	7	15	12	12	10
Gulating	12	22	18	17	20
Hålogaland	7	3	5	8	8
Totalt	55	71	65	64	64

Antallet skjønn som fremkommer av tabell 6 omfatter både skjønn anket fra tingrett og jordskifterett, og må ses i sammenheng med tallene i tabell 4.

Oppsummering

Det tallmaterialet som her er presentert gir ikke et fullstendig bilde av rettsmiddelordningen sånn den fungerte etter jordskifteloven 1979. Det må også tas høyde for en viss feilmargin ved datainnsamlingen. Likevel avtegner det seg et bilde av at det har vært et forholdsvis jevnt tilsig av saker til domstolsystemet som omhandler rettigheter til fast eiendom i de senere år, og det antas at dette ikke har endret seg vesentlig i de årene som ikke fremkommer i statistikken.

4.2.2 Situasjonen ved ny rettsmiddelordning etter jordskifteloven 2013

Innledning

I dette avsnittet presenteres data om antall og typer ankesaker som er blitt behandlet etter de nye reglene for sammensetning av retten. Av praktiske grunner er det valgt kun å inkludere saker som ble ferdig behandlet mellom 1. januar og 31. desember 2016. Eventuelle avvik mellom tallene som fremkommer av tabellene og antallet saker som omtales i sammendraget av intervjuene med jordskiftelagdommerne i punkt 4.3, skyldes at jordskiftelagdommerne også har beskrevet saker som ikke nødvendigvis ble avsluttet i løpet av 2016. Disse sakene vil derfor ikke fremkomme av statistikken, men utgjør likevel en del av grunnlaget for drøftelsen i kapittel 5.

Følgende forkortelser er benyttet:

JSK - Jordskifterett

LD - Lagdommer

JLD - Jordskiftelagdommer

JMD - Jordskiftemeddommer

AJA - Anke over jordskifteavgjørelse

ASD - Anke over dom

ASK - Anke over kjennelse

SKJ - Anke over skjønn (overskjønn)

Det bemerkes at en AJA-sak i statistikken omfatter både rene AJA-saker og de sakene hvor flere avgjørelser som er behandlet samlet, jf. jordskifteloven § 8-1 sjette ledd, som beskrevet i punkt 3.5.4. Det kan da for eksempel omfatte både en anke over jordskifteavgjørelse og en anke over dom eller kjennelse. Det er måten den enkelte lagmannsrett registrerer inn saken på, som avgjør om ASD- og ASK-saker fremkommer som egen sak i statistikken, eller om de inngår i statistikken for AJA-saker.

Enkelte av tabellene inneholder en kolonne for saker som er behandlet av jordskiftelagdommer som enedommer. Dette er aktuelt blant annet når en sak blir avvist grunnet manglende innbetaling av gebyr, eller når en sak blir hevet som forlikt før ankebehandlingen finner sted.

I forbindelse med ikrafttreddelsen av den nye jordskifteloven 1. januar 2016 var det et antall ankesaker som ikke var ferdig behandlet i jordskifteoverrettene ved årsskiftet. Disse sakene ble overført til lagmannsrettene, og utgjør derfor en del av det samlede antallet innkomne AJA-saker i statistikken for 2016.

Oversikt over saker anket fra jordskifterettene til lagmannsrettene

Tabell 7: Saker anket fra jordskifterettene til lagmannsrettene i 2016, samt saker som ble overført fra jordskifteoverrettene, fordelt på lagdømmer¹⁴.

Lagmannsrett	AJA overført fra jordskifteoverretten	Nye AJA	Delsum AJA	ASD	ASK	SKJ	SUM
Agder	13	10	23	10	7	1	41
Borgarting	5	4	9	11	2	1	23
Eidsivating	6	7	13	7	5	0	25
Frostating	4	5	9	12	7	1	29
Gulating	14	8	22	23	9	1	55
Hålogaland	4	4	8	12	5	0	25
Sum	46 (47)	38	84	75 (77)	35 (37)	4	282

Av tabell 7 fremgår det at det i 2016 var Agder og Gulating som hadde høyest antall innkomne AJA-saker, både når man ser på antallet saker overført fra jordskifteoverrettene og nye saker anket direkte til lagmannsrettene. Dette samsvarer ganske godt med situasjonen i jordskifteoverrettene, som det fremkommer av tabell 1 og 2. Når man ser på det samlede antallet saker i tabell 7, som da også inkluderer innkomne ASD-, ASK- og SKJ-saker, har Agder og Gulating fortsatt det klart høyeste antallet, med omtrent dobbelt så mange saker som de fire andre lagmannsrettene.

Tabell 8: Status for behandlingen for innkomne AJA-saker i 2016, fordelt på lagdømmer, per 31. desember 2016¹⁵

Lagmannsrett	Avsluttet	Foreliggende	Sum
Agder	9	14	23
Borgarting	6	3	9
Eidsivating	8	5	13
Frostating	5	4	9
Gulating	13	9	22
Hålogaland	6	2	8
Sum	47	37	84

¹⁴ Tallmateriale utarbeidet av Viggo Finset, utreder i Frostating lagmannsrett, med basis i registreringer og søk i Lovisa, samt spørsmål til hver lagmannsrett ved respektive jordskiftelagdommere i forbindelse med samling for jordskiftelagdommere i februar 2017. Originalen ligger i vedlegg 4. Oppdatert av meg med korrigeret informasjon fra jordskiftelagdommerne.

¹⁵ L.c.

Lagmannsrettens sammensetning ved behandling av AJA-saker

Tabell 9: Rettens sammensetning ved behandling av AJA-saker fordelt på lagdømmer, per 31. desember 2016¹⁶

Lagmannsrett	Saker med 1 JLD og 2 JMD	Saker med 1 JLD, 1 LD og 1 JMD	Saker med 1 JLD og 2 LD	Saker med JLD som enedommer	Sum
Agder	9	0	0	0	9
Borgarting	4	1	0	1	6
Eidsivating	5	0	1	2	8
Frostating	2	0	2	1	5
Gulating	10	2	1	0	13
Hålogaland	2	3	1	0	6
Sum	32	6	4	4	46

Tabell 9 viser at det er hovedregelen i § 8-7, at retten settes med en jordskiftelagdommer og to jordskiftemeddommere, som ble brukt i flest AJA-saker i 2016. Det påpekes at antallet saker som fremkommer av kolonne nummer fire for saker satt med en jordskiftelagdommer og to lagdommere, kun kan omfatte saker hvor det har vært felles behandling av flere avgjørelser. Dette er fordi § 8-7 andre ledd ikke åpner for denne sammensetningen ved rene AJA-saker. Dette samsvarer også med informasjonen om antallet saker som fremkommer av intervjuene i punkt 4.3. Det kan ikke utelukkes at saker med felles behandling av flere avgjørelser samlet også fremkommer i kolonne to og tre, men det er grunn til å tro at det kun gjelder svært få saker.

Dette betyr at det for de rene AJA-sakene bare er en sammenligning mellom tallene i kolonne 2 og 3 som er interessant, fordi det kun er disse tallene som gir uttrykk for et valg av førstelagmannen mellom ulike muligheter.

Det er ingen saker fra 2016 hvor muligheten til å sette retten med fem medlemmer er blitt benyttet.

¹⁶ Egenprodusert. Tall innhentet ved forespørsel til hver lagmannsrett ved respektive jordskiftelagdommere.

Lagmannsrettens sammensetning ved behandling av ASD- og ASK-saker anket fra jordskifteretten

Tabell 10: Rettens sammensetning ved behandling av ASD-saker anket fra jordskifterett, fordelt på lagdømmer, per 31. desember 2016¹⁷

Lagmannsrett	Saker med 3 LD	Saker med 1 JLD og 2 LD	Saker med JLD som enedommer	Sum
Agder	-	0	0	0
Borgarting	5	Ikke aktuelt i 2016	0	5
Eidsivating	4	0	1	5
Frostating	-	5	2	7
Gulating	19	8	0	27
Hålogaland	-	1	0	1
Sum	28	14	3	45

Tabell 11: Rettens sammensetning i behandling av ASK-saker anket fra jordskifterett, fordelt på lagdømmer, per 31. desember 2016¹⁸

Lagmannsrett	Saker med 3 LD	Saker med 1 JLD og 2 LD	Sum
Agder	-	2	2
Borgarting	2	Ikke aktuelt i 2016	2
Eidsivating	1	1	2
Frostating	-	4	4
Gulating	6	0	6
Hålogaland	-	0	0
Sum	9	7	16

Tabell 10 og 11 viser at det er Gulating som har behandlet flest ASD- og ASK-saker fra jordskifterettene i 2016, både saker hvor jordskiftelagdommer har deltatt og saker som er behandlet med tre lagdommere. Det understrekes at det her mangler opplysninger fra flere domstoler. Dette er informasjon som ikke har vært mulig å oppdrive, og viser at det er noe varierende hva slags oversikt domstolene har internt. Ved å sammenligne tallene her med tallene for innkomne saker i 2016 som fremgår av tabell 7, dannes det likevel et bilde av at det er mange saker hvor jordskiftelagdommeren kunne ha deltatt, men ikke har gjort det.

¹⁷ Egenprodusert. Tall innhentet ved forespørsel til hver lagmannsrett ved respektive jordskiftelagdommere

¹⁸ L.c.

Overskjønn

Det var svært få overskjønn hvor jordskiftelagdommere deltok i løpet av 2016. I Agder var det én sak, anket fra tingretten, som ble avgjort med avvisningskjennelse. Her ble retten satt med jordskiftelagdommer og to skjønnsmedlemmer. Borgarting avviste én overskjønnsbegjæring over skjønn fra jordskifterett. I Frostating ble en sak hevet av jordskiftelagdommer som enedommer, fordi det ble inngått forlik før saken kom til behandling. Saken var opprinnelig berammet med jordskiftelagdommer og to skjønnsmedlemmer. I Gulating ble det i 2016 behandlet ett overskjønn over skjønn fra jordskifterett, hvor retten ble satt med en lagdommer og to skjønnsmedlemmer.

ASD- og ASK-saker anket fra tingrettene

Når det gjelder ASD- og ASK-saker anket fra tingretten, var det i 2016 kun én sak hvor en jordskiftelagdommer deltok i behandlingen. Dette var en anke over dom, som gikk for Gulating lagmannsrett. Saken er beskrevet nærmere i punkt 4.4.4. Det har ikke vært mulig å finne tall som viser antallet saker anket fra tingretten hvor det kunne vært aktuelt for jordskiftelagdommeren å delta. Dette gjelder saker hvor tema omhandler «bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom», jf. domstolloven § 12 andre ledd andre punktum, som det er redegjort for i punkt 3.5.6. Samtlige lagmannsretter opplyser at det ikke føres noen oversikt over slike saker, med unntak av Gulating, som opplyser at det i 2016 var «32 saker fra tingrett under fanen eiendom og bruksrett».

I løpet av 2017 er det allerede kommet to avgjørelser fra Hålogaland hvor jordskiftelagdommeren har deltatt ved behandlingen av sak anket fra tingretten. Disse sakene er beskrevet nærmere i punkt 4.4.4.

4.3 Jordskiftelagdommernes synspunkter

Her presenteres sammendrag av dataene fra intervjuene. Fordi det på enkelte punkter forekommer vesentlige forskjeller mellom lagdømmene som er interessante for oppgaven, er dataene her delt inn etter navnet på de ulike lagmannsrettene for å tydeliggjøre forskjellene. Med utgangspunkt i at det kun finnes seks lagmannsretter i landet, og dermed også bare seks jordskiftelagdommere, vil det være umulig å gi intervjuobjektene full anonymitet. Begrunnet i at intervjuobjektene kun har uttalt seg om sine erfaringer gjort i embets medfør, har jeg likevel valgt å gjengi datamaterialet på denne måten.

Uttalelsene er presentert dels som sammendrag og dels som sitater. For å sikre god lesbarhet og forståelse har jeg presentert datamaterialet med utgangspunkt i spørsmålene fra intervjuguiden og den generelle strukturen ellers i oppgaven. Intervjuguiden finnes i vedlegg 1.

4.3.1 Jordskiftelagdommerne

Jeg har intervjuet jordskiftelagdommere fra fem lagmannsretter. Samtlige dommere har studert jordskifte ved Norges landbrukshøgskole (NLH), og hver av dem har lang erfaring innenfor jordskifte, i roller som ingeniør, utreder, dommer eller overdommer, fra jordskifterett og/eller jordskifteoverrett. De fleste av dem har også mangeårig erfaring fra privat landmåling, arbeid i en eller flere av virksomheter som kommune, fylkeskommune, departement, Statens Vegvesen og Forsvarets bygningstjeneste.

To av jordskiftelagdommerne har også i ulik grad vært involvert i lovforarbeidet, en kun innledningsvis, den andre i stor grad gjennom hele prosessen.

4.3.2 Anke over jordskifteavgjørelse - jordskifteloven § 8-7 andre ledd

Hålogaland

Jordskiftelagdommeren som var konstituert i Hålogaland i 2016, fortalte at han ikke hadde hatt fast kontor plass der, men kun vært på besøk ved behov. For å få til en erfaringsutveksling og gi de øvrige lagdommerne innsikt i hva anke over jordskifteavgjørelser innebærer, har det vært et generelt utgangspunkt å ta med en lagdommer i alle sakene med anke over jordskifteavgjørelse de har hatt i Hålogaland. Det har altså vært benyttet som et rent ”kompetanseoverføringsverktøy”, og man har vært vel så opptatt av dette som av hvilken kompetanse partene trengte i retten.

Jordskiftelagdommeren forsvarte denne praksis slik:

”(...) det er en veldig kompetent rett som har møtt når vi har hatt med en lagdommer, så det har ikke vært noen fare for rettssikkerheten til partene”.

Prosessen har foregått på den måten at jordskiftelagdommer har berammet sakene, og så henvendt seg til lagmannen med forespørsel om det finnes tilgjengelig dommere. Når det har vært tilfelle, har en lagdommer blitt med i saken. I løpet av 2016 skjedde dette i tre saker, hvor retten da ble satt med jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer. Jordskiftelagdommer fortalte at det var interessant og lærerikt for begge fagdommerne.

Jordskiftelagdommeren fortalte videre at det ikke har lyktes å få med lagdommere i alle sakene. Det ble også tilfeldig i hvilke saker retten ble satt med en lagdommer, og at det ofte ble i feil saker, altså i enkle saker uten noe spesielt behov for juridisk kompetanse. Jordskiftelagdommeren fortalte at myndigheten til å treffe beslutning om rettens sammensetning er delegert til lagmannen.

Ny jordskiftelagdommer i Hålogaland hadde på tidspunktet for intervjuet vært i stillingen i en måned, og hadde ennå ikke deltatt i noen AJA-saker. Jordskiftelagdommeren kunne likevel opplyse at spørsmålet om rettens sammensetning hadde vært drøftet, og at intensjonen i Hålogaland er at de skal sette retten med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer, selv om det ikke alltid vil være mulig. Til tross for at det er mangel på dommere, og nesten alle saker settes med konstituerte dommere, er det likevel noe de ønsker å prioritere. Jordskiftelagdommeren opplever også, i motsetning til jordskiftelagdommeren som var konstituert i 2016, at førstelagmannen er aktivt involvert i beramning og administrasjon av dommere.

Frostating

I Frostating fortalte jordskiftelagdommeren at det, i motsetning til Hålogaland, ikke har vært lagt vekt på relasjonsbygging og profesjonskobling, mye fordi jordskiftelagdommeren har hatt fast kontorsted der. Her har man vært opptatt av å vurdere fra sak til sak hva slags kompetanse det er behov for i retten. Domstolen har også hatt store utfordringer med mangel på tilgjengelige dommere det siste året, noe som har ført til at man har vært svært forsiktig med å sette inn lagdommere i AJA-saker, og heller følger hovedregelen med en jordskiftelagdommer og to meddommere.

Jordskiftelagdommeren fortalte at førstelagmannen har delegert sin beslutningsmyndighet til en lagmann. Likevel har førstelagmannen uttalt at han selv ønsket å treffe beslutningene det første året. Prosessen har dermed vært slik at når jordskiftelagdommeren ser en sak hvor han ønsker å ha med en lagdommer, så henvender han seg til førstelagmannen, eventuelt til lagmannen som har delegert myndighet.

Om det å sette retten med fem medlemmer, altså med en jordskiftelagdommer og fire jordskiftemeddommere etter § 8-7 andre ledd andre punktum, eller med jordskiftelagdommer, lagdommer og tre jordskiftemeddommere etter tredje punktum, uttalte jordskiftelagdommeren at det

ikke har vært et tema i det hele tatt. *«Det anser jeg som svære lite aktuelt, det må være i helt spesielle saker»*. Jordskiftelagdommeren har lang erfaring med sammensetning med fem fra jordskifteoverretten, og syntes det var en lettelse å kunne gå ned til en rett satt med tre medlemmer etter den nye loven, og begrunnet det med at en rett med fem *«er jo både ressurskrevende, og det er usikkert hvor mye ekstra kvalitet den gir»*. Jordskiftelagdommeren mente det kun vil være aktuelt hvis en sak forutsetter en helt spesiell kompetanse, og at det nok vil høre til sjeldenhetene.

Gulating

Jordskiftelagdommeren i Gulating fortalte at i AJA-sakene så er det jordskiftelagdommeren som er forberedende og gjennomførende dommer. Sakene kommer først direkte til ham eller utreder for vurdering, og at det er opp til ham å vurdere om det er gunstig med en annen sammensetning av retten enn det som følger av hovedregelen.

Det er flere ting som kjennetegner de sakene hvor jordskiftelagdommeren vurderer en alternativ sammensetning av retten. Hvis saken går med skriftlig behandling, vil jordskiftelagdommeren vurdere om det er best å ha med en lagdommer som *er «vant til å lese mye og kan gjøre seg opp en mening om ting etter å ha lest dem»*.

Også der det sentrale i saken omhandler lovtolkning og saksbehandling, mente jordskiftelagdommeren at det er naturlig å tenke at en lagdommer vil ha mer å tilføre saken enn en lekdommer. I saker hvor skjønnsvurderinger står mer i sentrum, for eksempel *«hvordan løsningen er utformet eller hvordan partene bør innrette seg»*, mente jordskiftelagdommeren at det er mer naturlig å tenke at standardoppsettet, med en jordskiftelagdommer og to jordskiftemeddommere, vil fungere like bra. Jordskiftelagdommeren uttalte at i utgangspunktet vil en tenke at *«standardoppsettet er best i de aller fleste tilfeller»*.

Hvis jordskiftelagdommeren vurderer at en annen sammensetning vil egne seg i en sak, henvender han seg til sin avdelingslagmann, som har fått delegert myndigheten fra førstelagmann og tar en avgjørelse. Førstelagmannen har dermed ikke noen direkte innvirkning på avgjørelsen om rettens sammensetning i den enkelte sak. I hovedsak følges hovedregelen. Dommeren fortalte at de i et par saker har valgt en sammensetning med en jordskiftelagdommer, en lagdommer, og en jordskiftemeddommer.

Muligheten til å sette retten med fem medlemmer etter § 8-7 andre ledd andre og tredje punktum, anser jordskiftelagdommeren at kun vil bli brukt helt unntaksvis. Jordskiftelagdommeren har erfaring med dette fra jordskifteoverretten, og anser det for å være en *«ganske tung rett å administrere»*. Selv om det ikke er helt utenkelig, har det så langt ikke vært aktuelt i noen saker.

Agder

Jordskiftelagdommeren fortalte at førstelagmannen i Agder er veldig positiv til de nye bestemmelsene. Myndigheten er delegert til lagmann slik at de er to som kan ta avgjørelsene, men førstelagmannen følger likevel med, og det har i hovedsak vært han som har tatt avgjørelsene så langt. Førstelagmannen har sågar allerede personlig deltatt i behandlingen av en AJA-sak.

Ordningsen er slik at det er jordskiftelagdommeren som vurderer spørsmålet, og tar det opp til diskusjon. Om jordskiftelagdommeren mener det greit å bruke sammensetningen med en jordskiftelagdommer og to meddommere, så blir det sånn. I de tilfellene jordskiftelagdommeren er i tvil om det burde være med en lagdommer, tar han opp spørsmålet med førstelagmannen, og så blir de enige om hvordan det skal bli.

Det har vært en enighet om at terskelen for å ta med en lagdommer i første omgang skal legges lavt, for at jordskiftelagdommeren og lagdommerne skal få bli kjent med hverandre. Samtidig har Agder

lagmannsrett utfordringer med underbemanning, i tillegg til at de har flere store saker. Jordskiftelagdommeren opplyste at det ikke har blitt så mange saker der retten ble satt med lagdommer som de kanskje hadde tenkt. De hadde også ved et tilfelle, grunnet kapasitetsproblemer måttet endre sammensetningen av retten etter at saken var berammet, ved å gå fra en sammensetning med jordskiftelagdommer, lagdommer og meddommer til en sammensetning med jordskiftelagdommer og to meddommere.

Utover de rent administrative avveiningene, fortalte jordskiftelagdommeren at blant de forhold som det legges vekt på ved avgjørelsen om rettens sammensetning er om saken reiser spesielt kompliserte rettslige spørsmål. Da kan det være hensiktsmessig å ha med en lagdommer. Også hvis det er saker som har vært veldig konfliktfylte eller hvor det har vært mye prosess og komplisert saksbehandling, så vurderer de om det kan være greit å ta med en lagdommer for å sikre at rettsanvendelse og saksbehandling blir riktig. Jordskiftelagdommeren nevnte også hensynet til at partene skal føle seg trygge på at rettsanvendelse og saksbehandling blir riktig som et vurderingsmoment for å ta med en lagdommer.

Jordskiftelagdommeren har også vanskelig for å se for seg når muligheten til å sette retten med fem medlemmer etter § 8-7 andre ledd andre og tredje punktum vil bli benyttet, selv om det ikke kan utelukkes.

Eidsivating

Jordskiftelagdommeren fortalte at det i rene AJA-saker ikke er noen diskusjon, sakene kommer direkte inn til jordskiftelagdommer, som vurderer om det er noe ved saken som gjør at retten bør settes sammen på en annen måte enn den tradisjonelle, med en jordskiftelagdommer og to meddommere. Jordskiftelagdommeren fortalte at det ved tre anledninger var blitt foreslått for førstelagmannen å sette retten med en lagdommer, men at det ikke ble tatt til følge, hovedsakelig grunnet ressursmangel.

Jordskiftelagdommeren fortalte at førstelagmannen i Eidsivating er «veldig streng på ressursbruken», og at de innenfor hva loven aksepterer berammer slik de mener er forsvarlig, men ikke noe «mer». Det er allerede mangel på lagdommere, og de fleste sivile saker settes med ekstraordinær lagdommer. Førstelagmannen i Eidsivating har med andre ord ikke vært noen pådriver for å bruke lagdommere i AJA-saker, og jordskiftelagdommeren uttalte følgende: «...det skal nok argumenteres litt for å få med seg en lagdommer, hvis ikke det er strengt tatt nødvendig». Det er derfor ikke benyttet noen annen sammensetning for retten enn den som følger av hovedregelen i § 8-7 i AJA-saker i Eidsivating så langt.

Borgarting

I Borgarting er det i én AJA-sak benyttet en sammensetning av retten med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer. Jordskiftelagdommeren fortalte at erfaringen var positiv og lærerik, men at de nok ikke fikk utnyttet sammensetningen så maksimalt som det var tenkt. Særlig med tanke på den ene meddommeren, var det en ny situasjon. Selv om det i akkurat denne saken var en erfaren meddommer, uttrykte jordskiftelagdommeren på generell basis noe betenkelighet med denne sammensetningen. Begrunnelsen var at den ene meddommeren fort kan føle seg litt overkjørt, når «(...) *det sitter én meddommer som ikke har noen andre å på en måte støtte seg på, da blir det to fagdommere mot en lekdommer (...)*».

4.3.3 Anke over dom og kjennelse - domstolloven § 12 andre ledd første punktum

Hålogaland

I 2016 fungerte jordskiftelagdommeren i Frostating også som jordskiftelagdommer i Hålogaland. I utgangspunktet var det derfor derfor ikke meningen at han skulle delta i noe annet enn AJA-saker i Hålogaland. Jordskiftelagdommeren har allikevel deltatt i behandlingen av én ASK-sak i Hålogaland i løpet av 2016. Dette skyldes at saken først kom inn til lagmannsretten som en AJA-sak, men deretter ble omkategorisert og behandlet som en ASK-sak. Retten ble satt med jordskiftelagdommer og to lagdommere. Denne saken er nærmere beskrevet i punkt 4.4.2.

Den nye jordskiftelagdommeren fortalte at det er et ønske i Hålogaland å bruke jordskiftelagdommeren så mye de kan i ASD- og ASK-saker.

Frostating

Jordskiftelagdommeren har i løpet av 2016 deltatt i behandlingen av mange ASD- og ASK-saker fra jordskifteretten, og forteller at det ved et par tilfeller også var ønsket fra partenes side. Dette var typisk i saker hvor landmåling eller spesielle tekniske spørsmål stod sentralt.

Gulating

Ved anke over dom eller kjennelse får sakene en litt annen karakter fordi jordskiftelagdommeren i utgangspunktet ikke er saksforberedende dommer i disse tilfellene. Når anken kommer fra jordskifteretten, blir saken likevel først sendt til jordskiftelagdommeren for vurdering. Jordskiftelagdommeren vurderer blant annet hvilken sakstype anken skal registreres som, og om saken eventuelt består av flere anker eller lignende.

I disse sakene kan jordskiftelagdommeren føre på notatet som følger saken, at han kan delta. Selve avgjørelsen tas når berammingslisten settes opp. Hvis berammingskontoret ser at det er en avgjørelse som jordskiftelagdommeren kan delta på, og at vedkommende har ledig tid mellom de rene AJA-sakene, blir han ofte spurt ganske tidlig i prosessen. De ordinære lagdommerne får ikke denne forespørselen, de blir bare plassert på saker. Jordskiftelagdommeren forteller at det er en tankegang eller politikk fra både førstelagmann og avdelingslagmann at de skal bruke jordskiftelagdommeren når det er mulighet. Dette blir i praksis videreført av berammingskontoret, som er bevisste på at jordskiftelagdommeren kan delta i sakene som kommer fra jordskifteretten.

Agder

Jordskiftelagdommeren fortalte at det fra domstolens siden har vært ønskelig at jordskiftelagdommeren skal delta i ASD- og ASK-saker. Jordskiftelagdommeren har fått en del ASK-saker, men fortalte at deltagelse ved behandling av ASD-saker rent praktisk har vært vanskelig å få til på grunn av hans arbeid med AJA-saker og andre arbeidsoppgaver. I tillegg ble noen av sakene som var berammet forlikt før de kom til behandling, slik at jordskiftelagdommeren kun har deltatt ved behandlingen av et fåtall slike saker i 2016. Domstolen har derfor endret rutine, slik at berammeren setter opp jordskiftelagdommeren på disse sakene straks de berammes, og så to lagdommere etterhvert. På denne måten kan jordskiftelagdommeren selv beramme AJA-sakene slik at kollisjon med ASD-sakene unngås.

Eidsivating

Jordskiftelagdommeren forteller at det har vært et ønske fra førstelagmannens side å bruke jordskiftelagdommeren i ASD- og ASK-saker fra jordskifteretten. Det har i løpet av lovens første virkeår likevel vist seg å være vanskelig å få til i praksis, da jordskiftelagdommeren har delt tiden

sin mellom Eidsivating og Borgarting, og derfor ikke har hatt kapasitet til noe særlig annet enn AJA-saker.

Borgarting

Med utgangspunkt i at jordskiftelagdommeren i Eidsivating har vært «lånt ut» til Borgarting, satte førstelagmannen i Eidsivating det som en betingelse at jordskiftelagdommeren kun skulle brukes til det som var påkrevet etter loven, med andre ord AJA-sakene. Det har derfor ikke vært aktuelt å bruke jordskiftelagdommer i ASD- eller ASK-saker, men jordskiftelagdommer oppfatter at Borgarting lagmannsrett er positivt innstilt til dette når de nå har fått sin egen jordskiftelagdommer.

4.3.4 Felles behandling av flere avgjørelser - jordskifteloven § 8-7 tredje ledd

Hålogaland

Det har i løpet av 2016 ikke kommet inn noen saker hvor det har vært aktuelt med felles behandling.

Frostating

Frostating har i løpet av 2016 behandlet tre saker hvor det har vært anket over flere avgjørelser. To saker, hvor det var anket henholdsvis over dom og jordskifteavgjørelse, ble behandlet som en sak med retten sammensatt med jordskiftelagdommer og to lagdommere.

Den tredje saken inneholdt både en formell og en materiell avvisning av et krav om jordskifte. Selv om jordskifteretten hadde nektet fremme av jordskiftet i en avgjørelse, er dette en kjennelse og en jordskifteavgjørelse etter den nye loven. Anken ble derfor behandlet som en anke over kjennelse og en anke over jordskifteavgjørelse. Jordskiftelagdommeren mente i utgangspunktet at disse burde vært behandlet som en sak, med jordskiftelagdommer, lagdommer og meddommer. Det ble likevel ikke besluttet å behandle de to spørsmålene som en sak. I stedet ble den formelle avvisningen av jordskiftekravet behandlet for seg som en ren ASK-sak, og så den andre som en AJA-sak. ASK-saken hadde på tidspunktet for intervjuet vart i et års tid, og blant annet vært til Høyesterett. AJA-saken var ennå ikke påbegynt.

I en annen sak, som gjaldt anke over kjennelse og jordskifteavgjørelse, var det i utgangspunktet lagt opp til felles behandling og at retten skulle settes med jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer. Anken over kjennelsen ble så trukket, og rettens sammensetning ble derfor endret til jordskiftelagdommer og to meddommere, siden begrunnelsen for å ha med lagdommer dermed var bortfalt.

Gulating

I løpet av 2016 har Gulating lagmannsrett behandlet to saker med anke over flere avgjørelser, hvor anke over jordskifteavgjørelse og anke over dom har blitt behandlet sammen. Det er jordskiftelagdommerens oppfatning at i slike tilfeller er tanken i Gulating at jordskiftelagdommeren skal gjøre seg opp en mening og forslå en sammensetning for avdelingslagmannen, selv om det er avdelingslagmannen som formelt godkjenner forslaget.

I begge tilfellene i 2016 kom jordskiftelagdommeren med forslag til rettens sammensetning. Forslaget ble vurdert og godkjent av avdelingslagmannen, og retten ble satt med en jordskiftelagdommer og to lagdommere. Jordskiftelagdommerens vurdering har her gått ut på at det som er hovedtema i saken, beskrevet som det som utgjør mesteparten av saken eller det som legger størst føringer for resten av saken, bør være avgjørende for hvordan retten settes, selv om «det er helt fritt til å velge kombinasjon». Er de rettslige spørsmål sentrale i saken mener

jordskiftelagdommeren at det er naturlig å sette retten med en eller to lagmenn, mens i saker hvor "lek-perspektivet" er mer sentralt, vil jordskiftelagdommeren heller velge å sette retten med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer.

Agder

I Agder fortalte jordskiftelagdommeren at de har hatt noen saker med både anke over dom og jordskifteavgjørelse. De har valgt å gjøre det på den måten som er mest praktisk. I de sakene de har hatt så langt, har det vært tett sammenheng mellom avgjørelsene, og dermed naturlig å behandle alt som en sak. Førstelagmannen har da valgt å sette retten med jordskiftelagdommer, lagdommer og en meddommer. Jordskiftelagdommeren har vært enig i at dette er en veldig grei sammensetning, men påpeker likevel at det kan være en utfordring for meddommeren, og at denne muligens må være litt tøff for å si i mot «resten av laget».

Eidsivating

I Eidsivating fortalte jordskiftelagdommeren at de kun har fått inn rene avgjørelser så langt, og at de derfor ikke har fått testet ut felles behandling av flere avgjørelser ennå.

Borgarting

I Borgarting er det i ett tilfelle blitt gjort en felles behandling av flere avgjørelser i samme sak. Det skjedde etter forslag fra jordskiftelagdommer. Da ble det gjort en avveining med utgangspunkt i spørsmålet om rettsikkerhet, og om det var juridiske problemstillinger som tradisjonelt ville ha vært anket til lagmannsrett eller jordskifteoverrett, og om det kunne gi en effektiviseringsgevinst å behandle avgjørelsene samlet.

4.3.5 Anker fra tingrettene – domstolloven § 12 andre ledd andre punktum

Hålogaland

Det har i 2016 ikke vært aktuelt at jordskiftelagdommeren skulle delta i saker anket fra tingretten. Den nye jordskiftelagdommeren i Hålogaland, som tiltrådte 1. januar 2017, har fra da og fram til 1. mai 2017 sittet i flere saker anket fra tingretten. Jordskiftelagdommeren fortalte at det ikke har vært noen stor diskusjon rundt hva slags saker jordskiftelagdommer kan delta i, men at de diskuterte det i forhold til en sak som dreide seg om interne forhold ved reindrift. Til tross for at dette ikke er noe jordskifteretten har kompetanse til å behandle i første instans, kom de fram til at jordskiftelagdommer kunne delta. Denne saken er nærmere beskrevet i punkt 4.4.4.

Frostating

Jordskiftelagdommeren har i 2016 ikke deltatt i saker anket fra tingretten. Jordskiftelagdommeren fortalte at det likevel har vært et tema for diskusjon i Frostating hva slags saker som skal gå under lovens ordlyd «andre saker som gjelder bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom», uten at det er tatt noen konkrete beslutninger om dette ennå.

Gulating

Jordskiftelagdommeren forteller at det i sakene som kommer fra tingretten, kan være noe vanskelig å vurdere om han kan delta. Det forutsetter at enten saksforberedende dommer undersøker og vurderer spørsmålet, eller at berammingskontoret vurderer det når de går gjennom sakene, hvilket ofte kan være tilfelle. Jordskiftelagdommeren beskriver følgende:

«(...) de er jo på leting etter «ledig mannskap» som kan brukes, for det er jo en kabal for dem å få ting til å gå opp, og «alle til pumpene». Og da er jo jeg en av de mulige. Så det er både naturlig og bra at jeg blir sett på som en ressurs der.»

Jordskiftelagdommeren deltok i en anke over dom fra tingrett i 2016.

Agder

Jordskiftelagdommeren fortalte at det ikke har vært noen diskusjon i Agder om hva som går under begrepet «bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom», men at førstelagmann nok tolker det relativt innskrenkende. Med dette menes saker som er relativt sammenlignbare med det jordskifteretten kan behandle.

Så langt har jordskiftelagdommeren deltatt ved behandlingen av ett skjønn som kom fra tingretten, og er også satt opp på en annen sak. Det er ønskelig fra lagmannsrettens side at jordskiftelagdommer skal delta på disse sakene, men det har ikke blitt så mange grunnet jordskiftelagdommerens kapasitet. Det har vært mange jordskifteavgjørelser, hvor jordskiftelagdommeren må delta, og da har det vært vanskelig å finne tid til andre saker.

Nå har de besluttet å endre på berammingsprosessen, for bedre å kunne utnytte jordskiftelagdommeren. Nå berammer jordskiftelagdommeren først AJA-sakene ganske langt fram i tid. Når de ordinære sakene berammes, settes jordskiftelagdommeren opp på disse når han er tilgjengelig mellom AJA-sakene.

Eidsivating og Borgarting

Med utgangspunkt i at jordskiftelagdommeren i Eidsivating også har fungert som jordskiftelagdommer i Borgarting, og dermed har hatt begrenset kapasitet, har det så langt ikke vært et tema å delta i saker anket fra tingretten. Jordskiftelagdommeren antar at det vil bli en større diskusjon rundt dette etter 1. april 2017, når Borgarting har fått sin egen jordskiftelagdommer.

4.3.6 Dommernes synspunkter på lovbestemmelsenes virkning

Hålogaland

Den nye jordskiftelagdommeren trakk frem det at ankene nå bare kan sendes ett sted, og det at det nå går an å behandle flere avgjørelser under ett, som intensjoner som er oppfylt. Også det å kunne diskutere fag med de ordinære lagdommerne, opplever jordskiftelagdommeren som veldig positivt.

Frostating

Jordskiftelagdommeren mener at de nye lovbestemmelsene «langt på vei» virker etter lovgivers intensjoner, og at lagmannsrettene har vært flinke til å ta systemet i bruk. Jordskiftelagdommeren uttalte at selv om det fortsatt er en del detaljer som ikke er dekket fullt ut i lovverket og som må avklares av Høyesterett på sikt, så har livet for ankende parter likevel blitt mye enklere.

Gulating

Jordskiftelagdommeren hadde en klar oppfatning av at de nye lovbestemmelsene virker i tråd med lovgivers intensjoner, i det at man har fått et enklere ankesystem, og også fordi man har fått en gevinst ved å integrere to ankedomstoler i hverandre. Jordskiftelagdommeren påpekte at det skal noe til for en liten organisasjon som jordskifteoverretten å få veldig stor påvirkning på en så stor organisasjon som lagmannsretten, men samtidig at lagmannsretten har fått økt kompetanse i de sakene hvor jordskiftelagdommeren blir brukt. Jordskiftelagdommeren mente at det også går andre veien, gjennom at han nå har et kollegialt og faglig felleskap, og dermed kan lære ting gjennom samarbeidet med de ordinære lagdommerne, noe som kommer AJA-sakene til gode.

Agder

Jordskiftelagdommeren påpekte at noe av det viktigste med lovendringen var å gjøre det enklere for partene og få å en samlet behandling i én ankeinstans, og at dette fungerer. Skillet mellom sakstypene gjøres nå internt i domstolen, og jordskiftelagdommeren mente at dette fungerer helt utmerket.

Om kompetanseutviklingen uttalte jordskiftelagdommeren at den går begge veier. Mens lagdommerne lærer mer om jordskiftesakene og det praktiske rundt dem, lærer jordskiftelagdommeren mye prosess. Jordskiftelagdommeren opplever at han selv er blitt mye bedre på prosess siden sammenslåingen med lagmannsretten. Selv om ting ble gjort på en helt grei måte tidligere, er de «blitt mer korrekte med prosessen nå».

Eidsivating og Borgarting

Jordskiftelagdommeren oppfatter at både viljen og mulighetene til å oppfylle intensjonene er til stede, og at det egentlig er sakene som kommer inn som avgjør hvordan de blir løst. Det er derfor antagelig litt tilfeldig hva slags saker som har kommet inn så langt, og dermed hvilke alternativer som har blitt benyttet.

Når det gjelder kompetanseutveksling, mente jordskiftelagdommeren at dette fungerer bra, og at det vil bli en enda større effekt når Eidsivating og Borgarting får hver sin jordskiftelagdommer. Jordskiftelagdommeren påpekte at hennes egen læringskurve nok har vært brattere enn lagdommernes, hovedsakelig grunnet jordskifteloven og jordskifteoverrettens praktiske fokus. Samtidig opplever jordskiftelagdommeren at lagdommere tar kontakt om spørsmål de forventer at jordskiftelagdommer og utreder kan noe om, selv om det ikke nødvendigvis omhandler saker fra jordskifteretten.

Jordskiftelagdommeren har opplevd lagmannsretten som veldig effektiv og strukturert i saksforberedelsen og måten de løser ting fortløpende, og ser at eget arbeid har blitt preget av dette. Likevel har jordskiftelagdommeren fokus på at man ikke skal miste for mye av det særpreget jordskifteoverretten hadde, og uttalte: «(...) *vi skal ikke bli for firkantet i forhold til at vi skal fortsatt være en praktisk problemløser når vi er ute, og det tror jeg vi skal klare, uten at det går på akkord med det juridiske (...)*».

Jordskiftelagdommeren nevnte også at en del spørsmål som ikke er dekket fullt ut i loven eller forarbeidene, vil måtte bli avklart fortløpende av Høyesterett. En slik sak har allerede vært oppe til behandling, hvor Høyesterett kom til at jordskiftelagdommeren kan ta avgjørelser om partsevne som enedommer.

4.4 Eksempelsaker

Førstelagmannens beslutning om hvordan retten skal settes sammen i hver enkelt sak grunnis ikke i avgjørelsen. Det kan derfor være utfordrende å forstå hva som blir avgjørende for sammensetningen i den enkelte sak. Basert på jordskiftelagdommernes uttalelser i punkt 4.3 presenteres det her et utvalg saker som illustrerer hvordan sakens innhold kan ha betydning for rettens sammensetning. De fleste av disse sakene er valgt etter forslag fra jordskiftelagdommerne, men enkelte saker er funnet gjennom søk i rettsavgjørelser på lovdata.no.

4.4.1 Anke over jordskifteavgjørelse

Her presenteres én sak som hvor hovedregelen for rettens sammensetning ved anke over jordskifteavgjørelse er brukt, og én sak hvor det er benyttet en alternativ sammensetning.

Saksnummer: LG-2016-160113

Rettens sammensetning: jordskiftelagdommer, jordskiftemeddommer, jordskiftemeddommer

Saken gjaldt anke over jordskifterettens jordskifteavgjørelse om bruksordning for vei. Sentrale spørsmål i saken gjaldt innpåkjøp i veien og medeierskap i veilaget. Lagmannsretten gjorde endringer i bestemmelsene om innpåkjøp og vedtektene for veilaget.

Denne saken er et eksempel på en typisk jordskiftesak, hvor skjønnsmessige vurderinger ligger til grunn for den endelige løsningen, og hvor hovedregelen for rettens sammensetning fungerer godt.

Saksnummer: LG-2016-40566

Rettens sammensetning: jordskiftelagdommer, lagdommer, jordskiftemeddommer

Det lagmannsretten skulle ta stilling til i denne saken, var om jordskifteretten hadde anledning til å vedta en bruksordning som omfattet fallrettigheter i elv, hvor vedtektene anga stemmeandeler som ikke var i samsvar med eierandelene. Saken var blitt anket til jordskifteoverretten som hadde fattet et nytt vedtak om stemmeandeler basert på enighet partene imellom. Da det i ettertid viste seg at partene ikke hadde vært enige, ble jordskifteoverrettens avgjørelse anket til lagmannsretten som opphevet denne, og behandlet saken videre.

Lagmannsrettens avgjørelse inneholder blant annet en drøfting av prinsippet om mindretallsvern og jordskifterettens mulighet til å gjøre unntak fra dette.

Denne saken inneholder både et omfattende prosessforløp og sentrale juridiske spørsmål, og synes å være et godt eksempel på anke over jordskifteavgjørelse hvor det er en fordel å sette retten med fokus på juridisk kompetanse.

4.4.2 Anke over dom og kjennelse

Her presenteres tre saker som etter hovedregelen i domstoloven § 12 skal settes med tre lagdommere, men hvor det er vurdert passende å ta med jordskiftelagdommer som en av rettens tre dommere.

Saksnummer: LG-2017-3034 - ASK

Rettens sammensetning: jordskiftelagdommer, lagdommer, lagdommer

Jordskifteretten hadde avvist et krav om grensefastsettelse med utgangspunkt i at de ikke hadde saklig kompetanse, da jordskifteloven § 4-2 ikke gir hjemmel til å fastsette grense mellom punktfeste og grunneiendom, kun mellom punktfester. Lagmannsretten sa seg i det vesentlige enig med jordskifteretten, men slo fast at jordskifteretten hadde benyttet feil avgjørelsesform når de avsa dom. Siden kravet var avvist fordi «*formelle vilkår for å ta opp saka ikkje er oppfylte*», jf. § 6-23 andre ledd bokstav a, skulle avvisningen vært gjort som kjennelse. Jf. § 6-23 femte ledd og tvisteloven § 19-1 fjerde ledd skal en ved anke følge reglene for den avgjørelsesformen retten skulle ha brukt. Lagmannsretten uttalte: «*Anke over denne avgjerda vert såleis å sjå på som ein anke over orskurd som vert handsama skriftleg.*».

Saksnummer: LF-2015-176033 - ASD

Rettens sammensetning: lagdommer, jordskiftelagdommer, lagdommer

Saken omhandlet tvist om eiendomsgrensen mellom et utmarkssameie og tilstøtende eiendom. Det var gjort vesentlige inngrep i terrenget, og grensepunkter beskrevet i delingsforretningen var ikke mulig å påvise. Lagmannsretten kom til at det ikke kunne trekkes sikre slutninger om grenseforløpet

basert på ordlyden i delingsforretningen, og ved fastsettelsen av grensen ble det derfor lagt vekt på etterfølgende disposisjoner, bruk og rettsoppfatning. Anken over jordskifterettens dom ble forkastet.

Disse to saken er eksempler på saker hvor jordskiftelagdommeren etter loven ikke er pålagt å være med, men hvor sakens jordskiftefaglige spørsmål gjør at det likevel er naturlig. Den første saken viser også hvordan lagmannsretten kan være nødt til å rydde opp i formelle feil fra førsteinstans.

4.4.3 Felles behandling av flere avgjørelser i samme sak

Her beskrives et eksempel på en sak hvor det er anket over flere avgjørelser, og hvor det er hensiktsmessig å behandle disse samlet.

Saksnummer: LF-2015-170059 - ASD og ASK

Rettens sammensetning: førstelagmann, jordskiftelagdommer, lagdommer

I denne saken var det anket over dom om grensetvist og vedtak om nektet fremme av jordskifte. En tvist om eiendomsgrense var tidligere avgjort ved rettskraftig dom i herredsretten, men det ble siden merket feil under en kommunal oppmåling. Lagmannsretten kom til et annet resultat enn jordskifteretten.

Rekvirenten hadde en subsidiær påstand om at dersom han ikke fikk medhold i grensetvisten, krevdes det jordskifte for å gjøre eiendomsforholdene mer tjenlige. Jordskifteretten hadde avvist kravet om fremme av jordskifte, begrunnet med at vilkårene i jordskifteloven 1979 §§ 1 og 3 første ledd bokstav a) ikke var oppfylt. Siden dette var en avvisning av materielle grunner, ble avgjørelsen anket til jordskifteoverretten. Saken ble så overført til lagmannsretten i forbindelse med overgangen til den nye jordskifteloven.

Siden parten i lagmannsretten ikke hadde fått fullt medhold i grensetvisten, behandlet lagmannsretten også anken over at kravet om jordskifte ble avvist. Lagmannsretten kom til samme slutning som jordskifteretten, og forkastet anken ved kjennelse.

Denne saken er et godt eksempel på hvordan det kan være effektivt å behandle flere avgjørelser i samme sak. Etter jordskifteloven 1979 ville domsspørsmålet først blitt behandlet av lagmannsretten, før jordskifteoverretten kunne vurdere det materielle kravet om jordskifte.

4.4.4 Saker fra tingretten

De tre sakene som er beskrevet her viser at jordskiftelagdommeren kan være aktuell å bruke i saker med en rekke ulike temaer fra tingretten, og særlig der tingretten har overlappende eller tilgrensende kompetanse med jordskifteretten.

Saksnummer: LG-2015-20433 - ASD

Rettens sammensetning: lagdommer, jordskiftelagdommer, lagdommer

Tema i saken var om en part hadde rett til vannforsyning på naboens eiendom, og det ble gjort en vurdering av om denne retten var et resultat av «tålt bruk» eller en avtale om felles tilknytning mellom partene. Det ble lagt vekt på partenes bidrag til opprettelse og vedlikehold av brønnen, og at det hadde eksistert felles bruk uten vesentlig konflikt i nesten 40 år. Lagmannsretten kom til samme resultat som tingretten og var i det vesentlige enig i dens vurderinger.

Saksnummer: LH-2016-105868 - ASD

Rettens sammensetning: lagdommer, jordskiftelagdommer, tingrettsdommer

Partene i saken var to siidaer som begge hadde opparbeidet seg beiterett for rein til et område gjennom alders tids bruk. Saken gjaldt å få fastsatt hvor mange dyr hver part kunne ha på beite i området. Tingretten hadde kommet til at hver av partene hadde hver sine eksklusive bruksrettigheter, og at det ikke var rettslig grunnlag for å fastsette et delingstall. Sameielovens bestemmelser kunne ikke komme til anvendelse. Lagmannsretten sa seg enig i tingrettens domsslutning.

Denne saken, om interne forhold i reindrift, er et godt eksempel på en sak hvor jordskifteretten ikke har kompetanse i førsteinstans, men hvor jordskiftelagdommeren likevel er vurdert kompetent til å sitte i retten.

Saksnummer: LH-2016-132822

Rettens sammensetning: jordskiftelagdommer, lagdommer, lagdommer

Saken gjaldt anke over tingrettens dom om eiendomsrett til naust med tilhørende adkomsrett, rett til båtoppdrag og rett til å legge båt i flomål, og lagmannsretten måtte ta stilling til om kravet til ankesum i tvisteloven § 29-13 var oppfylt, og også om det skulle gis samtykke til fremme av anken. Lagmannsretten kom til at kravet om ankesum ikke var oppfylt, og gav heller ikke samtykke til fremme av anken uavhengig av ankegjensstandens verdi.

4.4.5 Spesielle saker

Saksnummer: LH-2016-59331

Rettens sammensetning: lagdommer, lagdommer, lagdommer

Saken gjaldt fordeling av jordskiftekostnader. Jordskifteretten hadde i henhold til jordskifteloven 1979 § 76 gjort vedtak om jordskiftekostnader. Etter § 61 fjerde ledd var rettsmiddelet anke til jordskifteoverretten. Anken ble inngitt etter at jordskifteloven 2013 trådte i kraft, og lagmannsretten påpeker selv at i henhold til uttalelse i Prop.101 L (side 486):

«(...) skal behandlinga av ankesakene følgje saksbehandlingsreglane den nye lova, medan reglane i gjeldande lov leggjast til grunn for lagmannsretten si prøving av dei saksbehandlingsfeil og materielle tilhøve som er påanka (...).»

Lagmannsretten kom til at jordskifterettens fordeling av kostnadene i samsvar med jordskifteloven § 76 var korrekt. Anken ble forkastet ved kjennelse. Siden lagmannsretten her tok en avgjørelse om sakskostnader, skulle avgjørelsesformen vært jordskifteavgjørelse, jf. jordskifteloven 2013 § 6-23 fjerde ledd bokstav g. Hadde lagmannsretten brukt korrekt avgjørelsesform, ville retten måtte bli satt med en jordskiftelagdommer.

Saksnummer: 16-012126ASK-HALO

Rettens sammensetning: jordskiftelagdommer, lagdommer, lagdommer

I denne saken var fremmingsvedtak om rettsutgreiing etter jordskifteloven 1979 § 62 fjerde ledd stilt til påanke hos jordskifteoverretten. Innen saken ble tatt opp til behandling, var saken overført til lagmannsretten i forbindelse med lovendringen. Siden denne saken kom inn til lagmannsretten som

en AJA-sak, ble retten satt med jordskiftelagdommer. Grunnlaget for kravet falt deretter bort, og lagmannsretten avsa en kjennelse om opphevelse av fremmingsvedtaket etter § 6-23 andre ledd bokstav b.

Dette er et eksemplet på en ankesak som kom inn til lagmannsretten som en AJA-sak, men ble avsluttet uten realitetsavgjørelse på grunn av forhold som inntraff etter at saken var anket. Det skjedde en form for omkategorisering av saken, og avgjørelsesformen ble en annen enn den man hadde regnet med da anken kom inn.

Kapittel 5 – Drøfting

5.1 Innledning

Med utgangspunkt i relevant teori presentert i kapittel 3 og innsamlede data i kapittel 4, vil jeg her besvare de ulike delproblemstillingene.

5.2 Drøfting av delproblemstilling 1

Hvilke vurderinger legges til grunn når sammensetning av lagmannsretten bestemmes?

5.2.1 Hva forteller funnene?

Delproblemstilling 1 omfatter flere lovbestemmelser og avgjørelsesformer, og temaet er i drøftingen derfor delt opp på samme måte som i teori- og empiri-kapittelet.

Anke over jordskifteavgjørelse

Forarbeidene, som redegjort for i punkt 3.5.2, beskriver hvordan de særegne materielle aspektene ved jordskifteavgjørelsene er viktig å ivareta gjennom jordskifteloven, da de ikke behandles i annen prosesslovgivning. Det er derfor lovfestet i § 8-7 andre ledd at jordskiftelagdommeren skal delta ved anke over jordskifteavgjørelse. Hovedregelen er videre at retten utover jordskiftelagdommeren settes med to jordskiftemeddommere. Alternativt kan retten settes med ytterligere to jordskiftemeddommere. Retten kan også settes med kombinasjonen en jordskiftelagdommer, en lagdommer, og en eller tre jordskiftemeddommere. Det vil si at det totalt er fire ulike måter å sette sammen retten på ved anke over jordskifteavgjørelse.

Statistikken presentert i tabell 8 viser at det i 2016 ble behandlet og avsluttet 47 AJA-saker i lagmannsrettene. Denne statistikken omfatter både rene AJA-saker og saker hvor det er behandlet anke over jordskifteavgjørelse og dom eller kjennelse i samme sak. Tallet for rene AJA-saker vil i realiteten derfor være noe lavere enn det som fremkommer i statistikken.

Det kommer frem i intervjuene at det er ulike oppfatninger mellom lagmannsrettene i hvordan de vurderer spørsmålet om rettens sammensetning. Selv om det i loven er åpnet for at førstelagmannen har full valgfrihet ved avgjørelsen om hvem som skal være saksforberedende dommer og leder for retten i hver enkelt sak, viser uttalelsene i intervjuene at det ved samtlige lagmannsretter mer eller mindre automatisk er jordskiftelagdommeren som fyller denne rollen, også når retten settes med flere fagdommere. I praksis vil det si at sakene først kommer inn til jordskiftelagdommeren, og at det er han eller hun som forbereder og berammer saken. Dette innebærer også at det er jordskiftelagdommeren som gjør en vurdering av hvordan retten bør settes sammen, og legger frem forslag om dette for førstelagmannen eller den lagmannen som har fått delegert myndighet, for godkjenning.

Et særskilt spørsmål som ble berørt av en av jordskiftelagdommerne gjaldt saksforberedende dommers kompetanse til å avvise eller fremme anke over jordskifteavgjørelse som enedommer. I

sivile saker har forberedende dommer i ankesaker ikke slik kompetanse, jf. tvl § 19-2 (3). Spørsmålet om jordskiftelagdommer som saksforberedende dommer etter jordskifteloven § 8-8 fjerde ledd har kompetanse til å avvise anke over jordskifteavgjørelse som enedommer ble prøvet i Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse i sak HR-2016-2025-U. Jordskiftelagdommerens kompetanse ble utledet av jordskiftedommerens, da ankeutvalget i kjennelsen uttalte: «Når kravet kjem inn til jordskifteretten, skal retten undersøkje om vilkåra for å behandle saka er til stades.» og videre at:

«Bestemmelsen bruker ikke uttrykket «jordskiftedommeren», men «retten». Ankeutvalget ser det imidlertid slik at det i dette ikke ligger noe signal om rettens sammensetning. Forarbeidene har ingen holdepunkter for at lovgiver har ment at jordskiftedommeren ikke lenger skal kunne avvise saken alene dersom det før første rettsmøte kan konstateres at de formelle vilkårene for jordskifte ikke er oppfylt, se Prop.101 L (2012-2013) side 272-278. Dersom meningen var at meddommere skulle delta i spørsmål som ikke avgjøres på grunnlag av rettsmøte, måtte dette vært kommentert nærmere.»

«Etter ankeutvalgets syn må det på denne bakgrunn legges til grunn at avgjørelse etter ny jordskiftelov § 6-4 kan treffes av fagdommeren - jordskiftedommeren - alene. Tilsvarende må da gjelde for fagdommeren - jordskiftelagdommeren - ved avgjørelse etter § 8-8 første ledd ved anke over jordskifteavgjørelse. Det var derfor ingen feil at spørsmålet om partsevne ble avgjort av jordskiftelagdommeren alene.»

Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse har dermed satt presedens, og har allerede blitt lagt til grunn i en sak. I LG-2016-206413, som jordskiftelagdommer i Gulating behandlet som enedommer, ble det uttalt:

«Dette er ei avgjerd som tek stilling til tvist om ankesaka skal avvisast. Etter tvistelova § 19-2 tredje ledd bokstav a), kan førebuaende dommar ikkje åleine ta avgjerd i slike saker. For anke over jordskifteavgjerd har Høgsterett i HR-2016-2025-U avklara at jordskiftelagdommaren kan ta avgjerd i tvist om avvising, heving og oppheving åleine etter jordskiftelova § 8-8 første ledd.»

Jordskiftelagdommernes erfaringer viser at det ved rettens sammensetning hovedsakelig er hovedregelen i § 8-7 andre ledd som benyttes, men at det i enkelte saker blir vurdert som hensiktsmessig å sette retten med en lagdommer av hensyn til ankesakens innhold. Det går igjen i intervjuene at det hovedsakelig er to vurderingskriterier som jordskiftelagdommeren legger til grunn for forslaget til rettens sammensetning; om det foreligger kompliserte juridiske spørsmål, og om det er tungtveiende prosessuelle forhold ved saken. I slike tilfeller ønsker jordskiftelagdommerne gjerne å ha med en lagdommer.

Det er i forarbeidene (se Prop. 101 L s. 384) fokusert på at jordskiftemeddommerne og lekdommerperspektivet er særlig viktig for å få avgjørelser som er praktiske og gode for partene. Det er ikke i noen særlig grad omtalt hva som anses som fordeler og ulemper ved å sette retten med en lagdommer, utover at det er et godt og mer kostnadseffektivt alternativ til å sette retten med fem medlemmer. Hovedfokuset ligger på domstolens fleksibilitet i forhold til kompleksiteten i den enkelte saken, og ressursituasjonen i den enkelte domstolen. Det er fremhevet at det ikke er ønskelig at retten settes med flere medlemmer enn det som er nødvendig for å sikre en samlet kompetanse i forhold til hva saken gjelder.

Samtlige jordskiftelagdommere uttalte at de anser det som lite sannsynlig at lovens mulighet for å sette retten med fem medlemmer kommer til å bli benyttet i særlig grad. Det vil i så fall være helt unntaksvis. Denne sammensetningen var hovedregelen etter 1979-loven, og det ble poengtert at det

er en tung sammensetning, og at det er usikkert om to ekstra medlemmene tilfører ekstra kompetanse. Dette innebærer at to av de fire mulige sammensetningene av retten i praksis ikke anses som reelle alternativer.

Jordskiftelagdommerne har under intervjuene i liten grad omtalt kostnadsaspektet ved bruk av jordskiftemeddommere, selv om dette er omtalt i forarbeidene. Kostnadene til meddommere må dekkes av partene selv, jf. jordskifteloven § 7-11 (i jordskifteloven 1979 § 75 andre ledd), og dette kunne etter den gamle ordningen innebære betydelige kostnader for partene. Det var heller ikke uvanlig at ved saker som ble anket til både lagmannsrett og jordskifteoverrett, ble anken til jordskifteoverretten trukket tilbake etter at saken hadde vært behandlet i lagmannsretten. Det kan ha vært flere årsaker til dette, men det er ikke unaturlig å tenke at høye kostnader for partene kan ha vært en medvirkende faktor.

Med den nye ordningen er antallet meddommere redusert. Det blir i forarbeidene (Prop. 101 L, s. 385) omtalt som mindre kostnadskrevende å sette retten med tre enn fem medlemmer. Samtidig åpner loven for å sette retten med en lagdommer i stedet for en av de to meddommerne. Dette innebærer at en av domstolens lagdommere bindes opp selv det ikke er påkrevd etter loven, og at domstolen dermed får mindre tilgjengelige ressurser til øvrige saker. Det vil da kunne skje at rettens sammensetning i en del saker avgjøres av hensynet til å unngå å binde opp lagmannsrettens mer eller mindre begrensede dommerressurser, mer enn av hensynet til å få den beste sammensetning ut fra den kompetanse og erfaring som kreves på bakgrunn av sakens art og de spørsmål den reiser. I tillegg vil dette ha som følge at kostnadene for partene blir noe høyere (ved at man setter retten med to meddommere istedenfor eventuelt én) enn de ville blitt dersom kompetansehensynet alene ble lagt til grunn. Det slår en at hensynet til domstolens ressurser, både jordskifteoverrettens og lagmannsrettens, i den gamle ankeordningen ikke spilte noen rolle for rettens sammensetning. At dette hensyn ved den nye ordningen kan komme til å veie tungt ved avgjørelser av rettens sammensetning, kan ha noen uheldige følger, som stor variasjon mellom saker om hvilke hensyn som tillegges størst vekt, og også variasjon mellom de ulike lagmannsretter.

To domstoler har det første året hatt en tanke om at terskelen for å ta med en lagdommer skulle legges lavt, hovedsakelig for at jordskiftelagdommeren og lagdommerne skulle bli kjent med hverandre og den nye ordningen. I en domstol gikk de til og med så langt som å bestemme at det som utgangspunkt skulle være med en lagdommer i samtlige AJA-saker, så fremt en lagdommer hadde ledig kapasitet. Dette har i praksis vist seg å ikke fungere, da det ofte ikke er lagdommere ledig. Det blir da også noe vilkårlig hvilke saker lagdommerne ender opp med å delta i, og deltagelsen er dermed ikke alltid i de sakene hvor det ville vært mest gunstig. I henhold til jordskiftelagdommeren er dette likevel noe de fortsatt ønsker å prioritere fremover. I den andre domstolen, har de ved ett tilfelle vært nødt til å ta en lagdommer av en sak, grunnet kapasitetsproblemer.

Tre domstoler har tilsynelatende hatt et positivt syn på å ha med en lagdommer ved behandling av AJA-saker, men har grunnet lav kapasitet bare fått det til i noen få saker. I de tilfeller retten har vært sammensatt slik fortalte jordskiftelagdommerne om positive opplevelser både for dem selv og for lagdommerne.

Én domstol har hatt et særlig strengt syn på lagdommers deltagelse ved anke over jordskifteavgjørelser, og førstelagmannen har lagt opp til at det skal mye til før det blir prioritert så langt det ikke er nødvendig etter loven. Det har vært flere tilfeller hvor jordskiftelagdommeren har foreslått å ha med en lagdommer, men ikke fått aksept for det grunnet ressursproblemer.

Det fremkom også av intervjuene at det er stor variasjon mellom domstolene hvor involvert førstelagmannen er i avgjørelsene. Kompetansen til å avgjøre rettens sammensetning er i loven lagt til førstelagmannen, men domstoloven § 11 tredje ledd åpner for at denne myndigheten kan delegeres til en lagmann, og realiteten er at med unntak av én har samtlige førstelagmenn gjort dette. Selv om myndigheten er delegert til en lagmann, kommer det frem av intervjuene at førstelagmannen likevel ofte involverer seg i avgjørelsene, men at graden av involvering kan variere fra sak til sak og mellom domstolene. I noen domstoler er førstelagmannen nesten ikke involvert, mens i andre domstoler tas avgjørelsene med varierende grad av samarbeid mellom førstelagmannen og den lagmannen som har fått delegert myndigheten. Dette medfører at det totalt er flere enn bare førstelagmennene som tar disse avgjørelsene. Dette er ikke omtalt i forarbeidene, og det er vanskelig å vurdere om dette er av betydning. Det er likefullt en interessant observasjon.

Anke over dom og kjennelse fra jordskifteretten

Anke over dom og kjennelse gikk etter jordskifteloven 1979 til lagmannsretten, og retten ble jf. domstoloven § 12, satt med tre lagdommere. Den eneste endringen for disse sakene i jordskifteloven 2013 er at det er innført at jordskiftelagdommeren kan sitte som en av de tre dommerne. Det er i forarbeidene (Prop. 101 L, s. 383) lagt vekt på at selv om det vil være en fordel at jordskiftelagdommeren deltar ved behandling av anke over dom og kjennelse, vil et absolutt krav om dette rent praktisk gjøre det vanskeligere å behandle disse sakene enn andre saker i lagmannsretten. Det er derfor kun lagt inn som en mulighet i loven, og myndigheten til å beslutte det er lagt til førstelagmannen, jf. domstoloven § 12 andre ledd første punktum. På denne måten mener departementet at hensynet til domstolens fleksibilitet og effektiv utnytting av ressursene kan bli ivarettatt. Utover dette er det ikke sagt noe særlig om hvilke hensyn som skal legges til grunn for vurderingen.

Statistikken omfatter ikke en komplett oversikt over antallet ASD- og ASK-saker anket fra jordskifterettene som er blitt behandlet i hver enkelt lagmannsrettene i 2016. Tabell 7 viser at det i 2016 kom inn omtrent 110 ASD- og ASK-saker til lagmannsrettene. Tabell 10 og 11 viser samtidig at det totalt i 2016 ble benyttet jordskiftelagdommer i 24 av disse sakene. Det mangler tall over det totale antallet saker som ble behandlet at lagmannsrettene, altså saker hvor retten ble satt med tre lagdommere. Det er derfor ikke lett å vurdere nøyaktig i hvor stor andel av ASD- og ASK-saker det besluttes å benytte jordskiftelagdommer som en av rettens tre fagdommere. Hvis man antar at det hvert år behandles omtrent like mange saker som kommer inn, ligger andelen på omtrent 20 %, men dette er kun et upresist anslag. Det bør også merkes at grunnet ordningen med at jordskiftelagdommerne i Frostating og Eidsivating i 2016 også har fungert som jordskiftelagdommere i henholdsvis Hålogaland og Borgarting, har det vært bestemt at disse ikke skulle delta i ASD- og ASK-saker i sistnevnte to domstoler i 2016. Det er grunn til å anta at tallene de neste årene vil se annerledes ut, når Hålogaland og Borgarting i løpet av 2017 får sine egne jordskiftelagdommere, og jordskiftelagdommerne i Frostating og Eidsivating kun får ansvar for saker fra sine egne domstoler.

Det går igjen i intervjuene at det i samtlige lagmannsretter er en positiv innstilling til å bruke jordskiftelagdommerne i ASD- og ASK-saker. En jordskiftelagdommer fortalte at både førstelagmann og lagmann har en forholdsvis offensiv holdning til å bruke jordskiftelagdommeren i slike saker, og at dette videreføres av berammingskontoret og jordskiftelagdommeren selv, når han vurderer hvilke av sakene fra jordskifteretten han kan delta på. I en annen lagmannsrett har de en lignende tanke, men har hatt praktiske problemer med å få «kabalene til å gå opp» ved beramning av ASD-saker. De har derfor lagt noe om på beramningssystemet sitt, for å bedre kunne utnytte jordskiftelagdommerens kapasitet. I enkelte lagmannsretter er det som nevnt i forrige avsnitt av praktiske grunner også bevisst valgt å ikke bruke jordskiftelagdommeren i disse sakene i 2016, men det er et ønske å få det til etterhvert.

Ingen av jordskiftelagdommerne snakket noe særlig om hvilke vurderinger av selve saken som legges til grunn ved avgjørelsen om de skal delta, utover at det er en generell tanke at alle saker som kommer fra jordskifteretten er aktuelle. Det er først og fremst den enkelte jordskiftelagdommerens kapasitet som blir avgjørende.

En jordskiftelagdommer beskrev også hvordan partene ved enkelte tilfeller ønsker at jordskiftelagdommeren skal delta ved behandlingen, og at dette gjerne er i saker hvor landmåling eller spesielle tekniske spørsmål stod sentralt i saken.

Saker med felles behandling av flere avgjørelser

Det er nytt i jordskifteloven at saker hvor det er anket over flere avgjørelser, kan behandles samlet som én sak, etter § 8-1 sjette ledd. Dette er typisk saker hvor man etter jordskifteloven 1979 måtte anke deler av saken til lagmannsretten og få den ferdigbehandlet der, før jordskifteoverretten kunne behandle resten av anken. Det ble i forarbeidene (Prop. 101 L, 2. 378) lagt vekt på at en felles behandling av slike saker vil åpne for en forenklet prosess, og være prosessøkonomisk tjenlig. Beslutningsmyndigheten er lagt til førstelagmannen, som må avgjøre hvor hovedtyngden i saken ligger, og hvordan hele bredden i saken kan prøves på best mulig måte.

Som nevnt i omtalen av tabell 9 i punkt 4.2.2. er det ikke mulig å fullt ut lese av tabellen hvor mange av sakene som er rene AJA-saker, og hvor mange saker det er der det har vært behandlet flere avgjørelser under ett. Likevel kan man legge til grunn at tallene i kolonnen for saker satt med en jordskiftelagdommer og to lagdommere, kun omfatter saker hvor det har vært felles behandling av flere avgjørelser. Grunnen til det er at § 8-7 andre ledd ikke åpner for denne sammensetningen ved rene AJA-saker. Dette utgjør fire saker. Sett i sammenheng med uttalelsene i intervjuene i punkt 4.3.4. anslås det at det i ytterligere 2-3 saker er behandlet flere avgjørelser under ett, da med retten satt med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en jordskiftemeddommer. Det totale antallet blir derfor 6-7 saker i løpet av 2016.

Det har så langt ikke vært mange saker hvor det er anket over flere avgjørelser, og lagmannsrettene har derfor ikke fått «prøvd ut» den nye regelen i stor grad. Det er også vanskelig å vurdere om omfanget av disse sakene har økt eller sunket med den nye ankeordningen, da det ikke finnes et fullstendig tallmaterialet for disse sakene etter det gamle loven. Som nevnt i punkt 3.4.4. ble omtrent 13 % av sakene i perioden 2003-2005 anket til både lagmannsrett og jordskifteoverrett. Det bemerkes at dette er forholdsvis gamle tall, og at de kan omfatte både saker hvor partene reelt måtte anke til begge instanser for å få full overprøving av saker, så vel som saker hvor partene var usikre på hva som var riktig instans og anket til begge for å «sikre seg». Hvis man likevel anvender dette prosentanslaget på antallet på 6-7 saker med felles behandling i 2016 som nevnt i forrige avsnitt, får man et resultat på omtrent 12-13 % saker med felles behandling av det totale antallet AJA-saker i 2016. Dette er ikke et nøyaktig regnestykke, og utgjør derfor ikke noe grunnlag for å trekke noen slutninger.

Det er førstelagmannen som tar avgjørelsen om slike saker skal behandles samlet eller ikke. Ved vurderingen ser de blant annet på om det er nær sammenheng mellom avgjørelsene, og dermed naturlig å behandle alt som en sak. Det kan også gjøres en avveining om det er juridiske problemstillinger som tradisjonelt ville ha vært anket til lagmannsrett eller jordskifteoverrett, og om samlet behandling kan gi en effektiviseringsgevinst.

Så langt har to domstoler i to saker hver valgt kombinasjonen med en jordskiftelagdommer og to lagdommere. To andre domstoler har i én sak hver valgt å sette retten med jordskiftelagdommer, en lagdommer og en jordskiftemeddommer.

Det går igjen i jordskiftelagdommernes uttalelser at det er sakens hovedtema, beskrevet som det som utgjør mest av saken eller det som legger størst føringer for resten, som bør være avgjørende for hvordan retten settes. Er det rettslige i fokus, bør retten settes med en eller to lagdommere, mens i saker hvor lekmannsperspektivet er mer sentralt, kan jordskiftelagdommeren heller ønske å sette retten med en jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer. Om denne sammensetningen har flere jordskiftelagdommere nevnt at det kan være utfordrende for jordskiftemeddommeren å sitte i en rett med to fagdommere (en jordskiftelagdommer og en lagdommer).

Det går også igjen at det er jordskiftelagdommeren som kommer med forslag om rettens sammensetning, og stort sett får gehør for dette. Det er likevel opp til førstelagmannen eller lagmannen med delegert myndighet å ta den endelige avgjørelsen. Det har vært i alle fall ett tilfelle hvor en jordskiftelagdommer ikke har fått gehør for ønsket om felles behandling og rettens sammensetning. Det var i denne saken anket over både kjennelse og jordskifteavgjørelse, og jordskiftelagdommeren ønsket å sette retten med jordskiftelagdommer, en lagdommer og en meddommer. Tema for kjennelsen var spørsmålet om gyldigheten av et rettsforlik, og anken dreide seg om avvisning av krav om rettsutgreiing (etter jordskifteloven 1979 § 88 a) på grunn av rettskraft. I anken over jordskifteavgjørelse var temaet bruksordning for beite og gjerde, og krav om jordskifte etter jordskifteloven 1979 § 2 bokstavene b og c, var blitt nektet fremmet i jordskifteretten. I denne saken tok lagmannen med delegert myndighet en avgjørelse om at avgjørelsene skulle behandles separat, og anken ble delt opp i sak 16-039487AJA-FROS og sak 16-062879ASK-FROS. Dette innebar at anken over kjennelse ble prøvd først. Ved tidspunktet for intervjuet hadde behandlingen av ASK-saken pågått i nesten ett år, og blant annet vært anket til Høyesterett, som i sak HR-2016-02297-A avviste anken. Behandlingen av anken over jordskifteavgjørelsen er berammet til juni 2017. Hvis disse avgjørelsene hadde blitt behandlet under ett, er det rimelig å anta at den samlede saksbehandlingstiden hadde blitt kortere, og kostnadene sannsynligvis lavere.

Anke over skjønn (overskjønn)

Når jordskiftelagdommeren nå har blitt en av rettens dommere, åpner det for at han eller hun kan delta ved ankebehandling av skjønn, såkalt overskjønn, både anket fra jordskifteretten og tingretten. I løpet av 2016 har det ikke vært noen saker hvor jordskiftelagdommeren har deltatt under realitetsbehandling av overskjønn. Det har vært noen få saker hvor en jordskiftelagdommer har deltatt, som enten har blitt hevet eller avvist før realitetsbehandling. Dette gir ikke tilstrekkelig grunnlag til å drøfte noe videre rundt anvendelsen av jordskiftelagdommere ved anke over skjønn.

Det også nevnes at det den 11. mai 2017 ble vedtatt en endringslov¹⁹ som bl.a. utvider jordskifterettens kompetanse til å behandle skjønn i første instans. Den aktuelle delen av endringsloven som dette gjelder vil tre i kraft den 1. januar 2018. Det kan tenkes at denne lovendring på sikt kan lede til at antallet overskjønn der lagmannsrettene settes med jordskiftelagdommer øker.

Saker anket fra tingrett

Jordskifteloven åpner for at jordskiftelagdommeren kan delta ved behandling av saker anket fra tingrett, som gjelder bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom. Det er i forarbeidene ikke særskilt drøftet hva som omfattes av denne bestemmelsen, utover saker hvor jordskifteretten og tingretten har parallell kompetanse, og saker hvor tvisten primært er knyttet til eiendommer, ikke eierskap eller utøving av forvaltning.

¹⁹ Lov 11. mai 2017 nr. 26 om endringer i rettergangslovgivningen mv. (organiseringen av den sivile rettspleien på grunnplanet)

Det har også for saker anket fra tingretten vært vanskelig å finne oppdaterte tall som viser det potensielle antallet saker anket fra tingretten hvor det kunne vært aktuelt å sette retten med en jordskiftelagdommer. Statistikken for 2016 viser at det i løpet av lovens første virkeår kun har vært én sak anket fra tingrett hvor en jordskiftelagdommer har deltatt. Denne saken var i Gulating. Likevel viser avgjørelsene som har kommet så langt i 2017 at dette tallet nok kommer til å stige. Per 1. mai 2017 har det allerede kommet to avgjørelser i Hålogaland, LH-2016-105868 og LH-2016-132822, der jordskiftelagdommer har deltatt.

Det er kun et par av domstolene som har hatt noen diskusjon om hva slags saker fra tingretten jordskiftelagdommeren kan delta i behandlingen av. Det er sagt svært lite om det i forarbeidene til loven, og det kan synes som om enkelte domstoler tolker loven strengere enn andre. En jordskiftelagdommer gav uttrykk for at det kun vil være aktuelt i saker som er sammenlignbare med hva jordskiftedommer kan behandle i førsteinstans. Samtidig viser rettspraksis fra 2017 at i én domstol har jordskiftelagdommer deltatt i en sak hvor jordskifteretten ikke har kompetanse i første instans.

At domstolene tolker denne bestemmelsen ulikt, åpner for forskjellsbehandling av disse sakene avhengig av hvilken domstol som behandler saken. Risikoen for forskjellsbehandling er vurdert i Prop. 101 L (s. 383), men det er også sagt at domstolenes fleksibilitet må gå foran. Uttalelsene i intervjuene taler for at det fra domstolenes side er ønskelig å benytte ressursen som jordskiftelagdommeren utgjør der det er mulig, og det er derfor ikke utenkelig at dette kan bli et større tema på lengre sikt.

5.2.2 Kritisk vurdering av funnene

Det er flere aspekter som bør påpekes ved tolkning og vurdering av funnene. Først og fremst er funnene basert på data for bare litt over ett år. Dette innebærer at omfanget av jordskiftelagdommernes erfaring med de nye lovbestemmelsene og antallet rettsavgjørelser er begrenset. Videre kan det tenkes at overgangen til ny lov kan ha påvirket saksbehandlingen i førsteinstans, som igjen vil påvirke saksbehandlingen i ankeinstansen. Videre viser funnene at praktiske grunner, hovedsakelig knyttet til at det har tatt noe tid før samtlige lagmannsretter fikk sin egen jordskiftelagdommer, har gjort at de nye lovbestemmelsene ikke har blitt prøvd fullt ut i alle lagmannsrettene. Det bør også påpekes at det ikke er foretatt intervjuer med førstelagmenn eller de lagmenn som har fått delegert kompetanse og er involvert i avgjørelsene om rettens sammensetning. Det er sannsynlig at intervjuer med disse kunne ha tilført flere aspekter og nyanser til grunnlaget for analysen.

5.2.3 Oppsummering av funnene

Utsagnene i intervjuene tegner et klart bilde av at samtlige lagmannsretter har kapasitetsproblemer, og at dette får direkte følger for hvordan de nye lovbestemmelsene anvendes, og hva slags sammensetning retten får. Selv om de fleste av domstolene i utgangspunktet vurderer hver sak ut i fra hva slags kompetanse som trengs for å få en best mulig prøving av sakens innhold, er realiteten at dette likevel ofte må vike for hensynet til domstolens ressurser.

Det synes også klart at jordskiftelagdommeren blir sett på som en ressurs som bør brukes, og det har hovedsakelig vært omfanget av AJA-saker hvor jordskiftelagdommeren må delta, som har ført til begrensninger i benyttelsen ved saker hvor jordskiftelagdommeren kan delta. Domstolene vurderer også jordskiftelagdommerens kompetanse ved saker fra tingretten ulikt.

Det påpekes også at det er mangelfull statistikkproduksjon for sakene som omfattes av de nye lovbestemmelsene og er omtalt i denne oppgaven. Hverken Domstoladministrasjonen eller

lagmannsrettene selv (med unntak av én) har hatt eller har kunnet fremstille en komplett statistisk oversikt over disse sakene. Særlig er det lite tilgjengelig informasjon om sakene som omhandler fast eiendom og ligger i skjæringspunktet mellom tingretten og jordskifterettens kompetanse.

Basert på avgjørelsene som har kommet i løpet av de fire første månedene i 2017, kan det se ut som om det skjer endringer som vil være interessante å følge fremover.

5.3 Drøfting av delproblemstilling 2

Anvendes lovbestemmelsene forskjellig i de ulike lagmannsrettene?

5.3.1 Hva forteller funnene?

En del vesentlige forskjeller mellom hvordan lagmannsrettene anvender de aktuelle lovbestemmelsene er allerede påpekt i drøftelsen av delproblemstilling 1.

Videre er det ved vurderingen av forskjeller mellom lagmannsrettene er det naturlig å ta utgangspunkt i hvor mange saker som kommer inn til behandling. Statistikken viser at det er noen vesentlige forskjeller mellom lagmannsrettene. Først og fremst er det forskjell i hvor mange saker som kommer inn til ankebehandling. Selv om tallmaterialet for årene før lovendringen er noe mangelfullt, kan det synes som at det er noen tendenser som går igjen, både i sakstilgangen etter gammel og ny ordning . Gulating og Agder synes jevnt over å være de domstolene som får inn og behandler flest saker. Tallene for Hålogaland, Eidsivating, Borgarting og Frostating varierer mer, men er jevnt over noe lavere enn de for Gulating og Agder. Et merkbart unntak i tabell 5 er antallet saker som ble anket fra tingrettene til Borgarting i perioden 2007-31. oktober 2009, som er langt høyere enn i de andre lagmannsrettene.

Med utgangspunkt i statistikken må det også påpekes at 2016 ikke kan regnes som et «normalår». Ikke bare var det første året med ny jordskiftelov for både jordskifterettene og lagmannsrettene, fire domstoler har dette året også delt på to jordskiftelagdommere, noe som har fått direkte innvirkning på hvordan de nye lovbestemmelsene har blitt anvendt. Det har blant annet vært besluttet at de to jordskiftelagdommerne som har vært konstituert, kun skulle delta ved behandling av AJA-saker ved de to domstolene som ikke har hatt egen jordskiftelagdommer dette året.

Det kommer fram av intervjuene at lagmannsrettene stort sett legger de samme hensynene til grunn ved vurdering av rettens sammensetning. Spørsmålet er hvordan retten skal settes sammen for å få en best mulig prøving av sakens spørsmål. Faktorer som vurderes ved hver sak er hva som er hovedtema i saken, om det er kompliserte juridiske spørsmål eller mer «skjønsmessige» vurderinger som skal tas. Vesentlige faktorer er om saken innebærer mye prosess, har et høyt konfliktnivå, og/eller har landmåling eller andre vesentlige jordskiftefaglige elementer i seg.

Selv om domstolene legger de samme hensynene til grunn for vurderingen av rettens sammensetning, kommer det frem i intervjuene at de vektlegges noe ulikt. Det er i forarbeidene gjort en vurdering av domstolens fleksibilitet sett i forhold til risikoen for forskjellsbehandling som kan følge av at saker vil bli behandlet med ulik kompetanse i retten. Domstolens fleksibilitet ble prioritert. Dette synes gjennomgående også å ha blitt mest vektlagt i praksis. Valgmulighetene det her åpnes for kan allerede synes å ha ført til ulikheter hos lagmannsrettene. Samtlige jordskiftelagdommere ga uttrykk for at deres lagmannsrett har kapasitetsmessige utfordringer, men enkelte prioriterer likevel høyere enn andre å bruke lagdommere i AJA-saker. Det er også varierende hvor ofte jordskiftelagdommerne deltar ved behandling av ASD- og ASK-saker. Utover jordskiftelagdommerens totale kapasitet, skyldes dette hovedsakelig praktiske forhold knyttet til

berammingsprosessen, og enkelte domstoler har gjort endringer i denne for bedre å kunne utnytte jordskiftelagdommeren fremover. Det er også ulikheter ved vurdering av jordskiftelagdommers kompetanse ved saker anket fra tingretten. I enkelte domstoler vurderes denne kompetansen ut ifra hva som er jordskiftedommers kompetanse i førsteinstans, mens andre tolker loven noe mer utvidende.

Det er vanskelig å si noe sikkert om hva som er årsaken til disse forskjellene. De kan skyldes flere ting. Først kan nevnes at førstelagmennene tilsynelatende har noe ulik innstilling til de nye lovbestemmelsene. Det er ikke urimelig å tenke at dette kan ha sammenheng med sakstilfanget og ressursene ved den enkelte domstol. Det kan muligens også ha sammenheng med at enkelte ikke er så kjent med jordskifte som fagområde og jordskiftelagdommerne som fagdommere. Dette kan endre seg over tid, når jordskiftelagdommerne blir enda mer integrert i lagmannsrettene. Muligens kan også jordskiftelagdommernes ulike innstillinger spille inn, da det kommer fram i intervjuene at de selv ofte tar aktiv del i spørsmålene om rettens sammensetning.

5.3.2 Kritisk vurdering av funnene

Ved vurdering av funnene bør det igjen minnes om at 2016 var et år preget av overgangen til ny lov, og at det tok noe tid før alle lagmannsrettene kom i gang med sin egen jordskiftelagdommer. Det har derfor helt bevisst vært en del forskjeller i bruken av jordskiftelagdommerne. Også her bør det påpekes at siden det ikke er foretatt intervjuer med førstelagmennene, vil det være vanskelig å trekke noen konklusjoner om årsaker til de øvrige ulikhetene.

5.3.3 Oppsummering av funnene

Det kan uten tvil slås fast at det så langt er en del forskjeller mellom lagmannsrettene i hvordan de anvender de nye lovbestemmelsene. Enkelte av forskjellene er det naturlig å regne med at vil utjevne seg over tid, blant annet vil nok anvendelsen av jordskiftelagdommere ved behandling av ASD- og ASK-saker bli likere mellom domstolene når samtlige lagmannsretter får full utnyttelse av sin egen jordskiftelagdommer. Derimot kan det tenkes at sakstilfanget og ressursene ved den enkelte domstol fortsatt vil bidra til forskjeller i anvendelsen av lovbestemmelsene.

5.4 Drøfting delproblemstilling 3

Har lovendringen bedret partenes rettsikkerhet i henhold til lovgivers intensjoner?

5.4.1 Hva forteller funnene?

Begrepet rettsikkerhet i sammenheng med rettsmiddelordningen for saker fra jordskifteretten er beskrevet i punkt 3.10. Med utgangspunkt i utfordringene knyttet til ankeordningen etter jordskifteloven 1979, ble det i forarbeidene fremhevet at partenes rettsikkerhet vil bli bedre ivaretatt når det etter den nye jordskifteloven kun er én ankeinstans. Med bare en ankeinstans vil det ikke være mulig å anke til feil instans, og på den måten risikere å lide rettstap ved å oversitte ankefristen ved rett instans. En del saker måtte etter den gamle ordningen også ankes til både lagmannsrett og jordskifteoverrett. Dette kunne medføre lang saksbehandlingstid og store kostnader for partene. For tiltaks- og vernejordskifter var det heller ikke mulig å få en full overprøving av materielle spørsmål. Selv om det ikke var reist spørsmål ved hverken jordskifteoverretten eller lagmannsrettens kompetanse, fremheves det i forarbeidene hvordan jordskiftelovens mulighet til å tilpasse rettens kompetanse til den enkelte sak, vil bidra til bedre faglige avgjørelser og dermed også bedre rettsikkerheten.

Samtlige jordskiftelagdommere mener at lovgivers intensjon om en enklere ankeordning for partene er oppfylt. Det at det nå er bare én ankeinstans, og at det er lagmannsretten selv som vurderer skillet mellom sakstyper og den videre prosessen, gjør at det ikke lenger er noen usikkerhet knyttet til

ankebehandlingen for partene. Det vil likevel måtte gjøres en vurdering av om det er materielle eller prosessuelle spørsmål som skal behandles, og hvilken betydning dette vil få for rettens sammensetning og den videre saksbehandlingen. Det tosporede systemet kan dermed fortsatt sies å være gjeldende. Det synes likevel som en klar forbedring at valget mellom de to sporene nå tas av en kompetent domstol fremfor eksempelvis en selvprosederende part.

En annen utfordring med den tosporede rettsmiddelordningen etter jordskifteloven 1979, var at enkelte saker måtte ankes til flere instanser gjennom flere rettsrunder for å oppnå full overprøving av alle ankepunktene. Dette kunne medføre meget langvarige prosesser for partene, og som nevnt i punkt 3.10, har det i litteraturen (Utgård, 2009) blitt tatt opp om kravet om rettergang «innen rimelig tid» i EMK artikkel 6(1) i enkelte saker kanskje ikke var oppfylt. Denne utfordringen er i alle tilfeller godt på vei løst med den nye bestemmelsen i jordskifteloven § 8-1 sjette ledd som muliggjør felles behandling. Nå slipper partene to rettsrunder, som både gir en enklere og kortere saksbehandling for partene, og også større grad av effektivitet i domstolene.

Denne effektiviseringsgevinsten forutsetter at førstelagmannen velger løsningen med felles behandling. Partene har ikke mulighet til å kreve dette. Slike avgjørelser kan heller ikke ankes. Et argument som taler mot denne løsningen er at man kan binde opp en av rettens lagdommere i flere påfølgende rettsmøter, og dermed båndlegge mer av domstolens samlede ressurser enn nødvendig. Eksempelvis har det allerede vært behandlet en sak, redegjort for i drøftelsen av delproblemstilling 1, hvor det ikke ble besluttet å behandle spørsmålene som én sak, i strid med jordskiftelagdommerens anbefaling. I denne saken tok det vel ett år å behandle sakens formelle spørsmål, før prøvingen av de materielle spørsmålene kunne begynne. Det er grunn til å anta at den samlede saksbehandlingstiden kunne vært vesentlig kortere om disse spørsmålene hadde blitt behandlet samlet.

En annen endring som vil bidra til å bedre rettssikkerheten er at den nye loven åpner for full prøving av tiltaks- og vernejordskifter. Lagmannsretten kunne etter jordskifteloven 1979 kun prøve saksbehandling, rettsanvendelse og erstatningsutmåling etter § 61 andre ledd fjerde punktum. Det må anses som svært uheldig for de partene dette berørte at det ikke var mulig å prøve de materielle sidene av saken. Etter jordskifteloven er dette nå mulig. Også det at retten nå kan settes med kompetanse tilpasset den enkelte sak, må sies å være en fordel i slike saker, som ofte er omfattende og kompliserte. Lagmannsretten har foreløpig ikke behandlet noen slike saker, men det vil uten tvil innebære en bedring av partenes rettssikkerhet når det blir aktuelt.

Det er i forarbeidene vektlagt at lagmannsrettene ville få et bredere kompetansegrunnlag ved sammenslåingen med jordskifteoverrettene, noe som vil gjøre at rettssikkerheten og hensynet til systemkontroll ved både juridiske og jordskiftefaglige spørsmål kan ivaretas gjennom rettens tilpassede sammensetning i hver enkelt sak. Både jordskiftelagdommernes uttalelser og statistikken viser at lagmannsrettene gjør tilpasninger, og i stor grad vurderer sakens innhold ved sammensetning av retten.

Nå som det bare finnes én ankeinstans for saker fra jordskifteretten, kan det stilles spørsmål ved hvorvidt avgjørelsene herfra kanskje vil få en annen tyngde enn avgjørelser fra jordskifteoverretten hadde etter den gamle ordningen. Det er ikke utenkelig at avgjørelser avsagt fra en «tung» organisasjon som lagmannsretten i større grad enn før kan sette presedens for behandlingen i førsteinstans. Hvis så er tilfelle, kan det bidra til en mer enhetlig saksbehandling i jordskifterettene. For mange saker er nå også lagmannsretten i realiteten siste ankeinstans, da svært få saker slipper inn til behandling i Høyesterett. Dette må ses i sammenheng med det fokus som i forarbeidene er lagt på kvalitet systemkontroll og faglig kvalitet ved ankebehandling av saker fra jordskifteretten.

Det er i høringsnotatet poengtert at selv om ankeinstansen skal ha en «smidig administrasjon», skal det ikke gå utover rettssikkerheten. Dette virker noe moderert i Prop. 101 L, hvor det fremheves at det først og fremst er hensynet til fleksibilitet i domstolene som ligger til grunn for valgfriheten ved sammensetning av retten. Dette vektlegges dermed som viktigere enn risikoen for forskjellsbehandling av saker. Basert på uttalelsene i intervjuene synes det som at dette er realiteten i samtlige lagmannsretter, og at hensynene til sakens innhold ofte må vike av hensyn til domstolenes manglende ressurser.

Ved vurdering av rettens sammensetning og domstolenes ressursmangel bør det påpekes at for AJA-sakene, som utgjør den primære økningen i saker til lagmannsretten, er hovedregelen og det mest benyttede alternativet at retten settes med en jordskiftelagdommer og to jordskiftemeddommere. Det er altså fullt mulig innenfor lovens rammer å behandle disse sakene uten å båndlegge lagdommernes kapasitet.

Vedrørende anvendelse av jordskiftemeddommere bør det også påpekes at jordskifteloven har medført en reduksjon fra fire til to jordskiftemeddommere som hovedregel. Selv om loven åpner for å sette retten med fem dommere, tre av dem jordskiftemeddommere, synes det ikke å være et alternativ som kommer til å bli mye anvendt. I saker hvor retten settes med en lagdommer, blir lekmannelementet ytterligere redusert ved at det da bare deltar én jordskiftemeddommer. Enkelte jordskiftelagdommere har også stilt spørsmål ved i hvilken grad en jordskiftemeddommer vil ha så mye «å stille opp med» ved en slik sammensetning. Om disse bekymringene skulle vise seg å være velbegrunnede, vil det i praksis innebære at lekmannelementet er vesentlig svekket ved behandlingen av disse sakene. Et moment som kan trekke noe i motsatt retning er at jordskiftemeddommerne blir oppnevnt fra et utvalg, ikke trukket. Jordskiftemeddommerne i dette utvalget skal også ha tilstrekkelige kunnskaper og har ofte erfaring om de aktuelle temaer så vel som med saksbehandling. Dette skulle tilsi at det vil være mulig å oppnevne meddommere med riktig kompetanse til hver enkelt sak.

5.4.2 Kritisk vurdering av funnene

Funnene er hovedsakelig basert på analyse av forarbeidene og jordskiftelagdommernes erfaringer etter litt over ett år med den nye ordningen. Dette innebærer at det er begrenset grunnlag å trekke slutninger ut ifra.

5.4.3 Oppsummering av funnene

Med utgangspunkt i nevnte vurderinger kan det likevel trekkes en slutning om at lovgivers intensjoner om bedre rettssikkerhet for partene på flere viktige punkter er realisert i den nye loven. Lovendringen har på mange områder medført en forenkling og forbedring for partene. Samtidig påpekes det at det til syvende og sist er hensynet til domstolenes fleksibilitet som veies tyngst ved lagmannsrettens praktisering av de nye lovbestemmelsene.

Kapittel 6 – Avsluttende refleksjoner

Denne oppgaven har belyst hvordan de nye lovbestemmelsene om rettens sammensetning i jordskifteloven § 8-7 og domstolloven § 12 andre ledd anvendes. Funnene viser at det hovedsakelig er hovedreglene for rettens sammensetning ved anke over de ulike avgjørelsene som brukes. Likevel er enkelte av de alternative sammensetningene benyttet, med positive resultater.

Det er enkelte forskjeller mellom de ulike lagmannsrettene i hvordan de har tatt lovbestemmelsene i bruk. Noen av forskjellene vil på sikt eller har allerede begynt å jevne seg ut, mens andre forskjeller potensielt kan øke med tiden. En ny undersøkelse når lovbestemmelsene har fått virke noen år, vil uten tvil avdekke andre temaer og utfordringer enn det som har blitt belyst her. Til tross for forskjeller i ressurser og vurderingsgrunnlag ved de ulike lagmannsrettene, har den nye ankeordningen uten tvil ført til en enklere hverdag for ankende parter fra jordskifteretten, og nye og spennende muligheter for lagmannsrettene. Lovendringen kan dermed sies å ha bedret rettsikkerheten på dette området, i tråd med lovgivers intensjoner.

Arbeidet med denne oppgaven har gitt meg innsikt i rettsmiddelordningen og domstolsystemet fra en litt uvanlig vinkel, og åpnet øyene mine for juridiske problemstillinger og nyanser jeg ikke kunne ha forestilt meg på forhånd. Likevel føler jeg at denne oppgaven så vidt har skrapet i overflaten av temaet. Det har under undersøkelsene dukket opp flere faktorer vedrørende den nye ankeordningen som kunne vært grunnlag for egne undersøkelser, men som gikk utenfor rammene av denne oppgaven. Blant annet har spørsmål rundt ankegebyr og silingsprosesser dukket opp i flere sammenhenger. Dette kan være grunnlag for selvstendige masteroppgaver i fremtiden.

Kilder

Litteratur

- Austenå, T. & Øvstedal, S. (2000). Jordskifteloven med kommentarer. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bachke, A. & Klepp, S. (2009). Trekk fra administrativ utvikling og lovgivning i perioden 1959-2009. I Ravna, Ø. (red). Perspektiver på jordskifte, s. 138-159. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bjerva, Ø.J., Holth, F., Reiten, M., Sky, P.K. & Aasen, I. (2016). Jordskifteloven. Kommentaarutgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Boe, E. (2010). Grunnleggende juridisk metode. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Domstoladministrasjonen. (2017a). Årsstatistikk 2016. Lagmannsrettene per domstol. Tilgjengelig fra:<http://www.domstol.no/globalassets/upload/da/internett/domstol.no/domstoladministrasjonen/statistikk/statistikk-2016/arsstatistikk--andreinstans-2016.pdf>
- Domstoladministrasjonen. (2017b). Meddommer. Tilgjengelig fra:
<https://www.domstol.no/lekdømmer>
- Domstoladministrasjonen. (2015). Årsstatistikk 2015. Tilgjengelig fra:
<http://aarsmelding.domstol.no/data/2015/Samletstatistikk.pdf>
- Domstoladministrasjonen. (2010). Utredning av økonomiske og administrative konsekvenser av rettsmiddelordningen i ny jordskiftelov. Tilgjengelig fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/2d130a599f164ad498d18a9a0fd25452/076_domstoladministrasjonen.pdf
- Eckhoff, T. (2001). Rettskildelære. 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tuft, P. A. (2001). Forskningmetode for økonomisk-administrative fag. 3. utg. Oslo: Abstrakt forlag.
- Langnes, M. (2009). Frå utskiftingsvesen til jordskifterett - jordskifterettane si historie frå 1800-talet og fram til i dag. I Ravna, Ø. (red). Perspektiver på jordskifte, s. 93-137. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Notat nr 7. Versjon nr 2. (2007). Frå arbeidsgruppa til referansegruppa. Tilgjengelig fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/LMD/Vedlegg/Jordskifte_Anke_avgjerd_130307.pdf
- Ravna, Ø. (2005). Avgjørelsesformene i jordskifteprosessen - med vekt på lovrevisjonen av 1998 og noen utilsiktede virkninger. Kart og plan, nr. 2, 2005 (65), s. 87 – 97.
- Robberstad, A. (2015). Sivilprosess. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schei, T., Bårdsen, A., Norden, D.B., Reusch, C.H.P. & Øie, T.M. (2007). Tvisteloven (lov av 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister) Kommentaarutgave : Bind 1 §§ 1-1 til 20-12. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tuseth, B.S. & Winge, N.K. (2014). Masteroppgaven i juss. Kort forklart: Universitetsforlaget.
- Utgård, K.A. (2009). Jordskiftedomstolene og Den europeiske menneskerettskonvensjon. I Ravna, Ø. (red). Perspektiver på jordskifte, s. 163-183. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Forarbeider, utredninger mv.

- Høyringsnotat om ny jordskiftelov (og endringar i andre lover). Overlevert 21. august 2009 fra arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matdepartementet.
- NOU 2001: 32 bind A .Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven).
- NOU 2002: 9 Jordskifterettens stilling og funksjoner.
- Ot.prp. nr. 106 (2002-2003) Om lov om endringer i domstoloven og jordskifteloven (jordskifterettens stilling og funksjoner)
- Prop. 101 L (2012-2013) Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova)

Lovregister

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)
Lov 17. august 1821 angaaende Jords og Skovs Udskiftning af Fælledsskab
Lov 12. oktober 1857 om Jords og Skovs Udskiftning af Fællesskab
Lov 13. mars 1882 om utskiftning mv.
Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven)
Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven)
Lov 22. desember 1950 om jordskifte o.a.
Lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. (jordskifteloven)
Lov 25. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
Lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova)
Lov 11. mai 2017 nr. 26 om endringer i rettergangslovgivningen mv. (organiseringen av den sivile rettspleien på grunnplanet)

Rettsavgjørelser

Høyesterett

Rt. 2000 s. 1162
HR-2016-2025-U
HR-2016-02297-A

Lagmannsrettsavgjørelser

LG-2016-160113
LG-2016-40566
LG-2017-3034
LF-2015-176033
LF-2015-170059
LG-2015-20433
LH-2016-105868
LH-2016-132822
LH-2016-59331
LG-2016-206413
16-039487AJA-FROS
16-062879ASK-FROS
16-012126ASK-HALO

Vedlegg

Vedlegg 1 - Intervjuguide

Vedlegg 2 - Søknad NSD

Vedlegg 3 - Godkjenning NSD

Vedlegg 4 - Statistikk

Vedlegg 1

Intervjuguide

Spørsmål:

1. Hva er din yrkesfaglige bakgrunn?
2. Hvilken erfaring har du med ankebehandling av saker fra jordskifteretten fra før og etter ankereformen?
3. Hva var din mening om ankereformen i forkant av lovendringen?
4. Hvordan benyttes virkemidlene i jordskifteloven § 8-7 første til fjerde ledd, og domstolloven § 12 andre ledd?
5. Hva kjennetegner de sakene hvor det vurderes/blir brukt en annen sammensetning av lagmannsretten enn ”standard”-oppsettet?
6. Opplever du at det er noen forskjeller i praktiseringen av de nye lovbestemmelsene mellom lagdømene?
7. Mener du at lovbestemmelsene virker i henhold til lovgivers intensjoner?
8. Har den nye ordningen ført til noen uforutsette problemer/utfordringer?
9. Har din oppfatning av den nye ankeordningen i forkant av lovendringen endret seg nå som den har vært i bruk en stund?

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.6) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ● Nei ○	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn. Les mer om hva personopplysninger er.
Hvis ja, hvilke?	<input checked="" type="checkbox"/> Navn <input type="checkbox"/> 11-sifret fødselsnummer <input type="checkbox"/> Adresse <input type="checkbox"/> E-post <input type="checkbox"/> Telefonnummer <input checked="" type="checkbox"/> Annet	NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet. Les mer om hva behandling av personopplysninger innebærer.
Annet, spesifiser hvilke	Yrke, stilling	
Skal direkte personidentifiserende opplysninger kobles til datamaterialet (koblingsnøkkel)?	Ja ○ Nei ●	Merk at meldeplikten utløses selv om du ikke får tilgang til koblingsnøkkel , slik fremgangsmåten ofte er når man benytter en databehandler .
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja ● Nei ○	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	Yrke, stilling	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.
Skal det registreres personopplysninger (direkte/indirekte/via IP-/epost adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ○ Nei ●	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Blir det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ○ Nei ●	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ○ Nei ●	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Les mer . Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjekttittel		
Prosjekttittel	"Den nye ankeordningen i saker for jordskifteretten. Erfaringer i praktiseringen av jordskifteloven § 8-7 andre til fjerde ledd og domstolloven § 12 andre ledd".	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen. Les mer om behandlingsansvarlig institusjon .
Avdeling/Fakultet	Fakultet for samfunnsvitenskap	
Institutt	Institutt for landskapsplanlegging	
4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		

Fornavn	Per Kåre	Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt. Les mer om daglig ansvarlig . Daglig ansvarlig og student må i utgangspunktet være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kan biveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig. Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc. NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.
Etternavn	Sky	
Stilling	Professor	
Telefon	67231242	
Mobil		
E-post	per.sky@nmbu.no	
Alternativ e-post	vibekes90@hotmail.com	
Arbeidssted	Ås	
Adresse (arb.)	Universitetstunet 3	
Postnr./sted (arb.sted)	1433 Ås	
5. Student (master, bachelor)		
Studentprosjekt	Ja ● Nei ○	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Vibeke Marie	
Etternavn	Svendsen	
Telefon	93002759	
Mobil		
E-post	vibeke.svendsen@nmbu.no	
Alternativ e-post	vibekemariesvendsen@gmail.com	
Privatadresse	Skogveien 39	
Postnr./sted (privatadr.)	1430 Ås	
Type oppgave	<ul style="list-style-type: none"> ● Masteroppgave ○ Bacheloroppgave ○ Semesteroppgave ○ Annet 	
6. Formålet med prosjektet		
Formål	Undersøke praktiseringen av de nye bestemmelsene i jordskifteloven § 8-7 andre til fjerde ledd og domstoloven § 12 andre ledd". Se på endringer i forhold til tidligere lovverk og eventuelle forskjeller mellom lagdømmene.	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.
7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?		
Kryss av for utvalg	<input type="checkbox"/> Barnehagebarn <input type="checkbox"/> Skoleelever <input type="checkbox"/> Pasienter <input type="checkbox"/> Brukere/klienter/kunder <input checked="" type="checkbox"/> Ansatte <input type="checkbox"/> Barnevernsbarn <input type="checkbox"/> Lærere <input type="checkbox"/> Helsepersonell <input type="checkbox"/> Asylsøkere <input type="checkbox"/> Andre	Les mer om forskjellige forskningstematikker og utvalg .
Beskriv utvalg/deltakere	Førstelagmenn og jordskiftelagdommere ved landets lagmannsretter.	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om.
Rekruttering/trekking	Utvalget er gitt, det er de personene som innehar stillingene førstelagmann/jordskiftelagdommer ved landets lagmannsretter ved tidspunktet for undersøkelsen.	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø eller eget nettverk, eller trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre.
Førstegangskontakt	Veileder Per Kåre Sky oppretter førstegangskontakt via epost/telefon, student Vibeke Marie Svendsen følger opp kontakten via epost/telefon.	Beskriv hvordan førstegangskontakten opprettes og oppgi hvem som foretar den. Les mer om førstegagskontakt og forskjellige utvalg på våre temasider .

Alder på utvalget	<input type="checkbox"/> Barn (0-15 år) <input type="checkbox"/> Ungdom (16-17 år) <input checked="" type="checkbox"/> Voksne (over 18 år)	Les om forskning som involverer barn på våre nettsider.
Omtrentlig antall personer som inngår i utvalget	12	
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	Les mer om sensitive opplysninger .
Hvis ja, hvilke?	<input type="checkbox"/> Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning <input type="checkbox"/> At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling <input type="checkbox"/> Helseforhold <input type="checkbox"/> Seksuelle forhold <input type="checkbox"/> Medlemskap i fagforeninger	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	Les mer om pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse .
Samles det inn personopplysninger om personer som selv ikke deltar (tredjepersoner)?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan identifisere personer (direkte eller indirekte) som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem, som identifiseres i datamaterialet. Les mer .

8. Metode for innsamling av personopplysninger

Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes	<input type="checkbox"/> Papirbasert spørreskjema <input type="checkbox"/> Elektronisk spørreskjema <input checked="" type="checkbox"/> Personlig intervju <input type="checkbox"/> Gruppeintervju <input type="checkbox"/> Observasjon <input type="checkbox"/> Deltakende observasjon <input type="checkbox"/> Blogg/sosiale medier/internett <input type="checkbox"/> Psykologiske/pedagogiske tester <input type="checkbox"/> Medisinske undersøkelser/tester <input type="checkbox"/> Journaldata (medisinske journaler)	<p>Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre).</p> <p>NB! Dersom personopplysninger innhentes fra forskjellige personer (utvalg) og med forskjellige metoder, må dette spesifiseres i kommentar-boksen. Husk også å legge ved relevante vedlegg til alle utvalgs-gruppene og metodene som skal benyttes.</p> <p>Les mer om registerstudier. Dersom du skal anvende registerdata, må variabeliste lastes opp under pkt. 15</p> <p>Les mer om forskningsmetoder.</p>
	<input type="checkbox"/> Registerdata	
	<input type="checkbox"/> Annen innsamlingsmetode	
Tilleggsopplysninger		

9. Informasjon og samtykke

Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres	<input checked="" type="checkbox"/> Skriftlig <input checked="" type="checkbox"/> Muntlig <input type="checkbox"/> Informeres ikke	<p>Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes.</p> <p>Les mer. Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakerne sammen med meldeskjema.</p> <p>Last ned en veiledende mal her.</p> <p>Les om krav til informasjon og samtykke.</p> <p>NB! Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.</p>
Samtykker utvalget til deltakelse?	<input checked="" type="radio"/> Ja <input type="radio"/> Nei <input type="radio"/> Flere utvalg, ikke samtykke fra alle	<p>For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert.</p> <p>Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke.</p> <p>Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes. Les mer.</p>

10. Informasjonssikkerhet

Spesifiser	Personidentifiserbare opplysninger og datamaterialet oppbevares på henholdsvis ekstern harddisk og privat datamaskin.	NB! Som hovedregel bør ikke direkte personidentifiserende opplysninger registreres sammen med det øvrige datamaterialet. Vi anbefaler koblingsnøkkel .
------------	---	--

Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?	<input type="checkbox"/> På server i virksomhetens nettverk <input type="checkbox"/> Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) <input type="checkbox"/> Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten <input checked="" type="checkbox"/> Privat datamaskin <input type="checkbox"/> Videopptak/fotografi <input type="checkbox"/> Lydopptak <input type="checkbox"/> Notater/papir <input checked="" type="checkbox"/> Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) <input type="checkbox"/> Annen registreringsmetode	<p>Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger.</p> <p>Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.</p> <p>Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>NB! Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver.</p> <p>Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepenne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.</p>
Annen registreringsmetode beskriv		
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	Både privat datamaskin og ekstern harddisk er beskyttet med brukernavn og passord, og oppbevares i låsbar rom.	Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbar rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrifter og opptak?
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler (ekstern aktør)?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler . Slike oppdrag må kontraktreguleres.
Hvis ja, hvilken		
Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.
Hvis ja, beskriv?		<p>Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig.</p> <p>Vi anbefaler ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester. Bruk av nettskytjenester må avklares med behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten. Les mer.</p>
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?		
Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	<input checked="" type="radio"/> Nei <input type="radio"/> Andre institusjoner <input type="radio"/> Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten . Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja <input type="radio"/> Nei <input checked="" type="radio"/>	I noen forskningsprosjekter kan det være nødvendig å søke flere tillatelser. Søkes det f.eks. om tilgang til data fra en registreier? Søkes det om tillatelse til forskning i en virksomhet eller en skole? Les mer om andre godkjenninger .
Hvis ja, hvilken		
12. Periode for behandling av personopplysninger		
Prosjektstart	01.01.2017	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med utvalget skal gjøres/datainnsamlingen starter.
Planlagt dato for prosjektslutt	16.06.2017	Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	<input checked="" type="checkbox"/> Ja, direkte (navn e.l.) <input type="checkbox"/> Ja, indirekte (identifiserende bakgrunnsopplysninger) <input type="checkbox"/> Nei, publiseres anonymt	<p>Les mer om direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger.</p> <p>NB! Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.</p>

Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	<input checked="" type="checkbox"/> Datamaterialet anonymiseres <input type="checkbox"/> Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	<p>NB! Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner.</p> <p>Les mer om anonymisering av data.</p>
13. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?		Fylles ut ved eventuell ekstern finansiering (oppdragsforskning, annet).
14. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger		Dersom prosjektet er del av et prosjekt (eller skal ha data fra et prosjekt) som allerede har tilrådning fra personvernombudet og/eller konsesjon fra Datatilsynet, beskriv dette her og oppgi navn på prosjektleder, prosjektittel og/eller prosjektnummer.
15. Vedlegg		
Vedlegg	<p>Antall vedlegg: 2.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Intervjuguide.pdf ● Informasjonsskriv til informanter.pdf 	

Per Kåre Sky
Institutt for landskapsplanlegging Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

1430 ÅS

Vår dato: 25.01.2017

Vår ref: 51805 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 27.12.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>51805</i>	<i>Den nye ankeordningen i saker for jordskifteretten. Erfaringer i praktiseringen av jordskifteloven § 8-7 andre til fjerde ledd og domstolloven § 12 andre ledd</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Per Kåre Sky</i>
<i>Student</i>	<i>Vibeke Marie Svendsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 16.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Belinda Gloppen Helle

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Oversikt over anker fra jordskifterettene til lagmannsrettene i 2016.

Statistikk for saker innkommet i tidsrommet 01.01. - 31.12.2016, dvs. bare 16-saker.

Omfatter alle anker på saker fra jordskifterettene. Omfatter også de sakene vi hadde med oss over fra jordskifteoverrettene (ikke ferdigbehandlet i 2015).

Statistikken er utarbeidet med basis i registreringer og søk i Lovisa, samt spørsmål til hver lagmannsrett ved respektive jordskiftelagdommer.

Lagmannsrett	AJA-saker			ASD	ASK	SKJ	Sum		Status i behandlingen av AJA-saker (16-saker) pr. 31.12.2016		
	overført fra jordskifteoverretten	nye AJA	delsum AJA						Avslutta	Foreliggende	Sum
Agder	13	10	23	10	7	1	41	ALAG	9	14	23
Borgarting	5	4	9	11	2	1	23	BORG	5	4	9
Eidsivating	6	7	13	7	5	0	25	ELAG	9	4	13
Frostating	4	5	9	12	7	1	29	FROS	5	4	9
Gulating	14	8	22	23	9	1	55	GULA	13	9	22
Hålogaland	4	4	8	12	5	0	25	HALO	6	2	8
SUM	46	38	84	75	35	4	198		47	37	84

Forklaringer på sakstyppe:

AJA = Anke over jordskifteavgjørelse

ASD = Anke over dom

ASK = Anke over kjennelse

SKJ = Anke over skjønn (overskjønn)

Merknader:

- For Borgarting lagmannsrett har det i tillegg kommet inn et krav om gjenåpning av en ASD-sak.

- Merk at en AJA-sak kan omfatte flere avgjørelser som er anket, f.eks. både AJA og ASD el. ASK. Disse kan da behandles som en sak for lagmannsretten, jf. jskl. § 8-1 sjette ledd. Det er måten den enkelte lagmannsrett registrerer inn saken/-e på, som avgjør om ASD/ASK fremkommer som egen sak i statistikken, eller om de inngår i AJA-saken.

- Overføring av AJA-saker fra annen lagmannsrett: Saker som er overført fra annen lagmannsrett, skal i statistikken her (for status behandling) bare loggføres hos den lagmannsrett som behandler saken. I statistikken her inngår at Agder lagmannsrett fikk overført 6 AJA-saker fra Gulating (fra jordskifteoverretten), mens Frostating lagmannsrett fikk overført 1 AJA-sak fra Eidsivating (fra lagmannsretten) som senere ble endret til ASD-sak.

Utarbeidet av jordskifteutredder Viggo Finset, Frostating lagmannsrett. Endelig utgave 13. februar 2017.



Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway